

**BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA
LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA
THE NATIONAL LIBRARY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA**

IMAGINEA REPUBLICII MOLDOVA ÎN STRĂINĂTATE

L'IMAGE DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA À L'ÉTRANGER

THE ABROAD IMAGE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Almanah / Almanach / Almanac

nr. 5

Chișinău, 2008

Director general: Alexe Rău

Elaborare: Tatiana Luchian
Aliona Tostogan

Coperta: Dragoș Popa Miu

Lector: Raisa Plăieșu

Procesare computerizată: Maria Griniuc

Imaginea Republicii Moldova în străinătate : Almanah, nr. 5. / Biblioteca Națională a Republicii Moldova ; elab. de Tatiana Luchian, Aliona Tostogan ; lector : Raisa Plăieșu. – Chișinău : BNRM, 2008 (Imprimeria BNRM). – 70 p.; 100 ex.

© Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2008

Interferențe culturale: Botoșani (Ro) – Glodeni (Md). – Botoșani, 2005. – 85 p.

Lucrarea oglindește valorificarea tradițiilor, obiceiurilor, folclorului ambelor regiuni moldovenești. Ea se referă în special la texte, costume populare, ceramică, obiecte ale artei tradiționale (lozie, pănușă, lemn etc.), obiceiuri, (cele de iarnă), folclorul muzical.

Scopul lucrării, după cum afirmă experții proiectului: „*Informarea publicului, părerea specialiștilor în elaborarea într-un efort comun de conservare și promovare a culturii populare tradiționale care ne reprezintă*” (p. 71), ar putea da naștere unei cercetări profunde a fenomenului etnofolcloric.

Arta tradițională a celor două localități de pe ambele maluri ale Prutului, sunt actualizate pe paginile cărții de a reliefa încă o dată legăturile de suflet ale oamenilor din tot spațiul românesc: cultura, unitatea de neam...

S-a elaborat strategia de colaborare transfrontalieră între județul Botoșani și raionul Glodeni, realizând un calendar comun al acțiunilor culturale din microregiune: „Interferențe culturale” ce prezintă similitudinile etnofolclorice existente între județul Botoșani și raionul Glodeni, tradiție și artă populară asemănătoare, ce dăinuie de secole.

Prin colaborare transfrontalieră s-au desfășurat activități atât la Botoșani, cât și la Glodeni ce-au contribuit la cunoașterea specificului creației populare originale, încercarea de revigorare a meșteșugurilor tradiționale. S-a constatat, că în cultura populară tradițională a celor două zone există trăsături comune în societatea contemporană (în domeniul meșteșugurilor artistice: țesut, olărit, prelucrarea lemnului, pictura populară etc.). Prin activitățile desfășurate, prin lucrarea de față s-a altoit interesul pentru adevăratele valori. Ideea principală e că tradiția poate fi adaptată la spiritul vieții moderne a societății contemporane.

Proiectul bilateral e o cunoaștere aprofundată a unor realități istorice, sociale și culturale din ambele ținuturi, Botoșani și Glodeni, care reprezintă încă un pas spre consolidarea relațiilor fraterne de colaborare.

Cu o apreciere mai extinsă, ediția a fost concepută ca una bilingvă, din care s-au extras fragmente atât în limba română, cât și în cea engleză.

„*Moștenirea istorică sub aspect spiritual se regăsește bogat ilustrată în tradițiile culturale și în creațiile populare din județul Botoșani, atât prin folclor (literar, muzical, coregrafic), cât și prin zestrea etnografică.*”

„*Arta populară are o bogată tradiție în această zonă. Olăritul – străveche îndeletnicire practică încă din neolitic (în localitățile Cătămărăști-Deal și la Mihăileni), cusăturile și țesăturile din Darabani, Flămânzi, Vorona (piese de o rară frumusețe), precum și costumul popular botoșănean – cu o cromatică sobră și elegantă (roșu și negru) – contribuie la îmbogățirea zestrei noastre populare.*” (p. 4)

„*The natural existent conditions: large forests, accumulation lakes, rivers crossing the territory, form real touristic*

attractions. The hunt (hare, deer, fox, wild boar, woodcock, quail, wild duck etc.) and fishing on Dracșani, Hănești, Stăuceni, Cal-Alb lakes and on Siret and Prut river can alternate with original routes at the „Robbers' Table”, in Eminescu's forest, at the monasteries and Hermitages, museums, art galleries, concerts and exhibitions. Most of the rural tourism agencies include in their program Moldavian dinners where traditional dishes are served and where you have the possibility to learn dancing the popular dances.

Between two routes you can play tennis or ride horses. Besides all these, you will meet peasants – descendants of the free Dacians, some of them being craftsmen from father to son.” (p. 6)

„Câmpia Glodenilor s-a mândrit și se mândrește cu vrednicii feciori și fecioare, care au dus și duc faima și nutului natal departe de hotarele lui. Printre aceste personalități de văză se numără: în primul rând criticul literar, doctorul în filologie și scriitorul Vasile Coroban, născut în Camenca, (Biblioteca Publică din Glodeni îi poartă numele prin hotărârea Consiliului raional din 28 noiembrie 2003); scriitorul Alexandru Tambur, (Balatina); scriitorul Vitalie Filip (Dușmani); doctorul în

chimie Dumitru Batâr, (Butești); doctorul în medicină Aurel Saulea (Cobani); traumatologul-șef al Republicii Moldova Vitalie Bețișor (Vișoara); doctorul în pedagogie Victor Buzatu (Balatina); vestitele interprete de muzică populară Valentina Cojocaru (Ciuciulea) și Larisa Ungureanu (Iabloana), dirijorul Corului Academic pentru copii din republică „Lia-Ciocârlia” Eugen Mamot (Clococeni Vechi), directorul artistic al Teatrului de Păpuși „Licurici” din or. Chișinău, Titus Jucov (Ciuciulea), generalul de brigadă al Armatei Naționale Vasile Grosu (Balatina), criticul de teatru și film, Larisa Turea (Cuhnești) ș.a.” (p. 45)

„In this part of Republic Moldova the costume was composed from: shirt, catrinza, girdle, head kerchief. Men's costume is more unitary: itzari, shirt, suman, cojoc, opinci etc. Nowadays no one wears these costumes anymore. The weaving of carpets, towels, the knifing of „meleu” and the weaving of clothes for a girl dowry, all of them are specific to popular arts in Moldova. Another part of popular arts in the traditional way to make carpets. This caned of traditional arts have been well kept, the housewives still create wonders with the loom – the traditional way to make carpets in Moldova. They steel decorates the houses with different crocheted things. People stell weave and ornament towels, tablecloths and some of clothing as well.” (p. 52)

Jégo, Marie. **Après l'Ukraine et la Géorgie, la Moldavie veut desserer la tutelle russe //**

Le monde. – 2005. – 7 mars.

În ziarul francez a fost trecută în revistă situația din Transnistria cu problemele originii și scopurilor puterii ce se află în spatele regiunii de est care este tutelată întreaga țară – Imperiul Rus. Având o susținere puternică, Transnistria este cunoscută în lume și menționată de presa din străinătate ca loc al tuturor felurilor de trafic, o piedică pentru existența și dezvoltarea Republicii Moldova, un spațiu al fărâdelegilor care n-a atins nici perioada tranziției, nici economia de piață.

Articolul tratează impresii și relatări ale autoarei vizavi de Moldova și în special de Transnistria, începând cu amplasarea, călătoria spre hotarul rebel, trecerea frontierei, fie și improvizată, expresiile fețelor congestionate, aerul sovietic, drapelul roșii, până la lucrurile ascunse de privirile directe: vânzare de arme, contrabandă de țigări, alcool, produse petroliere etc. Toate acestea găesc calea de ieșire spre portul din Odesa, Marea Neagră. Se afirmă că beneficiile pe urma traficului ajung în buzunarele clanului politico-mafiot care dirijează această enclavă. Vizitele președinților român și georgian în țara noastră nu au adus în

viziunea autoarei nici un rezultat, stagnarea deocamdată fiind calificativul cel mai propriu țării “sărace și agricole”.

„Vladimir Voronin a renoué des relations avec la Roumanie, la république soeur, à sa frontière occidentale. Fin janvier, le nouveau président roumain, Traian Băsescu, qui affiche son ambition de jouer un rôle régional avec l'appui des Américains, s'est rendu en visite à Chișinău. Au début de la semaine, c'est au nouveau président ukrainien Viktor Iouchtchenko que le président moldave a choisi de rendre une visite éclair. Un projet d'installation de postes de contrôle le long de la frontière entre la Transnistrie et l'Ukraine, évoqué par le passé avec le président d'alors, Leonid Koutchma, n'a jamais abouti. Les Moldaves espèrent que le nouveau pouvoir ukrainien ne fermera pas les yeux sur la corruption liée à la contrebande.

Après cette visite, Vladimir Voronin a accueilli à Chișinău le président géorgien Mikhaïl Saakachvili. Bien que tout les sépare, le jeune numéro un géorgien pro-occidental et l'ex-apparatchik communiste se sont promis de “joindre [leurs] forces pour résoudre le problème des séparatismes”.

Dungaciu, Dan. **Moldova ante portas.** – București : Tritonic, 2005. – 320 p.

Apariția unei astfel de cărți la București este o onoare care abordează subiecte politico-sociologice. Pentru basarabeni lucrarea este importantă prin dedicația: “*Prietenilor de la Chișinău*” relatată de Dan Dungaciu, autor de peste Prut, în mottoul cărții.

Autorul care scrie despre realitățile basarabenilor axează lucrările în jurul problemelor de sociologie, geopolitică. Dan Dungaciu e conferențiar la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității din București, cercetător principal la Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române.

În volumul de față, autorul abordează câteva probleme de primă importanță pentru politica și întreaga noastră societate. În cele cinci părți a lucrării autorul tratează următoarele probleme: prima parte tratează problema integrării euroatlantice, unde sunt discutate problemele: relațiile Chișinău – Bruxelles de-a lungul anilor 1994 – 2001, Uniunea Europeană și ambiguitățile Chișinăului vizavi de aceasta, relația București – Chișinău în perioada anilor 2001 – 2004, direcția strategică a Republicii Moldova față de NATO; partea a doua abordează problema identității țării Republicii Moldova (remarcând despre criza totală, obsesia

“moldovenismului”, devenind politică de stat, despre Dicționarul “moldovenesc-românesc”, cursul manualelor de istorie); în partea a treia este discutat dosarul Mitropoliei Basarabiei (biserica țării, ocupația sovietică, Mitropolia Basarabiei după 1990 și starea ei la etapa actuală); în partea

a patra, se face analiza dosarului transnistrean (federalizarea, conflictul transnistrean, memorandumul Kozak, decizia CEDO în cazul Ilașcu etc.); în partea a cincea despre – geopolitică și securitate la Marea Neagră – actualizează două axe geopolitice pe care se sprijină țara noastră (est-vestul și nord-sudul, la fel contextul politic, securitatea regională etc.).

Cartea este o invitație de a trece dincolo de spațiul euroatlantic stabilit la hotarele spațiului geografic.

În cele ce urmează expunem un mic fragment din lucrare:

„În Transnistria lipsește, de pildă, “instituția dizidentului” adică al aceluia luptător împotriva unui sistem care a fost reperat, acreditat și protejat de către actorul care o poate face, adică, în acest caz Occidentul. Asta nu înseamnă că nu există opozanți în Transnistria, înseamnă doar că nimeni nu a decis serios să se uite la ei; și să îi acrediteze internațional ca atare pentru a le asigura (și) protecție. Scenariul derulat în Răsărit în anii '80 este același. Dizidentul nu schimbă sistemul, dar e semnul cel mai bun că cei care pot să o facă lucrează în acel sens. Apariția “dizidentului” este semnul unei construcții civice politice asistate și care, doar ea, poate să genereze schimbări semnificative la Tiraspol. Pe termen mediu și lung, trebuie să așteptăm dizidenții la Tiraspol.

Pe termen scurt, e dificil de prognozat cum vor evolua lucrurile. Dar în această confuzie și grabă, este nevoie de avertismente lucide și sistematice care să avertizeze că lucrurile pot evolua în rău, că nu orice intervenție, chiar girată de organismele cele mai occidentale, înseamnă obligatoriu soluții democratice și europene în Republica Moldova.” (p. 270)

Bon, Agnès. **Moldavie 2004: Valse-hésitation entre communisme et social-démocratie** // Le courrier des pays de l'Est. – 2005. – Ian.-Febr. (Nr.1047)

Revista de la Paris, *Le courrier*, găzduiește în paginile sale două articole despre Republica Moldova. Autoarea articolului Agnes Bon, se referă la calea pe care și-a ales-o Republica Moldova, atitudinea-i fiind, de fapt, incertă pentru autoare: comunism sau democrație. Astfel, în prima parte a articolului vorbește despre activitățile pre-electorale, conflictele puterii cu mijloacele mass-media. În a doua parte urmează problema transnistreană, numită „conflict înghețat”, închiderea școlilor de aici cu predare

în limba română. Tot aici e semnalată creșterea economică, dar și deficitul comercial.

Cititorul va lectura integral articolul în această revistă, aprecierile, concluziile, așa cum au fost sesizate de experții străini. Noi oferim doar un mic fragment:

„Lors du sommet de l'OSCE à Istanbul en novembre 1999, la Russie s'était engagée à évacuer ses forces armées de la région la fin de 2002. Malgré le report de cette échéance au 31 décembre 2003, seul le retrait des armements lourds

a été effectué dans les temps. Moscou ne semble plus disposé à rapatrier ses derniers contingents (environ 1 500 hommes) qu'il souhaite voir qualifiés de „force de maintien de la paix”, d'autant que sa présence resterait, selon lui, justifiée par la

nécessité de surveiller les dépôts d'armes légères et de munitions qui n'ont pu encore être détruits ou renvoyés en Russie, du fait des manœuvres d'obstruction de la république auto-proclamée.” (p. 80)

Munteanu, Anatol. **Sacrificiu și trădare. Războiul de secesiune din Republica Moldova (1990-1992).** – București, 2005. – 640 p.

Cartea lui Anatol Munteanu, apărută la București, consemnează pagini triste din istoria țării dintre anii 1990 - 1992, războiul pentru integritatea țării. Autorul descrie în amănunt faptele, evenimentele, cauzele, consecințele acestei calamități, care a afectat mult țara, familii și oameni care și-au dat viața pentru integritatea țării. Conținutul cărții e redată nu din cele auzite, ci din cele văzute, pentru că Anatol Munteanu a fost unul dintre bravii combatanți care au apărat țara. Mulți dintre cei care și-au dat viața au rămas doar în memorie, pentru că și-au sacrificat în numele împlinirii idealurilor naționale.

Anatol Munteanu se manifestă prin cariera sa de militar, făcând mai întâi parte din M. I. al URSS, apoi al Republicii Moldova și României, devenind ulterior colonel, apoi dr. inginer. Este autorul multor publicații – circa 100 de lucrări în diverse domenii: știință, publicistică, artă fotografică. De asemenea s-a implicat activ în evenimentele legate de renașterea națională. Pentru curajul deosebit manifestat în războiul moldo-rus a fost decorat de către Președinție și Parlament cu distincții vitejești.

Cugetul său patriotic îl caracterizează pe autorul cărții, că a fost un neînfricat participant în război și-i face mare cinste și onoare: *„Ca participant, privind în urmă la această profundă experiență a vieții mele, îmi dau seama că am fost și sunt martor la o importantă acțiune, care ilustrează un nou episod dintr-o pornire multiseclară a vecinului din Răsărit al României”* (p. 39). În aceste cuvinte autorul oglindește sentimentele, senzațiile, amintirile evenimentelor prin care a trecut.

Atât tematica cărții, cât și valoarea ei, atrag atenția oamenilor îndurerați pentru soarta poporului și a țării. Astfel, Nicolae Dabija autorul cuvântului introductiv, *Către cititor*, destul de amplu analizează cauzele declanșării conflictului, situația în care s-a pomenit Republica Moldova din momentul în care și-a declarat Independența, reacțiile țării acaparatoare, comportamentul oamenilor politici de

la Chișinău și de la Moscova etc. De asemenea prefațatorul accentuează eroismul băștinașilor, care mulți și-au dat viața în numele păcii. Multe aspecte ale acestui război nu au fost cunoscute, nu au fost studiate, neînțelese. Binevenită e cartea lui Anatol Munteanu, participant și martor ocular la toate evenimentele. În acest sens e justificată afirmația lui Nicolae Dabija: *„Era stringent necesară o analiză detaliată a războiului de pe malurile Nistrului din anii 1990-1992”* (p. 7). Calificativele domniei sale acordate, pe bună dreptate cărții, sunt „carte-document”, „carte-le-topiseș”, „carte-omagiu”.

Prologul cărții, semnat de dr. Mircea Dogaru *In loc de cuvânt înainte*, aduce un elogiu autorului cărții care „și-a pus propria ființă..., în slujba năzuințelor de libertate ale românilor răsăriteni” (p. 17), „...a luptat ... pentru alungarea ocupantului rus și apărarea independenței și integrității statului...”, cât și cărții sale – „Rod al preocupărilor timp de șapte ani de cercetări minuțioase, în care a primit sprijinul a numeroși patrioți, istorici, filologi, jurnaliști, analiști politici veterani din stânga și din dreapta Prutului”, aducând cititorului o adevărată „monumentală lucrare”.

Cartea de față e o lucrare minuțioasă ce-și merită pe deplin laudele aduse. Astfel, lucrarea este împărțită în două părți: *Istoria unui „război ciudat” și Mărturii*. Partea întâi face o incursiune în istoria problemei transnistrene, de la instalarea Imperiului Rus, între Bug și Nistru, până la „Memorandumul Kozak”, acestea fiind descrise în douăsprezece capitole. Partea a doua este împărțită în patru capitole: în capitolul întâi – *Cronologia evenimentelor*, sunt expuse toate evenimentele referitoare la țară, începând cu zdrobirea Imperiului (1988) până la planurile de federalizare (2004); capitolul doi inserează documente (hotărâri, tratate, apeluri, declarații, adresări, decrete, acorduri) naționale și internaționale vizând independența țării, statutul

ei, probleme separate etc, începând cu anul 1990 (acordarea autonomiei Găgăuziei) până în 2004 (declarația Comitetului pentru apărarea Independenței și a Constituției Republicii Moldova „Cu privire la noile încercări de federalizare a țării”; capitolul trei – *Eroii și martirii neamului* - vorbește de la sine. Aici sunt trecuți în revistă toți cei peste 300 de eroi căzuți în lupte, care „Au servit țara cu credință, apărând-o cu bărbăție și pricepere împotriva forțelor armate ale ocupantului rus și a uneltelor lor, separatiștii smirnoviști, neprecupețindu-și viața” (P. 73), așa cum a consemnat autorul în *Preambul* la acest capitol. Toți aceștia sunt trecuți pe listă în formă de tabel, în care li se indică gradul, numele, anul nașterii, localitatea, data când și unde au căzut în lupte și decorațiile acordate ulterior. Capitolul patru al acestei părți reproduce *Documentele* combatantului Anatol Munteanu, începând de la *Curriculum vitae*, trecând prin documentele evenimentelor prin care a trecut (întotdeauna patriot!) și sfârșind cu o scisoare din 2 martie 2004 către foștii combatanți – *Gânduri către voi, dragii și iubii mei, combatanți*. Cărții îi sunt atașate și niște anexe care reprezintă fotografii ale confruntărilor, războiului, fotografii ale eroilor căzuți, scheme ale pozițiilor de luptă.

Muntean, Anatolie. Ciubotaru, Nicolae. **Românii de la est: Războiul de pe Nistru (1990-1992).** – București : AGER ECONOMISTUL, 2004. – 471 p.

*Și să-i avem exemplu în tot ce gândim și facem !
Ca ei să aibă conștiința că jertfa lor n-a fost zadarnică!
Pentru că prin ea ne-au apropiat Viitorul!*
Nicolae Dabija

Cartea „Războiul de pe Nistru 1990-1992”, semnată de unul dintre martorii și participanții activi la tragicele evenimente, colonelul Anatolie Muntean și de doctorul în istorie Nicolae Ciubotaru, este o analiză detaliată a războiului, care încearcă să răspundă la întrebările: „De ce s-a întâmplat? Cine e de vină? Putea oare fi evitat acest război sângeros?”

Este o carte-document, carte-letopisescă a întâmplărilor și evenimentelor, încercând să restabilească adevărul des-

pre calvarul prin care a trecut populația Republicii Moldova. Este o carte-omagiu, adus miilor de eroi căzuți în luptele pentru fiecare palmă de pământ străbun, miilor de participanți la război care au fost impuși și de forțele imperiale. Băștinașii de la Nistru, și-au apărat nu numai țarina, casele, mormintele părinților și bunecilor, dar și Limba Română, Istoria strămoșească.

„Începuse, de fapt, un război nedeclarat. Artileria inamică, dislocată în Dubăsari și Grigoriopol, trăgea cu tunuri

și aruncătoare de mine, cu sisteme de rachete „Alazan” asupra localităților Cocieri, Corjova, Criuleni, Holercani. Au fost distruse zeci de case, prin dinamitare, mai ales ale „burunducilor” și „scorpionilor” care s-au ridicat la luptă contra separatiștilor. În urma bombardamentelor au fost uciși oameni pașnici, copii, bătrâni. Obuzele care cădeau în Criuleni și alte sate de pe malul drept al Nistrului nu alegeau, erau dărâmate clădiri, școli, grădinițe de copii, obiective agrozootehnice, biserici - unde creștinii ortodocși se rugau pentru liniște și pace. Artileria inamică a făcut una cu pământul peste 50 de case în satele moldovenești din zona nistreană a Moldovei.” (p. 171).

„Localitatea Coșnița, aflată dincolo de Nistru, între Dubăsari și Grigoriopol, la poalele dealului Traian, s-a situat în centrul evenimentelor tragice, pământul fiind stropit din belșug cu sângele eroilor moldoveni. Aici, dar și în alte localități din stânga Nistrului, fărădelegile separatiștilor nu mai conteneau. Se stabilise un adevărat regim de ocupație, gardiștii se purtau brutal cu populația băștinașă, trăgeau la cea mai mică nesupunere, executau „arestări, aplicau tortura stalinistă, controale ilegale, furau și jefuiau tot ce găseau prin gospodăriile acestor oameni devotați gliei și neamului românesc” (p. 185).

Mii de refugiați și-au părăsit casele, satele pentru a trece pe malul drept al Nistrului. Cazacii fără cruțare împușcau în populația pașnică, înroșind apa Nistrului cu sângele

acestora. Cutremurătoare e scena descrisă de Anatol Munteanu: „Familii întregi, în primul rând femeile și copiii s-au refugiat peste Nistru. În situații riscante, mii de oameni au trecut râul, mai mult noaptea, folosind luntrea cu vâsle, înfruntând cu curaj primejdiile iernii, deoarece apa era foarte rece. De pe dealurile Coșniței, unde erau cuibăriți, separatiștii trăgeau cu automatele în refugiați. Femeile și copiii alergau prin bătaia gloanțelor spre apele Nistrului, gășind adăpost pe malul drept, la frații lor creștini din Slobozia-Dușca și din alte localități. Parcă venise Apocalipsa!” (p. 187).

Luptele de la Coșnița-Doroțcaia, podul Vadul-lui-Vodă, Cocieri, Corjova, Tighina, Varnița ș.a. sunt prezentate de colonelul Muntean drept o mărturie a eroismului voluntarilor, polițiștilor și militarilor noștri. Dar ostașii moldoveni aveau doar o misiune: să se apere. Comandanții lor le interziceau categoric să atace. „La Cocieri, pe pozițiile „Salamandrei”, în flangul stâng al frontului, a luptat vitejește și batalionul de rezerviști și voluntari „Haiducii”. În componența unității intrau și voluntarii detașamentului „Vasile Lupu” din Orhei. Batalionul număra peste 300 de luptători care au sosit pe front pentru apărarea integrității Republicii Moldova, la chemarea președintelui Mircea Snegur. În cadrul batalionului și formațiunilor de voluntari au luptat cu curaj și bărbăție căpitani Petru Bălan, Andrei Calcea, locotenenții majori Vasile Stelea și Vasile Roman și alți luptători. Orheenii s-au grăbit să-i ajute pe frații lor moldoveni de peste Nistru în lupta contra separatiștilor, cazacilor și altor mercenari ruși. Luptătorii moldoveni erau nevoiți să rămână în postură de apărători; inamicul, cunoscând în detaliu pozițiile, ataca și de două - trei ori pe zi, pisându-i cu artileria, cu rachete „Alazan” sau prin tragere directă din tancuri și blindate. După fiecare bombardament, se înregistrau morți și răniți. Combatanții n-au mai rezistat în pasivitatea înjositoare, dictată de ordine pur și simplu aberante, au ieșit din tranșee și au atacat cu mânie, ajungând până la Dubăsari” (p. 176).

Întreaga carte *Românii de la est: Războiul de pe Nistru (1990-1992)* cuprinde 13 capitole, având o bogată bibliografie, fotografii, hărți, scheme de luptă.

Zăbovește o clipă în fața slovei acestei cărți spre a desluși tainele mesajului de suflet al combatanților din războiul de pe Nistru. Deschide această carte și vei cunoaște faptele eroice ale ostașilor români din Basarabia, care s-au acoperit de glorie în luptele de la Dubăsari, Cocieri, Tighina, Copanca, Chițcani, Coșnița. Vei mai descoperi numele numeroșilor eroi, care și-au frânt visurile tinereții și s-au aruncat în brațele morții, spre a asigura Patriei pavăza de neclintit în calea dușmanilor. Ei au murit cu gândul că sacrificiul lor a fost să fie pentru idealul național și nu a fost zadarnic.

Les communistes donnés gagnants après le revirement pro-occidental du président Voronine

// Le Monde. – 2005. – 7 Mart.

Una din publicațiile franceze a consemnat un fapt important din viața politică a țării noastre: alegerile parlamentare, moment de care au fost interesate și puterile europene. După cum urmează și titlul articolului în centrul atenției e consemnat victoria comuniștilor, relatând despre simpatia președintelui pentru Europa. Este trecută în revistă atmosfera în care s-au desfășurat alegerile. Mai întâi de toate, la sosirea în oraș autorul articolului nu a văzut „nimic care să indice că a avut loc o campanie electorală în această ex-republică sovietică”, în afară de aceasta „perspectiva de a merge să votezi nu suscită deloc entuziasmul” și în general se menține reputația unei țări sărace. Chestionând oamenii pe care i-au întâlnit corespondenții din Franța, aceștia au rămas cu o impresie sigură: lume dezorientată, care nu prea știe pe cine să voteze, pentru că așa cum le-a răspuns o persoană „toți se gândesc doar la un lucru: să se îmbogățească în timp ce noi, cei simpli, pur și simplu existăm”. Încă în timpul alegerilor preliminare trimișii din Franța au remarcat că Partidul Comunist se bucură de succes, fiind favoriții alegătorilor. Pe locul doi se plasează Blocul Moldova Democrată, numit încă atunci „a doua forță a Parlamentului”. Este criticată și aici, așa cum am menționat și în alt articol, lipsa accesului opoziției la televiziune în timpul campaniei electorale, prioritate având întotdeauna partidul de guvernământ. Apelăm la articolul menționat:

CHISINAU

de notre envoyée spéciale

Hormis deux maigres banderoles tendues entre deux réverbères sur l'avenue principale de Chisinau, la capitale moldave, rien n'indique qu'une campagne électorale a eu lieu dans cette ex-république soviétique de 4,3 millions d'habitants, située entre l'Ukraine et la Roumanie. Pourtant, les électeurs moldaves vont élire, dimanche 6 mars, au scrutin proportionnel, leurs représentants au Parlement local (101 sièges), lesquels éliront dans un mois le nouveau président.

Au marché du centre-ville, où les chalands sont à touche-touche dans les allées, faisant mentir la réputation de pauvreté du pays, la perspective d'aller voter ne suscite guère enthousiasme. „Voter pour les communistes ou pour

l'opposition? Je ne me suis pas encore décidé”, confie, songeur, Iurie, un vendeur de pommes. „Tous les mêmes...ils ne pensent qu'à une chose: s'enrichir, pendant que nous, en bas, on subsiste à peine”, renchérit sa femme en essuyant ses mains à son tablier. Le couple bat régulièrement la campagne pour acheter aux paysans des fruits et des légumes revendus ensuite au marché.

Leur seule richesse, c'est la vieille guimbarde sans laquelle ils ne pourraient mener ce commerce. Indifférents „à la politique”, tous deux sont sûrs d'une chose: ils iront voter. Leur voisine de banc, Doïna, dit avoir une préférence pour le chef de l'extrême droite, Iurie Roșca, qui „a l'air honnête”. Héraut de la lutte pour l'indépendance de la Moldavie dans les années 1990, ce chantre du populisme a distribué des brochures dans lesquelles il qualifie ses adversaires d' „homosexuel, d' „agent du KGB” ou de „francmaçon”. Son Parti populaire chrétien (PPCD) est crédité de 15 % à 20 % des voix.

Émergence d'un bloc centriste

Selon des sondages, le Parti communiste - très peu réformé - de Vladimir Voronine, le président sortant, est donné favori avec entre 40% et 60% des suffrages, tandis que son principal adversaire, le bloc Moldavie démocratique, une coalition centriste faite de bric et de broc avec les encouragements de Washington, est donné comme la future deuxième force du Parlement avec 20% ou 30% des voix. Très divisé le bloc s'est fait ravir la plupart de ses thèmes de campagne - le rapprochement avec l'Union européenne, le développement des liens avec les pays voisins et le règlement du conflit de Transnistrie, gelé depuis 1991 - par le président Voronine, qui a su les exploiter.

Mais cet ancien apparatchik a eu beau promettre la transparence du processus électoral, par ailleurs scruté par des centaines d'observateurs - dont 400 venus de Roumanie - les entraves faites à l'opposition durant la campagne sont telles qu'elles compromettent la validité du scrutin. Dans un pays où 80% de la population ne s'informent que via la télévision, l'accès aux chaînes (deux chaînes: une publique, une privée, les deux en faveur du pouvoir en place) a été quasiment nul pour les partis d'opposition. Il aura fallu une condamnation du département d'Etat américain et une mise en garde d'une délégation de l'Assemblée par-

lementaire du Conseil de l'Europe pour que les débats télévisés passent de 2 à 10 minutes par jour, à cinq jours de la fin de la campagne.

L'opposition a condamné la pratique consistant à placer des policiers dans les salles où se tenaient des rencontres avec les électeurs. Des journalistes roumains l'ont

fait remarquer à Vladimir Voronine. „En Occident, c'est la même chose: le jour où trente militants Verts manifestent dans la rue, vous remarquerez qu'il y a au moins trente policiers pour les contenir. Eh bien, ici c'est la même chose”, a rétorqué le président moldave.”

M. Je

Chisinau rate le train de l'Europe // Courrier international. – 2005. – 16 mart. (Nr. 749). – P.13.

Revista franceză *Courrier international* a luat în dezbatere evenimentele din viața politică care au avut loc în Republica Moldova pe parcursul anului 2005, oglindind alegerile parlamentare, unde au câștigat, comuniștii, obținând majoritatea voturilor și anume la data de 7 martie Partidul Comunist a fost cel care a obținut marea victorie. Astfel, partidul de guvernământ a luat 46,1% din voturi, locul doi revenindu-i partidului susținut de Moscova, Blocul Moldovenesc Democrat (BMD), condus de Serafim Urechean, acest partid obținând 28,4% din totalul de voturi. Revista franceză consemnează că această formațiune a obținut voturile necesare și s-a plasat pe locul doi datorită susținerii în masă a „separatiștilor din Transnistria”. Pe locul trei s-au plasat PPCD cu 9,8%. În rezultat, „comuniștii lui Voronin”, după cum îi califică publicația franceză, din totalul de 101 locuri ei dețin 56 locuri în Parlament. *Courrier international* mai relatează și momentul că formațiunile care s-au plasat prin voturi pe următoarele două locuri, adică BMD și PPCD, înainte de alegeri au exclus orice posibilitate de alianță postelectorală cu comuniștii. Totuși, aceștia s-au sprijinit pe cel puțin 5 voturi oferite de BMD. OSCE în calitate de observator, nu a consemnat încălcări grave, ci a remarcat că problema cea mai gravă este campania însăși. Se menționează despre rolul televiziunii de la Chișinău, Televiziunea Națională Moldova 1 care în mod vădit, a favorizat Partidul Comunist pe parcursul campaniei electorale. Reprezentantul parlamentului european a explicat victoria comuniștilor – controlul pe care îl dețin asupra mijloacelor mass-media.

„A l'occasion des élections parlementaires du 7 mars dernier, le Parti communiste de la République de Moldavie a remporté la majorité. La formation emmenée par l'actuel président du pays, Vladimir Voronine, a obtenu 46,1 % des votes exprimés, tandis qu'arrive en deuxième position le parti soutenu par Moscou, le Bloc moldave démocratique

[BMD], dirigé par Serafim Urechean, avec 28,4 % des voix. Cette formation a bénéficié du soutien massif des séparatistes de Transnistrie. Quant au parti pro-européen, le Parti Populaire Chrétien-Démocrate (PPCD), il doit se contenter de 9,8%.

A la lecture de ces résultats, on constate que trois partis seulement peuvent siéger au Parlement de Chisinau: le Parti Communiste, le BMD et le PPCD. Une fois les votes décomptés, les communistes de Vladimir Voronine détiendront probablement 56 sièges sur un total de 101, auxquels il faut ajouter 34 sièges pour le BMD et seulement une dizaine pour les chrétiens-démocrates. Quoi qu'il en soit, il est certain qu'aucun groupe ne peut espérer obtenir sans l'aide des autres la majorité de 61 sièges nécessaire à la nomination du prochain président moldave. Tant le BMD que le PPCD avaient exclu, avant les élections, la possibilité d'une alliance postléctorale avec les communistes. Toutefois, dans le camp de Voronine, on assure pouvoir compter sur au moins cinq voix du BMD.

Si l'Organisation pour la sécurité et la coopération en Europe (OSCE), qui a coordonné la mission internationale d'observation du processus électoral, estime qu'aucune fraude massive n'a été constatée lors du scrutin, elle souligne en revanche que les principaux problèmes de ces élections sont liés à la campagne elle-même. Kimmo Kiljunen, le représentant de l'OSCE, a ainsi critiqué la télévision publique de Chisinau et la chaîne Moldova 1, qui a clairement favorisé le Parti communiste durant la campagne. Marianne Mikko, la représentante du Parlement européen, a laissé entendre que le succès électoral des communistes s'explique par le contrôle qu'ils exercent sur les médias.

Dans les cercles politiques e journalistiques moldaves, d'aucuns sont d'avis que le chef du Parti Communiste, Vladimir Voronine, va entraîner le pays vers l'Union européenne puisque, pendant la campagne, il est entré en conflit ouvert avec Moscou et a promis de rapprocher la Bessa-

rabie de l'Europe de l'Ouest. En réalité, rien ne prouve que Voronine va s'efforcer d'éloigner la République Moldavie de la Russie. De plus, tout au long de sa carrière politique, Voronine, au ancien général du KGB du temps de la république socialiste soviétique de Moldavie, a constamment agi en faveur de la Russie et à l'encontre de l'identité européenne de ce deuxième Etat roumain.

Malgré tout, l'Etat inventé par les Soviétiques sous le nom de République de Moldavie est entré une nouvelle fois dans l'Histoire le 7 mars car c'était la première fois qu'un pays réalisait librement un gouvernement communiste."

George Coman, Ziua, Bucarest

Greffrath, Mathias. **Weg aus Moldawien:** **Nachrichten aus dem ärmsten Land Europas //** Zeitschrift für Kultur Austausch. – 2005. – Nr. 3,4 (An. 55). – P.12-13.

Analizele și concluziile privind starea și evoluția Republicii Moldova, realizate într-o viziune străină, în urma unei excursii efectuată în această țară, încadrate în revista *Kultur Austausch* cu articolul „Weg aus Moldawien” de Mathias Von Greffrath, sociolog și jurnalist german, a încercat să-și formeze o imagine clară, dar și cutremurătoare despre Republica Moldova. Situația regretabilă a țării în curs de dezvoltare este confirmată de un șir de indici și statistici extrase din sferele: economică, socială, politică și culturală. Republica Moldova se confruntă cu un șir de probleme, care trebuie soluționate: migrația, corupția, problema transnistreană (cunoscută pe plan internațional), precum și alte numeroase probleme întâlnite în toate sferele.

Lichidarea tuturor problemelor sau cel puțin luarea unor măsuri pentru ameliorarea acestora pot genera progresul țării spre binele societății, care în pofida tuturor greutăților au rămas să contribuie la dezvoltarea ei. Spre regret, numărul impunător de cetățeni, printre care 36 000 de medici și 30 000 de profesori au părăsit țara, provocând astfel un semnal de alarmă. Populația băștinașă duce un trai mizer, iar timpul a demonstrat pași lenți de dezvoltare, fapt ce a răspuns autorului la concluzia că Republica Moldova este cea mai săracă țară din Europa.

Articolul descrie și unele date privitoare la soarta unor emigranți, precum și relațiile unor băștinași.

Deși articolul are la bază idei triste, persistă totuși și nuanța indispensabilă de speranță, încurajare și mobilizare mai pronunțată atât la începutul lucrării, în ideea doamnei primar, care are speranțe de finalizare a construcției casei de cultură, cât și în încheierea articolului, unde se reflectă ideea că trebuie să finalizeze construcția „casei europene”. Apelăm la unele secvențe din textul original:

„Es geht voran in Cetireni “Irgendwann werden mir das Kulturhaus zu Ende hauen”, sagt Ana Decosar und zeigt auf den überdimensionierten Betonrohbau aus der Sowjetzeit. Eine Bäckerei ist entstanden, die Bibliothek wird gerade renoviert und Gasleitungen werden verlegt. Ana Decosar ist die Bürgermeisterin des Viertausend-Seelen-Dorfes, ein paar Kilometer vom Prud-Fluss, der gut bewachten Grenze zwischen Moldawien und Rumänien entfernt; und sie ist die Inhaberin der Agrar-GmbH, die an die Stelle der ehemaligen Kolchose getreten ist, nach den “schlimmen Neunzigern”, als die Menschen die Bäume zu Feuerholz zerhackten und auf die wilden Märkte nach Polen fahren, um zu tauschen: Gemüse gegen Geld, Textilien gegen Glühlampen. Es war das Jahrzehnt, in dem der “Obstgarten der Sowjetunion” unter einem Doppelschlag zusammenbrach: dem Verlust der Märkte und Lieferanten- und der liberalen Privatisierungspolitik: Jeder erhielt papierne Anteile an den Staatsbetrieben und jeder ein Stück Land. Die Anteile sind heute wertlos, und an die Stelle von 600 großen Farmen traten 2,2 Millionen individuelle Eigentumstitel, auf halbe oder dreiviertel Hektar. Der Staatshaushalt brach Ende der Neunzigerjahre unter der Last kurzfristiger Kredite zusammen, 36000 Ärzte und 30000 Lehrer verließen das Land, in dem vier Millionen Menschen wohnen.

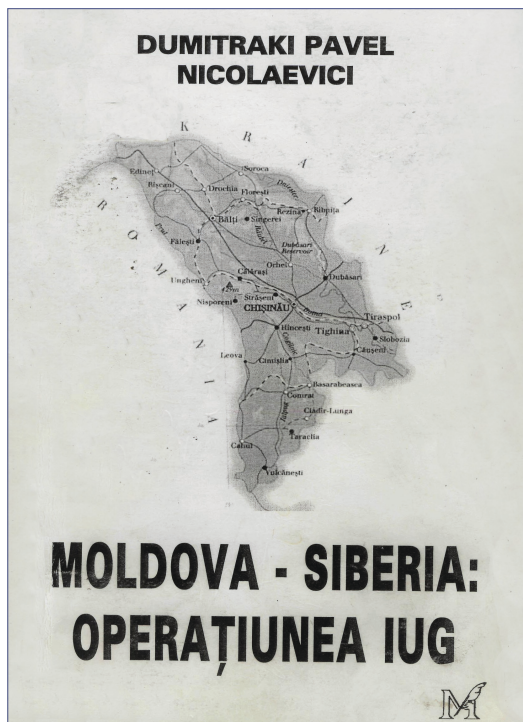
Moldawien ist heute das ärmste Land Europas, 40 Prozent seiner Bürger leben unterhalb der Armutsgrenze.” (p. 12)

„Moldawien leidet unter der Abwanderung der Fähigsten, Aktivsten, gut Ausgebildeten, die im Westen Hilfsarbeiten verrichten. Selbst die Bauarbeiter werden knapp im Land. Die Lehrer und Facharbeiter, die bleiben, verdienen zwischen achtzig und zweihundert Euro im Monat. Das nährt Korruption und “informelle Märkte” aller Art: Für ein paar hundert Dollar können sich die Studenten in Chișinău ihr Examen kaufen.

„Nicht nur Moldawen, auch Ihre Regierungen müssten eigentlich ein Interesse an legalen Regelungen haben”, sagt Olga Pualelungi die Leiterin der Regierungsabteilung für Migration. „Eigentlich”- das heißt: wenn wir Westeuropäer ein paar Realitäten anerkennen würden: dass wir uns durch noch so hochgerüstete Grenzen nicht einmauern können; dass zurzeit ganze Branchen unserer Wirtschaften nur durch illegale Billigarbeit überleben;

dass, ganz egal, ob “die” kommen oder unsere Unternehmen “dorthin” gehen, eine Diskussion über die Grenzen europäischen Wohlstands - und europäischer Gerechtigkeit-ansteht. Dass dieses Europa nicht weniger, sondern mehr (inter-)staatliche Politik braucht, Abkommen über Mindestlöhne, sozialsysteme, eine europäische Arbeitsverfassung. Dass wir das europäische Haus zu Ende bauen müssen. Sonst erledigt das der Markt.” (p. 13)

Dumitraki, Pavel N. **Moldova - Siberia: Operațiunea „Iug”**. Vol. I. – Târgoviște: Editura Macarie, 2005. – 216 p.

Volumul de față, scris de basarabeanul Pavel Dumitraki, editat la Târgoviște, autorul însuși fiind supraviețuitor al siberiilor de gheață și martor al pieirii a mii de basarabeni, bucovineni, herțeni - acesta rămânând un capitol de tragedie și în sufletul său de copil, și în istoria țării, a omenirii întregi. O notă de calificare îi oferă cărții Mihail I. Vlad, consilier editorial: „E un strigăt împotriva a tot ce înseamnă teroarea comunistă”. Cine este basarabeanul Pavel Dumitraki, stabilit în România? În alt aspect îl prezintă D. S. Popa, șeful Editurii „Dâmbovița”, care a făcut o notă introductivă la cartea dlui Dumitraki, caracterizându-l pe autorul cărții în fe-

lul următor: „Invitatul nostru permanent oferă cititorilor în fiecare sâmbătă dovezi ale tragediei care a cuprins timp de jumătate de secol răsăritul Europei și o bună parte din Asia, comunismul. Vorbește despre Gulag, despre deportări, despre familii care nu s-au mai regăsit nici după stingerea terorii. O face simplu, fără dorința revanșei, depune mărturie în procesul pe care nimeni nu vrea să-1 instrumenteze, procesul hidrei roșii. Nu vezi pe fața lui urmă de încrâncenare, dorință de răzbunare, nu vezi nici măcar urmele anilor de surghiun dincolo de munții Ural...”. Pregătirea profesională a domniei-sale ține în domeniul tehnic, ne vorbesc titlurile științifice: doctor inginer, doctor docent, doctor habilitat, inventator de grad unional. Munca de ani de zile este concentrată într-un număr mare de publicații, peste 30 de brevete de invenții. Axa pe care se sprijină lucrarea e operația „Iug”, numită chiar de autor „noua etapă de teroare, lansată contra poporului moldovean din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (R.S.S.M.) de către regimul stalinist, începând cu data 06 iulie 1949”.

Aceste mărturii sunt bazate pe amintirile proprii ale scriitorului la care sunt atașate multe documente, autorul declarând: „Subsemnatul, fiind copil a suportat, cum se zice pe propria piele și a văzut toată această tragedie umană care a rămas în memorie deja circa 55 de ani. Imaginea groaznică a momentului s-a memorizat și nu dispăre din fața ochiului permanent, impunându-mă să aduc la cunoștința popoarelor unele fragmente a mării tragedii din istoria populației Moldovei – secolul XX”.

Propunem un mic fragment din volum în scopul susținerii interesului cititorilor pentru lecturarea întregii cărți.

„Agresorul din Vestul Europei (din Occidentul actualmente preferat de noi neargumentat), venind cu foc și pară, fără milă se deplasa spre Est, arzând și distrugând uzine, fa-

brici, grajduri cu animale, casele oamenilor, biserici, puțuri și fântâni, lacuri, drumuri, câmpii cu grâne, livezi, vii și diferite furaje etc. Sub căderea bombelor din aer ardeau oamenii de vii împreună cu casele distruse.

Toți, care au supraviețuit în acest coșmar fascist, venit din partea de Vest, de la fascismul german de pe malul drept al

râului însângerat Prut, și astăzi nu sunt în stare să numească numărul victimelor (părinților și bunicilor, copiilor - surorilor și fraților, vecinilor și rudelor). Pierderile acestui eveniment tragic de la ora 04 de dimineață a Duminicii sfinte încă nu sunt descrise complet.” (p. 8)

Frontiers and Horizons of the EU: The New Neighbors Ukraine, Belarus and Moldova.

– Hamburg : Körber-stiftung, 2005. – 136 p.

Publicația se cere menționată datorită prezentării grafice excelente. Cartea reprezintă un album care evidențiază cele mai importante momente ale evenimentului ce a avut loc la Lvov, dar și cele ale vieții de zi cu zi reflectată în fotografii. Anume acestea formează „compartimentul” de început, oglindind relatări exacte ale vieții, evenimentelor, faptelor.

În vederea lărgirii hotarelor Uniunii Europene, adică pașilor care trebuie efectuați de țările participante pentru a intra în organizația europeană se descrie. Despre masa

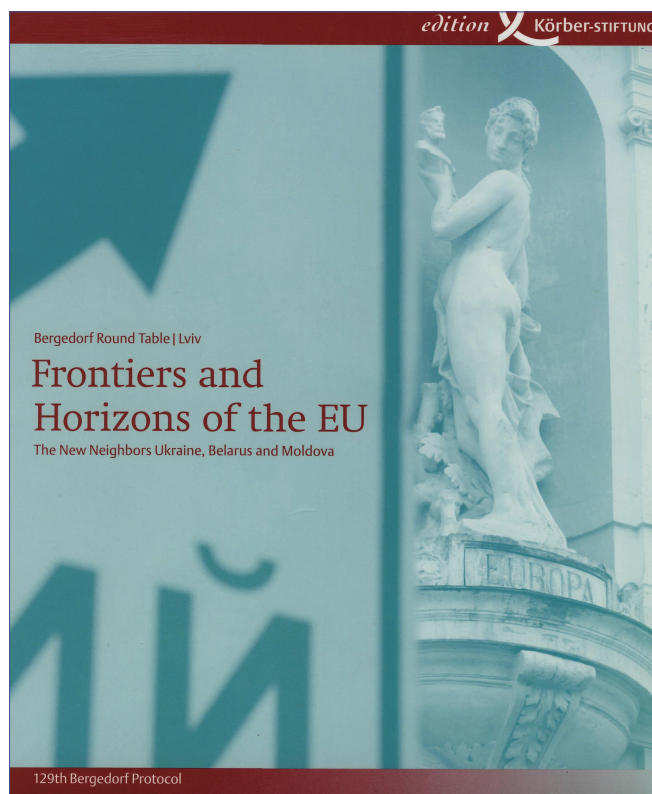
rotundă de la Lvov care a întrunit politicienii Ucrainei, Republicii Belarus și Republicii Moldova în perioada 15-17 octombrie 2004 nu au lipsit nici reprezentanții din străinătate: Gernot Erler, deputatul Parlamentului din Berlin, prof. Danuța Hübner membru al CE din Bruxelles, Zakub T. Wolski reprezentant al ministerului din Varșovia, și alții ce au monitorizat întrunirea.

Republica Moldova a fost reprezentată de Dumitru Braghiș, președintele Alianței Moldova Noastră, Nicolae Chirtoacă, directorul Institutului de Studii Politice din Chișinău.

Prezentăm câteva secvențe și îi îndemnăm pe cititori să lectureze întreaga carte, sperând că va prezenta un prilej deosebit pentru cei interesați de evenimentele politice atât din țară cât și peste hotarele ei.

„For a small country like Moldova, which needs an adequate strategy for survival in a rapidly changing world, our new neighborhood to the EU is of the utmost importance. Without focusing as much on the geopolitical context as our Ukrainian colleague has done, i would therefore like to address the perspectives of European enlargement. To us, the crucial question is where the dividing line between Eastern societies with clear authoritarian tendencies and Europe will run and how the EU will deal with small neighboring countries. As a small nation of Christian and Latin origin, Moldova feels culturally very close to Europe and therefore aspires to re-join the community of European states from which it has been isolated for decades.

For a long time, the EU has failed to develop an active strategy towards its Eastern neighbors, based on a clear vision of the finalité of Europe. The United States has restricted its vision for the region to establishing control and creating strategic corridors for the war against terror, using NATO as its main tool. We in Moldova have therefore read the New

Neighborhood Policy paper with much interest. Nevertheless, we ask ourselves whether it is offering more than technical assistance and goes beyond the TACIS program.”(p. 36)

For the time being, Moldova has not got the strategic partners it desperately needs to assist us with our painful transition process. After fifteen years without qualitative change, Moldova needs to move towards a stable democratic system and Europe needs stability in its new neighborhood to ensure stable frontiers. Ultimately, the limits of Europe will be defined at the intersection of culture, security and geopolitics, not exclusively by geography or politics.” (p. 37)

„Moldova is glad that enlargement brought countries like Poland, the Czech Republic or the Slovak Republic, which have a very good understanding for our country, into the European Union. Enlargement has also brought almost all important political parties in Moldova to declare European integration as their strategic goal, even though on the part of the Communist Party, this might be empty rhetoric.

A less pleasant consequence is that Moldova lost some of its markets in Poland, in the Czech Republic and in Hungary, and is facing the same in Romania and Bulgaria.” (p. 53)

Bran, Mirel. **Moldavie cap sur L’Europe // Le Point.** – 2005. – 10 mart.

Printre publicațiile de limbă franceză care se referă la Republica Moldova este *Le Point*, articolul căreia relatează despre evenimentele politice, fiind evidențiate în prim plan alegerile, care au avut loc în Republica Moldova în anul 2005, rezultatele uimind toată lumea. Mirel Bran scoate în evidență atitudinea președintelui, bidirecțională: Moscova - Uniunea Europeană, una dintre acestea fiind neapărat falsă. Autorul se referă la relațiile nestabile cu Moscova din timpul companiei prin declarația, că Republica Moldova se va apropia de Europa și se va întâmpla atunci, când acțiunile sale afirmă contrariul. Este remarcată aici „distanța față de Moscova”, pe de altă parte revendicarea „identității europene”. Lucru uimitor pentru autor e faptul că tocmai comuniștii sunt cei, care vor să accelereze „mișcarea de integrare în Europa”. Tocmai aici autorul descrie despre manevrele politice ale președintelui țării care „ieri foarte devotat Moscovei”, iar în ajunul scrutinului se întoarce cu fața spre România și Uniunea Europeană. Astfel, publicațiile străine menționează incertitudinea, nesiguranța ce caracterizează conducerea țării nestabile în vederea căii alese.

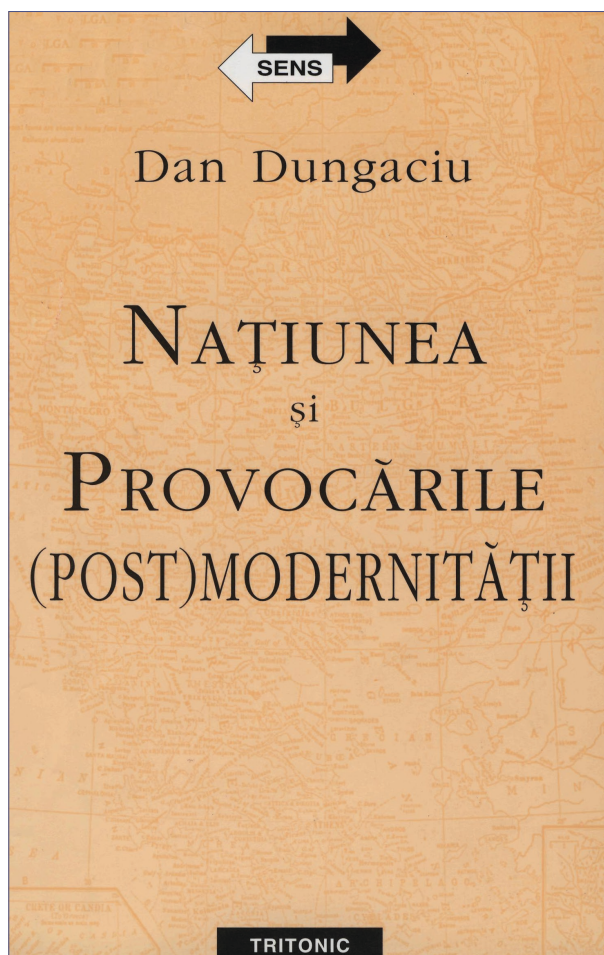
Prezentăm articolul lui Mirel Bran :

„Après la Géorgie et l’Ukraine, la Moldavie entre dans la file d’attente des pays d’Europe orientale qui frappent aux portes de l’Union européenne. Ce petit pays (4,4 millions d’habitants), enclavé entre la Roumanie et l’Ukraine, prend soudain ses distances avec Moscou et revendique son identité européenne. Après avoir appartenu à la Roumanie et avant d’être annexé par l’Union soviétique après la Seconde Guerre mondiale, ce “confetti” de l’ex-Empire est pris dans le mouvement de dominos démocratique qui balaie les frontières occidentales de l’ancien géant.

Le plus curieux est de voir les anciens apparatchiks prendre la tête du mouvement dans l’espoir de le récupérer. Ainsi, c’est le Parti communiste moldave, vainqueur des élections législatives, qui veut accélérer le mouvement d’intégration à l’Europe. Quant au président, Vladimir Voronine, hier tout dévoué à Moscou, il a retourné sa veste sans états d’âme à la veille du scrutin du 6 mars: „La Roumanie sera intégrée en 2007 à l’Union européenne. Notre pays ne peut pas rester isolé. L’opposition moldave en est restée sans voix. Quant au PC, où la vieille garde prosoviétique a quelque mal à suivre les coups de barre de son timonier, il ne sait plus à quel bréviaire se raccrocher.”

Dungaciu, Dan. **Națiunea și provocările (post) modernității: istorie, concepție, perspective.**

– București : Tritonic, 2004. – 512 p.

O altă lucrare din seria lucrărilor lui Dan Dungaciu, privind sociologia și geopolitica este cea anunțată. Problema e axată în jurul identității omului european. În ul-

timatele decenii se încearcă înfăptuirea europenizării, înglobând cele mai multe dintre ramurile vieții. Oamenii se văd europeni, țările tind să intre în Uniunea Europeană și prin termenul respectiv (cel de europenizare) se înțelege nivelul de trai și de dezvoltare. Deși europenizarea este dorită, totuși acest fapt se referă doar la standarde, în timp ce, pe de altă parte, identitatea națională se vrea a poporului de origine. Rezultatele surprinzătoare a statisticilor care cuprind din punctul de vedere al identificării „numai european” 4 %, „europeni naționali” se declară 11-12 %, „numai naționali” și „naționali și europeni” sunt 80 %. Așadar, identitatea europeană rămâne totuși națională.

Cartea tratează problema europenizării, ca fenomen care se referă la toate țările europene. Importante pentru noi sunt referințele la Republica Moldova. Astfel, unul dintre capitole se referă la Mișcarea Doctrinei Naționale din Basarabia, unde e vorba de rusificare ca proiect identitar, orientarea (direcția) națională, formarea Partidului Național Moldovenesc, un alt paragraf este dedicat cazului Mitropoliei Basarabiei:

„Cazul Mitropoliei Basarabiei aflată sub jurisdicția canonică a Patriarhiei de la București de la reactivarea sa din 19 decembrie 1992, este diferit din multe puncte de vedere. Aici lucrurile sunt, canonic și istoric vorbind, îndreptățite și juste, iar Mitropolia Basarabiei alături de Mitropolia Moldovei aflată sub jurisdicția Moscovei - este recunoscută și funcționează în acord cu dreptul bisericesc. Totuși, componenta reactivă etnoreligioasă nu a lipsit nici în acest caz. Susținătorii Mitropoliei Basarabiei sunt cei ai cauzei românismului dincolo de Prut, la fel cum elementele cele mai active din acest punct de vedere pe scena moldovenească (persoane, grupări, partide etc.) sunt pe linia întâi în cazul reactivării Mitropoliei aflate sub jurisdicția Bucureștiului.” (p. 347)

Bezviconi, Gheorghe G. **Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse.** – București : Tritonic, 2004. – 390 p.

Gheorghe Bezviconi (14 aprilie 1910 - 30 aprilie 1966) a fost un istoric de o vocație și de o mare erudiție, un genealogist cu renume mondial, scriitor și ziarist autodidact, care și-a scris articolele de publicistică în trei limbi: română, rusă și franceză. Istoricul basarabean a publicat în timpul vieții sale mai mult de 15 volume și peste 15 de studii.

Istoria îl fascinașe, apoi îl acaparase cu desăvârșire, dedicându-i întreaga energie. Cele mai mari satisfacții le-a oferit zeita Clio, care a legat o prietenie de o viață și căreia i-a purtat un devotament constant și desăvârșit.

Debutul în ziaristică l-a făcut la 14 ani în presa de limbă franceză, iar mai târziu în cea de limbă rusă. În noiembrie 1933 demarează cea mai grandioasă întreprindere a strălucitei sale cariere – editarea revistei *Din trecutul nostru*, publicație care apare cu regularitate pe parcursul a șase ani și însumează în total 2000 de pagini sau 56 de fascicule.

Publică zeci de articole și studii de istorie în cele mai prestigioase publicații basarabene: *Viața Basarabiei*, *Cuvânt Moldovenesc*, *Arhivele Basarabiei*, *Însemnări literare*, *Convorbiri literare*, *Analele Moldovei* ș.a.

Marele Nicolae Iorga l-a remarcat pe tânărul basarabean, apreciind în mod elogios meritele deosebite pe tărâmul istoriei naționale românești: „...Gheorghe Bezviconi merită nu numai laude, dar și admirație, îndrăgostit de trecutul Moldovei, acest basarabean, aparținând unei familii distinse și cu un trecut în viața provinciei de peste Prut, scoate o excelentă revistă în Chișinău atât de înstrăinat...”

Una din lucrările sale fundamentale, pentru care este, de altfel, cunoscut rămâne cercetarea asupra istoriei relațiilor româno-ruse: **„Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse”**.

Cartea istoricului Gheorghe Bezviconi este „concepută și ca o lucrare de popularizare, materialul istoric de față cuprinde mai puține trimiteri la studii tipărite, care pot fi ușor identificate din textul capitolelor privind relațiile culturale, dar mai ales bibliografia alcătuită la sfârșitul volumului” (Nota editorului).

Recenzia apărută în *Veac Nou* (nr. 49/1925 anul 1962) scrie despre lucrare că este: „Intitulată modest” **„Contribuții”** ... și care de fapt este o istorie a României pînă la 1859 văzută prin prisma legăturilor cu Rusia”.

Autorul, în monografie face o sinteză care cuprinde cele mai importante date despre relațiile moldo-ruse. Sumarul monografiei respectă cronologia evenimentelor, în-

cepând cu capitolul I *Primele contacte*, unde este descrisă viața slavilor în timpurile vechi, primele formațiuni politice ale populației băștinașe, formarea voievodatelor feudale în Țara Românească și Moldova (veacurile XIII-XV).

„În ce privește populația Moldovei și convețuirea masei populare românești și rusești la răsărit de Carpați, legenda despre Dragoș, care „descăleca” în Moldova, prezintă un oarecare interes. Dincoace de Carpați, în locul deschis unde mai târziu se află mănăstirea Ețcani, legenda amintește de stuparul rus Ețco, venit din Țara Leșească sau Polonia, adică din Halici. Când voinicii conduși de Dragoș s-au așezat aici, asigurând liniștea locului, Ețco a mers la Halici și a adus de acolo numeroși ruși, care s-au așezat pe apa Sucevei în sus și pe Siret, în partea Botoșanilor, așa încât populația moldovenească s-a lărgit spre sud, scriu cronicarii în veacul al XVII-lea - iar cea rusească spre nord... Deși elementul rusesc se asimilează în sânul moldovenilor, la fel după cum românii coborâți din Carpați se pierd în mijlocul rușilor de la nord de munți, totuși este interesant să urmărim acest aport rusesc la formarea populației moldovenești, cu atât mai larg, cu cât aceiași cronicari arată că în 1498, de pildă, Ștefan cel Mare a adus în țară mai multe mii de oameni din Galiția, desigur, nemulțămîți de traiul lor sub oblăduirea feudalilor poloni. Mulți de aceea au așezat Ștefan Vodă în țara sa, pînă și astăzi trăiește limba rusească în Moldova, mai ales pe unde i-au descălecat, că mai a treia parte grăiesc rusește”. (p. 27).

Următorul capitol descrie stabilirea legăturilor cu Moscova în timpul domniei lui Ștefan cel Mare și Ivan al III-lea și lupta împotriva instaurării jugului otoman din secolul al XVI-lea.

Capitolul III redă atmosfera luptei împotriva exploatării feudale și a asupririi turco-tătare. „Din sânul populației supusă jugului feudal și incursiunilor turco-tătare, s-a format, prin veacurile XV-XVI, oștirea căzăcească din Ucraina, ale cărei rînduri se îngroșau cu bejenarii ruși și moldoveni.” (p. 73).

Următoarele capitole accentuează urmările reunirii Ucrainei cu Rusia, tratatele de alianță cu Moscova, ne familiarizează cu situația Rusiei în timpul domniei lui Petru cel Mare (1682-1725) și relațiile ei cu Țara Românească și Moldova în această perioadă.

Un capitol aparte, capitolul VI este dedicat războaielor în urma cărora a fost zburciuită dominația turcească (1768-1829).

Capitolul al VII-lea *Administrația rusă în principate (1829-1834)* ne familiarizează cu politica Rusiei în principate, contribuțiile oamenilor de știință ruși la „combaterea ciumei și la înrădăcinarea măsurilor igienice și profilactice în țara noastră. Îndată după sosirea sa în București, generalul Kisseleff a dat directive pentru elaborarea unui plan de inspecție și igienă generală. Planul a fost pus în aplicare prin organizarea serviciului medical sub controlul rusesc. În timpul ravagiilor holerei din Moldova, acțiunea sanitară era condusă de colonelul Makarov și de câțiva funcționari. Dintre medicii băștinași, doctorul Cihak continuă să dea ajutoare trebuincioase” (p. 249)

„În timpul administrației rusești au fost îmbunătățite căile de comunicații, construite drumuri (șoseaua București-Iași ș.a.), poduri și s-a început asanarea bălților. Prin introducerea unor regulamente, orașele antrenate pe calea dezvoltării capitaliste și-au dobândit instituțiile lor, s-au luat măsuri pentru întreținerea mai curată a străzilor și locuințelor, au fost clădite spitale, băi și case de binefacere...” (p. 253)

Capitolul al IX-lea popularizează legăturile culturale în prima jumătate al veacului al XIX-lea: „*Administrația rusă din anii 1806-1812 și 1828-1834 are însemnătate nu*

numai pentru dezvoltarea social-economică, dar și pentru cea culturală a poporului nostru. După cum scria Gheorghe Asachi, comemorând un sfert de veac de la apariția Gazetei de Moldavia (1853, p. 389): „Rusiei suntem datori dezvoltarea cea repede a cunoștințelor pozitive, urmată în acest veac, și instituțiile binefăcătoare ale țării”... „Lupta între cele două influențe: informarea culturii noastre - cea rusească, cu rădăcini adânc înfipte în străvechi relații, și cea franceză, de factură nouă, revoluționară - s-a dat în prima jumătate a veacului al XIX-lea, izbânda revenind Occidentului, printre altele și datorită faptului că ideile lui erau pe atunci mai înaintate, sprijinite pe un nou mod de producție, orânduirea capitalistă rivalizând cu autocrația obscurantistă a țarului Nicolae I, împotriva căreia se războiau însuși democrații revoluționari și fruntașii intelectualității rusești. Momentul culminant al luptei celor două curente și al influenței literare ruse - mai cu seamă în Moldova - este epoca romantismului literar care necesită în multe privințe o analiză mai amănunțită.” (p. 305)

Monografia lui Gheorghe Bezviconi este un reper istoriografic important, prin care mai beneficiem și de o bibliografie impresionantă.

Nostalgie după Moldova

Deși având faima de cea mai săracă țară din Europa, aflată totuși în centrul acesteia, Moldova este vizitată din când în când de străini, fie că este vorba despre afaceri, colaborări sau curiozitate. Astfel, pe meleagurile noastre a ajuns să locuiască pentru un timp o tânără din SUA, venită să predea limba engleză. Ca și în cazul oricărui străin, aflat aici, sunt interesante impresiile pe care le-a făcut despre țară, popor, viață în general. Acestea le vom expune în continuare, cu mențiunea că zecile de articole publicate în presa americană se axează în jurul subiectelor despre Republica Moldova, în publicația *Herald Dispatch* de Nicole Sheets. Tânăra care s-a aflat pe o perioadă de doi ani, a plecat în țara sa și, de dragul Moldovei a revenit din nou, căci toate au impresionat-o atât de profund și cele bune, și cele rele, încât dorul a chemat-o înapoi. Presa din Moldova a publicat materiale despre Nicole Sheets, despre activitatea ei de aici, solicitându-i diferite interviuri, astfel cunoscând-o mai îndeaproape, în special, în publicația *Ziarul de gardă*, unde am și aflat despre ea. Pentru a ajunge la noi în țară, Nicole a depus actele pentru un loc de predare a limbii engleze în străinătate la oficiul Corpului Păcii, fără a o cunoaște în prealabil. S-a pomenit în avion, apoi și în Mitocul Orheiului. Chiar de la început a uimit-o pe de o parte ospitalitatea moldovenilor – “*Stăteam împreună la o masă plină cu sarmale, plăcinte și alte bucate pe care le vedeam pentru prima dată...*” – pe de alta puterea de muncă a moldovenilor – “*...am fost surprinsă să văd cât de mult muncesc oamenii în satele din Moldova – ziua la locul de muncă, iar seara – în curte, în grădină, în ocol, în bucătărie, și copiii de rând cu părinții.*”, mai ales cea neremunerată – “*...pentru mine a fost greu să accept că oamenii, care muncesc atât de mult, reușesc atât de puțin*”. Ceea ce se distinge este și cauza uimirii pentru străini, în acest caz și pentru Nicole, anume sărbătorile, tradiția fiecărei familii, de a avea fini și nași, care iau parte la toate evenimentele familiei.

Tânăra despre care vorbim, Nicole, a reprezentat Moldova la Festivalul Națiunilor, organizat de Universitatea Internațională Marshall din Huntington, care întrunește reprezentanții diferitelor culturi și popoare. Pe standul Moldovei, reprezentat de Nicole Sheets au fost expuse vin, ouă încondeiate, măștișoare, vase de lut și suvenirele primite de Nicole în Moldova, plus fotografii. De expoziție au fost interesați mulți americani, care s-au apropiat să-i spună reprezentantei că le-a plăcut tot ce au văzut.

Aflată în acest spațiu, Nicole își împărtășește trăirile, impresiile în publicațiile țării sale. În unul dintre articole publicat în *Herald Dispatch*, vorbește despre plecările basarabenilor peste hotare cu scopul câștigului de bani, în pofida locurilor pitorești pe care le părăsesc. Iată un fragment din materialele publicate în presa americană despre noi:

„In part because of my lazy Romanian, I'm not chatty with my neighbors. People don't really greet each other as they pass on the stairs or in our junky courtyard with a molting gazebo. There are a few boys who say hello to me when I see them, but most of their faces are interchangeable. Last weekend, I took a short run onto Grenoble Street then back down along Dacia Boulevard, a loop. As usual, I walked the stairs to my apartment on the fourth floor. Two boys kept one flight ahead of me, stomping. I thought maybe they were just making a play place out of the stairwell, “blowing the stink off”, as my dad would say, instead of staying cooped up inside an apartment. As I neared the landing on my floor, one boy ducked behind me and started back down the stairs. Just when I noticed that the other boy, maybe 7 or 8 years old, had a knit hat pulled over his face and his arms extended like a zombie, he grabbed me around the waist. The other boy started giggling, and I let out a delayed laugh, too, realizing I had been lobster-clawed into their game of hide-and-seek.”

Galina Lupașcu

Învențiile noastre rezolvă în mare parte aspectul calitativ al roadei...

Galina Lupașcu, șef al Laboratorului de imunogenetică vegetală de la Institutul de Genetică al Academiei de Științe a Republicii Moldova, doctor habilitat în științe biologice. Autoarea a scris: 250 lucrări științifice în publicații naționale și internaționale de prestigiu, inclusiv 4 monografii, 2 recomandări metodice, un catalog și 34 brevete de invenții în domeniul geneticii, protecției plantelor, fitopatologiei, biotehnologiei. Se învrednicește de multe distincții: laureată al premiului Prezidiului ASM (1998); membră a Asociației Naționale a Femeilor Inventatoare din Republica Moldova; inventator remarcabil, deținătoare a medaliei de aur a Organizației Mondiale de Proprietate Intelectuală (Geneva, 2001). Menționată cu un șir de medalii de aur, argint și bronz la diferite saloane de invenție naționale și internaționale (Chișinău, București, Geneva).

Cercetările efectuate de Galina Lupașcu sunt axate pe sporirea rezistenței plantelor de cultură la patogeni și la boli, în special *fuzarioza* – o boală devastatoare în întreaga lume, care compromite roada sub aspect cantitativ și în special, calitativ, poluând boabele cu o mulțime de toxine foarte nocive pentru sănătatea oamenilor

și animalelor. Situația economică în Republica Moldova, precum se știe, este precară și, desigur, accentul e problema cantității roadei. În țările cu economie avansată, care asigură pe deplin necesitățile interne și au suficiente cantități pentru export, accentul se pune pe calitatea ecologică a roadei: să nu fie poluată cu toxine. Aceste cercetări și invenții rezolvă aspectul calitativ al roadei – de a consuma produse agricole ecologice pure.

Rezultatele obținute în laboratorul condus de Galina Lupașcu au depășit demult hotarele Moldovei, fiind reflectate în publicații științifice din Harcov, Odesa, Kiev, Uzbekistan, România, SUA, Danemarca, Spania, Israel. Acest laborator colaborează cu una din cele mai mari firme semincere din Europa KWS cu sediul la Einbek (Germania). Această firmă comercializează semințe de sfeclă de zahăr, practic în toate țările lumii producătoare de sfeclă de zahăr, face schimb reciproc de informație privind metodele de combatere a bolilor la sfecla de zahăr.

În anul 2004 Galina Lupașcu participă la lucrările celui de-al XXIII-lea Simpozion Național de Genetică Vegetală și Animală care are loc la București în perioada 24-25 noiembrie cu două comunicări. Familiarizăm secvențe din rezumatele lucrărilor:

Reacții ale unor genotipuri de sfeclă de zahăr la patogenii care produc putregaiul de rădăcină / Galina Lupașcu, Elena Sașco, B. Kastner, Gh. Crivcianschi, B. Holtschulte, D. Hauer // Rezumatele lucrărilor celui de-al XXIII -lea Simpozion Național de Genetică Vegetală și Animală, București, 24-25 noiembrie 2004, p.19.

„Putregaiul de rădăcină la sfecla de zahăr prezintă un impediment serios în realizarea potențialului productiv la această cultură tehnică, importantă pentru economia multor țări, inclusiv pentru Republica Moldova.

Severitatea bolii depinde de o mulțime de factori – componența speciilor provocatoare, concentrația patogenilor în sol, sensibilitatea genotipică a gazdei, precum și de condițiile abiotice (în special umiditatea și temperatura). Literatura de specialitate pune în evidență variabilitatea componenței agenților patogeni pentru diverse regiuni ale lumii. Astfel, în statele Minnesota și Dakota de Nord (SUA) putregaiul de rădăcină (piciorușul negru) la plantulele sfeclei de zahăr este provocat de ciupercile din sol *Pythium* spp., *Aphanomyces cochlioides* și *Rhizoctonia solani*, iar ciuperca *Phoma betae* care, de obicei, atacă plantulele de sfeclă de zahăr nu prezintă o problemă pentru aceste regiuni în ultimii ani (Windels, 2000). Provocarea timpurie a putregaiului de rădăcină la această cultură de către patogenii menționați este atestată într-un șir de lucrări, de exemplu (Bottcher, Behr, 1980; Pfender și colab., 1984). În multe țări cultivatoare de sfeclă de zahăr ciupercile *Fusarium* spp. nu sunt considerate patogeni ce ar prezenta contribuții serioase în apariția și dezvoltarea putregaiului de rădăcină, de aceea și informațiile cu privire la aceste ciuperci ca agenți patogeni ai bolii sunt mai puțin numeroase. Cu toate acestea, în ultimul timp se atestă sporirea interesului pentru patogenii *Fusarium* sub aspectul vizat. După cum se constată în lucrările unor autori (*Fusarium*, 2004), în cazul când în anumite regiuni ciuperca *F. oxysporum* se acumulează în sol în concentrații mari fuzarioza devine o problemă serioasă pentru cultivarea sfeclei de zahăr. Boala compromite semănăturile pe parcursul întregii perioade de vegetație: diminuarea capacității de germinație a semințelor, pieirea timpurie a plantulelor, putrezirea rizocarpilor, ofilirea frunzelor și rizocarpilor. Acest fenomen prezintă un rezultat al colonizării și/sau obturării sistemului vascular cu miceliul ciupercii, ceea ce conduce la dereglarea metabolismului hidric în plantă. Diversele forme de atac ale patogenilor *Fusarium* conduc la pierderi importante de roadă și la poluarea rizocarpilor cu microtoxine.

În cercetările preliminare cu privire la componența speciilor de ciuperci care produc putregaiul de rădăcină la

sfecla de zahăr în regiunea de nord a Republicii Moldova, în anul 2002, s-a constatat preponderența detașată a ciupercii *Foxysporum* var. *orthoceras* în plantele de sfeclă de zahăr afectate de putregaiul de rădăcină la diferite perioade ale ontogenezei. Cu incidență mai redusă s-au atestat și alte specii *Fusarium*: *F. gibbosum*, *F. solani*, *F. redolens*, *F. moniliforme*, *F. javanicum*, *F. semitectum*, precum și speciile *Phoma betae*, *Pythium debaryanum*, *Thielaviopsis basicola*, *Aspergillus* sp. (Lupașcu și colab., 2004). În anii 2003-2004 s-au semnalat relativ rar speciile *Aphanomyces cochlioides* la începutul perioadei de vegetație, iar spre sfârșitul vegetației – destul de frecvent speciile *Gliocladium rozeum* și *G. zaleskii*.

Scopul prezentei lucrări este de a stabili reacția diferitelor genotipuri de sfeclă de zahăr la patogenii care produc putregaiul de rădăcină în dependență de etapa de vegetație.

CONCLUZII

1. În condițiile Republicii Moldova, putregaiul de rădăcină la sfecla de zahăr este provocat de un complex de patogeni, predominante fiind speciile *Fusarium* cu spectru destul de larg. Cu frecvență redusă s-au constatat speciile *Pythium debaryanum*, *Aphanomyces cochlioides*, *Th. basicola*, *Ph. betae*, *Gliocladium*, *Aspergillus* ș.a.

2. Luând în considerație faptul că tulpinile *Fusarium*, izolate atât din țesuturi superficiale, cât și profunde la diferite etape ontogenetice, au manifestat o acțiune reprimantă pentru creșterea plantelor de sfeclă de zahăr, putem conchide că aceste ciuperci reprezintă patogeni importanți pentru cultura dată în condițiile R. Moldova. Patogenii *Fusarium* modifică structura populației-gază după indicii cantitativi, ceea ce poate crea un tablou fals al potențialului biologic al genotipului.

3. Pe parcursul perioadei de vegetație numărul speciilor de ciuperci ce atacă sfeclă de zahăr crește, în special pe baza ciupercilor *F. gibbosum* și *Gliocladium*, localizați în regiunea rozetei. Spectrul speciilor de patogeni care provoacă putregaiul de rădăcină depinde atât de etapa ontogenetică, cât și de genotipul sfeclei de zahăr. În scopul evitării pierderilor de roadă urmează a fi dată prioritate genotipurilor care prezintă gazdă pentru un număr cât mai redus de ciuperci.”

Determinismul genetic al reacției grâului comun de toamnă la boli fungice / Galina Lupașcu, Elena Sașco, Svetlana Gavzer, P. Buiucli // Rezumatele lucrărilor celui de-al XXIII - lea Simpozion Național de Genetică Vegetală și Animală, București, 24-25 noiembrie 2004, p. 17-18.

„În condițiile Republicii Moldova, în cultura grâului comun de toamnă, la începutul perioadei de înflorire destul de frecvent se manifestă septorioza, iar în timpul înfloririi – rugina brună. În anii secetoși, bolile foliare nu au vreo contribuție serioasă în diminuarea cantității de roadă. Fuzariozele, provocate de ciupercile *Fusarium* Link et Fr., se manifestă atât pe timp secetos, cât și umed (Lupașcu, 1998), sub diverse forme de atac, producând scăderea facultății de germinare a boabelor, putrezirea rădăcinilor și tulpinilor, pătulirea plantelor, șistăvirea boabelor, scăderea capacității de stocare și cel mai alarmant, sub aspect toxicologic - poluarea cariopselor cu un șir de micotoxine, ceea ce ne face, în fond, consumatori de micoproteine.

De mare perspectivă se consideră metodele genetice de combatere a bolilor prin crearea soiurilor rezistente pe termen lung. Posibilitățile de creare a donatorilor de rezistență la fuzarioză sunt mult mai reduse comparativ cu alte boli. Aceasta se datorează, în mare parte, particularităților de interacțiune plantă-patogen, particularități determinate, la rândul lor, de complexitatea genetică a patogenilor *Fusarium* ce asigură o variabilitate mare a acestora, precum și influenței puternice a condițiilor de mediu asupra manifestării bolii (Snijder, 1990; Ittu și colab., 1993; Sașco și colab., 2004). Pentru reușita procesului de ameliorare de mare importanță se prezintă elucidarea mecanismelor genetice de interacțiune plantă-patogen, precum și a determinantilor de bază în formarea reacției de răspuns la patogeni.

CONCLUZII

1. Fenomenul de interacțiune plantă-patogen în fitopatogenul *Triticum aestivum*-*Fusarium* spp. determină reacții specifice pentru diferite caractere cantitative ale plantelor, ceea ce urmează a fi luat în considerație la elaborarea metodologiei de testare a rezistenței la fuzarioza radiculară.

2. Prin analiză factorială s-a stabilit rolul preponderent al genotipului plantelor de grâu comun în reacția la patogenii *Fusarium*, ceea ce denotă avantajele și oportunitățile metodelor genetice de combatere a fuzariozei radiculare.

3. Cercetarea nivelului de interacțiune plantă-patogen a pus în evidență lipsa specializării fiziologice a ciupercilor *Fusarium* la etapa de germinație a boabelor și, totodată, prezența semnificativă a acestora la etapa formării și creșterii organelor plantei de grâu comun.

4. În formarea reacției de rezistență la septorioză, rugina brună și fuzarioza spicului un rol important îl au acțiunile și interacțiunile genice care conduc la sporirea sau micșorarea rezistenței. Cea mai mare parte din variația genetică este asigurată de acțiunile *d*, interacțiunile *aa* și *dd*.

5. Efectul citoplasmatic asupra rezistenței plantelor de grâu la fuzarioza spicului s-a manifestat prin sporirea ratei plantelor cu nivel scăzut de atac în populația F_2 , precum și prin schimbul nivelului și orientării efectelor genetice implicate în reacția de răspuns la boală.”

Debureau, Matthias. **Nectar moldave.**

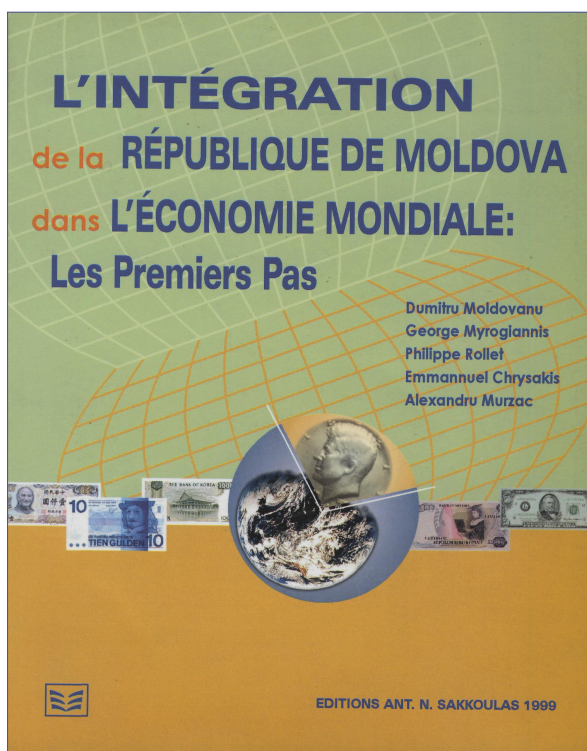
// Citizen K international. – 2005, Été. – P.394-395.

Din paginile acestei publicații străine, aflăm despre descoperirea făcută de călătorii străini pe meleagurile noastre, pentru ei revelându-se ca o adevărată minune despre beciurile de la Cricova, acestea distingându-se în amintirile și relatările tuturor străinilor care vizitează țara și faimoasa vinărie. Fiind cel mai mare beci din lume, aflat la 80 m adâncime, este un subiect de uimire într-o țară ca „un mic paradis bucolic, unde tinerii” din fosta URSS „visau să se stabilească cu traiul”. Chiar și contururile de pe harta țării, precizează autorul, este perceput de unii observatori inspirați ca un strugure. Vinurile de la Cricova fiind doar unul dintre produsele țării, vinăria însăși constituind un punct atractiv dintre cele mai puternice din țară, autorul străin totuși menționează că Moldova este una dintre cele mai sărace țări din Europa. Este un paradox, mai ales atunci când doar una dintre minunile țării - Cricova - este un domeniu vinicol mitic. Autorul trece în revistă faptul că uriașele beciuri au fost locul rezervelor vinicole ale vechiului regim încă din 1952. Iar spumantul a fost mult timp preferatul celor aflați la conducerea ex-URSS. Toate băuturile sunt dispuse pe o suprafață de șaiszeci de kilometri de labirinturi, mijlocul de transport în acest oraș fantastic cu străzi ventilate fiind mașinile electrice, care circulă pe străzile cu numele celebrelor vinuri. Delegația

care a vizitat vinăria a rămas uimită și de sălile de degustare într-un stil neomedieval, fapt descris cu mult interes și surprindere. Prezintă interes, chiar și pentru băștinașii care nu sunt la curent, cartea de aur a vinăriei, destul de solidă, de altfel. Astfel, îi putem găsi aici prin autografele scrise de Vladimir Putin, Valentina Terșkova, Iurii Gagarin etc. Nu este trecută cu vederea nici generozitatea băștinașilor, în sensul că multe mii de sticle cu vin au fost donate ucrainenilor după catastrofa de la Cernobâl contra efectelor radioactivității. Deci, suntem onorați pentru faptul că suntem menționați pe paginile unei reviste străine țării aducându-i-se laude și aprecieri.

„*Ces vins reviennent de très loin, quand on sait la soif inextinguible des généraux soviétiques les soirs de victoire. Les bouteilles rescapées sont aujourd'hui exposées comme des petits bijoux couverts de poussière. Sur des écriteaux dorés, on peut lire des noms comme Pommard 1936, Cos d'Estournel 1938, Meursault premier cru 1938, Château Latour premier cru classé 1938, Côte Rôtie 1937, Châteauneuf-du-Pape 1938, Romanée Conti 1935, Marsala 1940 ou Chablis Les Preuses 1940. Holostenco ne manque pas de rappeler que des Mouton Rothschild 1945 ont été vendus 60000 dollars chez Christie 's et que le domaine de Cricova en possède cinq de 1936*”. (p. 395)

L'intégration de la République de Moldova dans l'économie mondiale: Les premiers pas // Dumitru Moldovanu, George Myroglannis, Philippe Rollet s.a. – Atena : Editions Ant. N. Sakkoulas, 1999. – 138 p.

Merită toată atenția lucrarea apărută la Atena, cu sprijinul Comisiei Europene și a programului TACIS. Parteneri ai proiectului au fost dr. Dumitru Moldovanu, decanul Facultății Relații Economice Internaționale, șeful Catedrei de Economie; dr. Myrogiannis George, profesor la Școala Națională a Administrării Publice, director al Centrului de Drept Constituțional European; dr. Philippe Rollet, decanul Facultății de Științe Economice și Sociale, director al Centrului de Economie și Politică Europeană a Universității din Lille, Franța; dr. Chrysakis Emmanuel, cercetător la Centrul Național de Cercetări Sociale din Atena; dr. Alexandru Murzac, șeful direcției Relații cu organizațiile economice internaționale a Ministerului de Economie și Reforme din Moldova. Întreg proiectul a

fost realizat în colaborare cu Dimitris Vlachos, director al Departamentului Politică Comercială din cadrul Ministerului Economiei Naționale al Greciei.

În prezent economia este orientată spre globalizare. Deci, și economia Moldovei, deși la primii ei pași, este privită din perspectiva integrării mondiale. Lucrarea este împărțită în patru capitole. În primul capitol este analizată situația actuală a relațiilor economice exterioare a Moldovei în contextul reformelor economice. Capitolul doi este destinat competitivității economice a Moldovei, fiind discutate potențialul economic al țării și integrarea în economia mondială, evoluția structurii economiei, puterea de export, sectoarele prioritare favorabile exportului. Capitolul trei analizează mecanismele integrării economiei Moldovei în cea mondială, unde sunt abordate probleme ca reforma comerțului exterior, rolul serviciilor în integrarea economică, crearea unui climat atractiv pentru investițiile străine. Capitolul patru este destinat concluziilor și anume referitoare la cadrul macro-economic al competitivității, sursele avantajului concurenței, orientarea geografică. Cartea este utilă tuturor celor interesați de domeniu, atât ca informator de ramură, cât și ca direcție a ultimelor tendințe în economie.

Prezentăm un fragment din lucrare.

„La République de Moldova est un pays très dépendant du facteur extérieur. Ainsi, elle importe 98 % du nécessaire des ressources énergétiques, 85 % des produits chimiques et pétrochimiques, 70 % de l'emballage de verre (un produit très important pour l'économie d'un pays qui exporte ses produits principaux compétitifs – le vin et les conserves de légumes et de fruits – en emballage de verre).

Le volume annuel des importations n'a pas du tout corrélé, dans les dernières années, avec le développement économique. A partir de 1990 le PIB a diminué chaque année, mais en même temps le volume de l'import (en nature et en valeur) a augmenté sans cesse”. (p. 34)

Timush, A.P. **On Some Aspects of Economic Cooperation Between the Republic of Moldova and the Russian Federation** // *Problems of Economic Transition*. Vol. 47. – 2005. – Apr. (Nr. 12). – P. 75-79.

Revista *Problems of Economic Transition* găzduiește în paginile sale informația despre aspectele cooperării economice a Republicii Moldova cu Federația Rusă, menționând că în anii 2001-2003 Rusia a fost un partener strategic privilegiat având 39 - 43 % din exportul Moldovei.

Cititorul va putea lectura integral acest articol pe paginile revistei, dar noi vă punem la dispoziție doar câteva fragmente din el.

„*The Russian Federation is a strategic partner for the Republic of Moldova „The strategic character of mutual relations is embodied in the basic Moldo van - Russian treaty of 2001 and is confirmed by the scale of registered bilateral trade and by the growing interest of Russian firms in the Moldovan market.*

The Russian market has been and today remains the main consumer of Moldovan goods. Over the period 2001-3 Russia accounted for 39-43 percent of total Moldovan exports, while Russia firmly occupies first place with regard to the volume of direct foreign investment in various sectors of the Moldovan economy.

Trade turnover between our countries has continued its uninterrupted growth over the past four years. In 2003 it was \$707 million. The year-to-year growth in trade turnover has varied from 5,3 percent in 2000 to 28,4 percent in 2003. This acceleration in a result of the growth both of Moldovan exports to Russia and of Russian exports to Moldova.

Traditionally, about 60 percent of Moldova's exports to Russia have consisted of high -quality food products, alcoholic beverages, and tobacco (fresh fruit and vegetables, canned fruit and vegetables, wine, cognac, juice etc.)” (p.75)

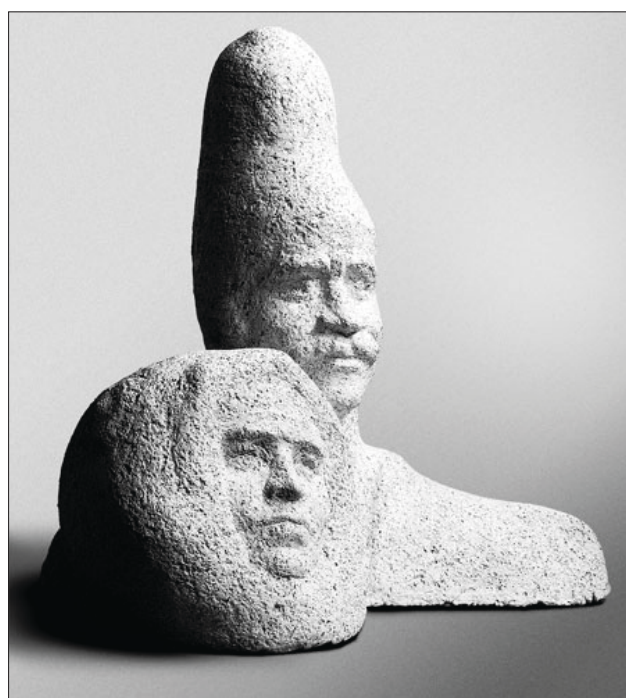
„In recent years the Moldovan government has made attempts to bring order to its cooperation with Russian regions. As a result, following reorganization of the Moldovan government in 1997, the power to conduct negotiations and sign interregional agreements with the Russian Federation was transferred to the Ministry of Economy and Reforms of Moldova. Between 1997 and 2004, this ministry conducted negotiations and signed twelve agreements on trade relations and scientific-technological cooperation with Moscow, Kurgan, Murmansk, Kostroma, Saratov, Nizhnii Novgorod, Sverdlovsk, Kursk, Vologda and Kaluga oblasts, Krasnodar Krai, and the Republic of Kalmykia.

These agreements establish normative-legal standards that are designed to deepen friendly relations between Moldova and Russian regions, and also to expound trade relations and create favorable conditions for economic actors in Russian regions to become acquainted with the economic potențiali of our country and the opportunities that it offers them” (p. 79)

Dumitru Verdianu

Nu cred că există vreun alt popor care să-și risipească talentele cu atâta ușurință cum o facem noi...

Dumitru Verdianu

Artistul Dumitru Verdianu a refăcut în creația sa practic întregul parcurs al sculpturii secolului XX. Este un individ extrem de intensiv și imaginativ. Mare admirator al lui Brâncuși, el a resimțit continuu prezența acestui reper puternic în sistemul său de valori. Un alt reper al inspirației sale este cultura țărănească - o recurență a artei culte în întregul spațiu românesc, moștenită, poate, tot de la Brâncuși, întemeietorul modernității plastice.

Născut la 14 octombrie 1954, orașul Ungheni, Republica Moldova, Dumitru Verdianu s-a format în mai multe spații spirituale: Liceul de Arte Plastice din Chișinău, Academia de Arte Plastice din Sankt Petersburg (1976-1982), unde își are în prezent atelierul în care creează. În perioada 1996-2000, a făcut masteratul la Academia de Arte Frumoase din Viena, clasa maestrului Michelangelo Pistoletto - unul din experimentaliiști de frunte ai secolului XX. Acest melanj propedeutic l-a învățat pe Verdianu că sculptura înseamnă, în primul rând, simplitate, apoi - forme esențializate, fluide, clare. Verdianu lucrează cu lejeritate în toate materialele consacrate de plastica ulti-

mului veac: lemn, marmură, șamotă, granit, bronz, piatră. Îi place deosebit de mult piatra de Cosăuți: „E caldă, ușor de cioplit. Te simți un meșter sadea. Din ea se poate modela orice. E foarte aproape de om această piatră, e atât de ascultătoare, de supusă și de docilă încât poți face din ea tot ce gândești”, spunea artistul într-un interviu (Atelier, 2002, nr. 1-2).

„Există câteva teme majore în plastica lui Verdianu: călătoria, întoarcerea, echilibrul, zborul, statornicia. Ele se întrepătrund și relaționează. Fascinantă este grafica și pictura lui Dumitru Verdianu. Ele funcționează adesea ca niște eboșe pentru viitoarele sculpturi, sunt chiar felul, rapid și eficace, de a vedea și contura cât mai clar imaginea volumelor și formelor ce trebuie îmbrăcate ulterior în tridimensionalitate. Linia și hașurile imită porozitatea lemnului, luciul bronzului, granulația pietrei. Se creează, tenace și cu răbdare, un raport compact, sintetic, tactil între linie, culoare și ma-

⇒ Artă. Pictură. Sculptură.

terialele sculpturii.” (Vladimir Bulat. Dumitru Verdianu: tribulațiile unui sculptor „rătăcitor” // Dumitru Verdianu. – Chișinău: ACR, 2004. – P. 5)

În 1994, Academia Americano - Română de Arte și Științe (SUA) i-a acordat Premiul *Ionel Jianu*. Este deținător și al altor premii și distincții:

2000 – *Saloanele Moldovei*, Premiul pentru sculptură al Primăriei Municipiului Chișinău;

2002 – Titlul de *Cetățean de Onoare al Municipiului Ungheni*, Republica Moldova;

2000 – Titlul Academic *Magister Artius*.

Este membru al UAP din Republica Moldova și din Rusia (1986), membru al Uniunii Artiștilor Profesioniști din Austria (1998), membru AIAP - UNESCO, Paris (2003).

Își desfășoară activitatea de creație în Austria (unde își are viza de reședință), Republica Moldova, Rusia (Sankt Petersburg).

În activitatea sa de 30 de ani, Dumitru Verdianu a avut peste 200 de participări la expoziții personale și de grup în mai multe țări.

În anul 2004 participă la:

- Expoziția de grup *Puntia* (Viena);
- Săptămâna de Artă Modernă (Sankt Petersburg);
- Simpozionul Internațional de sculptură (Ungheni);
- Expoziția personală la Muzeul Național de Arte al Moldovei;
- Expoziția personală la Muzeul de Istorie și Etnografie (Ungheni).

În anul 2005 Dumitru Verdianu participă:

- Simpozionul Internațional de sculptură (România);
- Expoziție de grup *Omagiu lui C.Brâncuși* (Castelul Edinburg, Austria).

Lucrările sale au fost achiziționate de Muzeul Rus din Sankt Petersburg, de celebra Galerie Tretiakov și alte muzee (din Moscova, Tiumen, Novosibirsk); Muzeul Național de Arte din Chișinău; Pinacoteca Chișinău; Muzeul de Istorie și Etnografie din Ungheni; Muzeul de Artă Modernă din Lugoj (România). Multe și-au găsit amploarea în galerii și colecții particulare din: SUA, Suedia, Canada, Finlanda, Austria, Rusia, Ungaria, Germania, România, Franța, Moldova, Israel ș.a.

În luna mai 2005 au fost lucrări expuse în impresionanta Sală de expoziții a *Manejului* din Sankt Petersburg, alături de plasticienii: Mihai Țăruș, Larisa Astrein, descendenții școlii lui „Kandinski”.

Iată ce relatează revista *Vaș docuz* (2005, 23-25 mai, p. 33) în articolul cu titlul: „Давай, брат, воспарим...”: „Живопись для того, чтобы только созерцать», - так считает и одна из художниц этой выставки Лариса Астреин. Наследники абстракционизма Малевича и ученики создателя «чашекупольной» системы В. Стерлигова, два петербургских художников и один скульптор – Л. Астреин, М.Цэруш

и Д. Вердияну – ищут скрытую суть мира и особый художественный язык этой сути. В красках - освобождение от всего обыденного и приземленного, возвращение к чистоте света и энергии солнца. Здесь нет сюжета, зато безмерно идей и настроения. А в скульптуре – через противопоставление формы и материала – разыскивается даже не образ, а его «символическая формула». В общем, для одних зрителей – непонятно что, а для иных – «музыка небесных сфер» и повод для воспарения мысли».

Sub egida Ministerului de Externe și a Centrului Cultural Român de la Viena, la Muzeul Național Cotroceni a avut loc în octombrie 2005 vernisajul expoziției: de sculptură, pictură și grafică a artistului. Dumitru Verdianu a adus la București circa 70 de lucrări - majoritatea sculpturi. Referitor la opera sa, artistul a mărturisit, pentru *Rompres* că prin pictură interpretează „sculpturile în culoare”.

Cu ocazia deschiderii acestei expoziții, iată ce scrie Gh. Mardare, doctor în studiul artelor (Hanovra, septembrie, 12 / anul 2005) într-o scrisoare adresată lui Dumitru Verdianu:

„Dragă Dmitrie,

Regret profund că nu pot fi prezent la această manifestare. Doresc însă să-ți adresez câteva gânduri ție, dar, dacă e posibil, și onoratului public pe marginea acestora: generației noastre i-a fost și-i mai este încă sortit singură să se descurce din mocirla spirituală pe care ne-a oferit-o chiar însăși istoria. Înaripați de ideile libertății, însă practic fără vre-un reper, noi ne-am aruncat spre a ne renaște în toate părțile, pe unde am bănuțat că ar fi ceva de revalorificat. Nu toți am izbutit să ajungem la promovarea unor valori, căci caleidoscopul ofertelor artei moderne e prea pestriț și depolarizat. De la un timp, tu și l-ai ales ca ideal pe Brâncuși, care, precum știi, este Sfânta-Sfintelor a spiritualității noastre dar și a culturii universale moderne. Cunoscând aceia ce ai făcut mai înainte, dar și aceia ce faci acum, am izbutit să-mi clarific, că nu atât l-ai imitat pe Brâncuși (cum au făcut-o mulți alții), cât ai încercat să te identifici cu modul lui de gândire asupra simbiozei formei și conținutului artei moderne. Astfel, tu n-ai fi ajuns la crearea unor opere de vădită autenticitate și valoare ca: „Și acel sărut”, „Întoarcerea fiului rătăcitor-2”, „Cuplul” ori „Omăgiu mamei” în care ne oferi prilejul de a savura un adevărat triumf al frumuseții formei - nu autoidentificate, ci pline de profunde semnificații simbolice și mesaj uman. Cred că asta e identitatea ta cu Brâncuși ca frate, nu numai de meserie, ci și de sânge...

Dragă frate, felicitări profunde sufletești cu prilejul deschiderii expoziției tale în acest local simbolic din centrul Bucureștiului! Desigur, că Bucureștiul „a văzut” mult mai

multe ca Chișinăul, și tocmai de asta și cred, că anume Bucureștiul va lua act de o vibrantă sensibilitate și apreciere meritabilă a acestei expoziții.

La mulți ani, sănătate și succes.”

Pentru această expoziție la București, Verdianu s-a gândit la o temă – *Dor*, dar care s-a concretizat în cele din urmă într-un „Atelier de creație Dumitru Verdianu”. Lucrările au fost expuse în trei săli, autorul dând pondere sculpturilor ce întruchipează „Păsări”, în special „Pasărea albă” și „Pasărea neagră”. Iată ce scrie Luiza Barcan în articolul „Un artist rătăcitor revine acasă”: „Muzeul Național Cotroceni este inclusiv în luna octombrie gazda expoziției de sculptură, pictură și grafică semnată de Dumitru Verdianu, artist român pe care publicul din țară are abia acum ocazia să-l cunoască. S-a născut în 1954 la Ungheni, Republica Moldova, a studiat artele plastice la Chișinău și apoi la Academia de Arte Plastice din Sankt Petersburg, iar în perioada 1996-2000 a urmat un masterat la Academia de Arte Frumoase din Viena la clasa lui Michelangelo Pistoletto. De zece ani trăiește în capitala Austriei. Indiferent totuși de sinuoșitatea traseelor parcurse, de locurile unde a trăit, a studiat sau a lucrat, Dumitru Verdianu rămâne român. Și nu doar pentru că vorbește atât de curat limba românească, ci și fiindcă întreaga lui operă de până acum rămâne atașată unor motive, teme și chiar unor tehnici de lucru specifice universului rural românesc și balcanic. E adevărat, ele sunt reconfigurate, trecute prin filtrul modernității. Lucrările lui Verdianu mărturisesc, indiferent de tematica abordată o duioșie și un dor deloc disimulate, chiar un fel de patos pe care artistul îl lasă cu sinceritate să se manifeste, mai ales în compozițiile care: „Întoarcerea fiului risipitor” sau „Omagiul mamei”.

Seriile de lucrări din expoziția de la Muzeul Cotroceni reflectă cei zece ani de activitate al artistului în spațiul vienez.

Trecut prin mai multe școli de artă, de la cea rusă, la cea conceptualistă, Dumitru Verdianu rămâne, surprinzător pentru un artist contemporan, supus atâtor ispite neovangardiste, el însuși. Deși trăiește într-un occident bulversat de experimentalism, Verdianu lasă frâu liber vocației sale și continuă să fie sculptor, în cel mai adevărat sens al cuvântului.

Dumitru Verdianu este fără nici un echivoc, un post brâncușian, așa cum sunt, mai mult sau mai puțin evident, mulți dintre sculptorii români contemporani. Moștenirea brâncușiană a marcat se pare, nu doar secolul XX, ci și pe acesta în care tocmai am intrat. Artiști cu viziuni și destine atât de diferite au preluat, fiecare în felul lui, arhaismul filtrat printr-o viziune profund înnoitoare al celui mai important sculptor al secolului XX, rezultând, ca și în cazul lui Verdianu, opere remarcabile, originale, care se înscriu firesc într-o filiație de cea mai nobilă sorginte.

Expoziția de la Muzeul Cotroceni e gândită ca incursiune în atelierul de creație. Tocmai de aceea, Dumitru Verdianu alege să expună nu doar sculptură, ci și desen, pictură, schițe și crochiuri, lucrări din diferite serii sau perioade. Cele trei secțiuni ale discursului plastic sunt desfășurate în trei săli. Prima cuprinde lucrările care au ca motiv păsările, stilizări în diferite materiale, piatră, lemn, bronz, ipostări diferite ale motivului. Aceasta este, se pare, seria de lucrări în care moștenirea post-brâncușiană se arată cea mai explicită. Dumitru Verdianu încearcă să aducă întreg parcursul demersului său plastic. În mod cert, face studiu după natură, fiindcă impresia vieții rămâne impregnată în fiecare lucrare. Desenele și crochiurile însoțesc expunerea compozițiilor în trei dimensiuni.

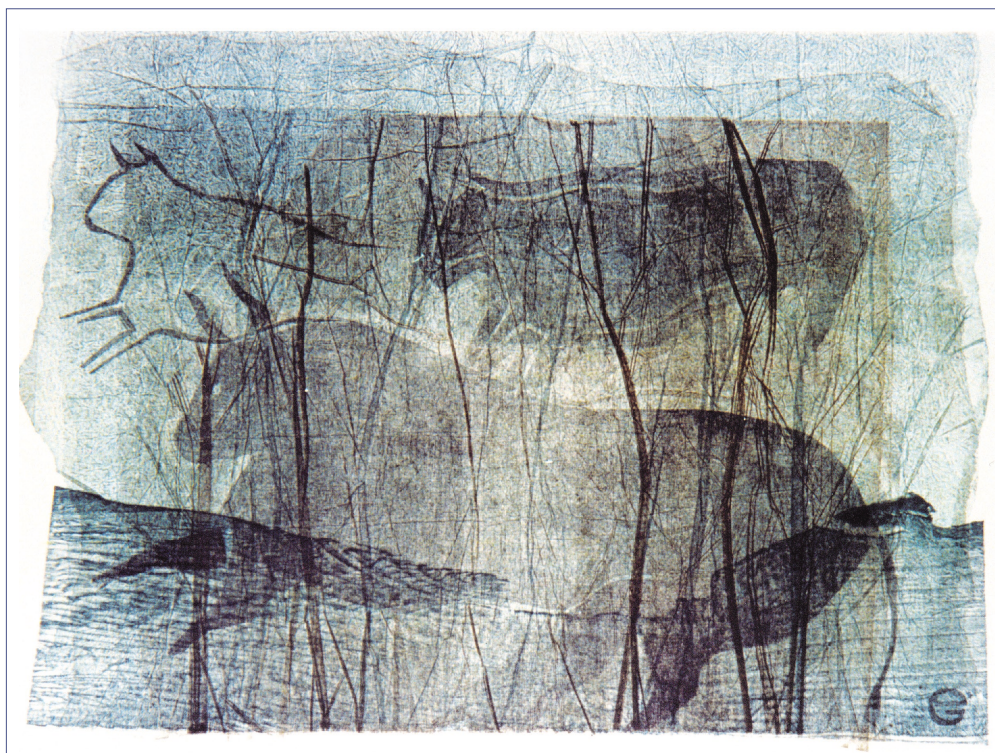
A doua sală este dedicată lucrărilor care au ca temă „Întoarcerea fiului risipitor”. Abordările sunt și aici diferite, parcurgând un traiect sinuos, de la reprezentări figurative și până la stilizații severe ale temei biblice. În cazul fiecărei lucrări însă, trăirea rămâne profundă. De la reprezentarea literară a subiectului și până la interpretarea lui ca serie de roți (simbol al veșnicei reîntoarceri) are loc o extensie a sensului temei, de la semnificația ei religioasă primă și până la convertirea într-o dorință perpetuă de revenire la origini, căreia Verdianu îi dă fără nici o ezitare glas. Nevoia de reîntoarcere poate fi și o consecință a dorului nedisimulat al artistului nevoit să rătăcească (pe drumurile vieții, nu pe cele ale artei). Abilitatea sculptorului de a ciopli și de a combina materialele se manifestă plenar în această serie. Neașteptate compoziții de lemn cu marmură, care se împletesc organic, pot fi contemplate în a doua sală. Circumscrișă temei „Întoarcerea fiului risipitor” este cea a cuplului, a familiei, pe care artistul o reia în mai multe lucrări, cu o remarcabilă virtuozitate. De la „Yin și Yang”, ca principiu formator, și până la compoziția cu familia în care personajele sunt contopite osmotic, pare să fie cale scurtă, datorită unei viziuni unificatoare.

⇒ Artă. Pictură. Sculptură.

A treia sală este dedicată mamei, ca omagiu sincer și profund omenesc, ca dezvăluire fără ezitare a trăirilor artistice și a traseului autobiografic. Chipul mamei este prezent într-un portret creionat, dar și în sculptura cu valențe simbolice, situată în centrul sălii. Mămăliga, obiect din bronz polisat, așezat pe un fund de lemn, simbol al viețuirii arhaice și al originii artistice, simple, dar nu umile a artistului, dezvăluie întreg sensul revenirii la reperele esențiale. În această sală are

loc și autoportretul artistului, ca semn al legăturii trainice cu genitorii lui.

E sigur că mulți artiști români rătăcesc prin lume și nu-i știm. Dumitru Verdianu a trecut peste toate obstacolele și a venit acasă, ca un adevărat fiu rătăcitor, dându-ne ocazia să-i cunoaștem opera” (Adevărul literar și artistic, 2005, 11 oct, P. 5).

Olga Pavlova

Numele tinerei pictorițe, Olga Pavlova este cunoscut mai mult peste hotarele țării. Artista și creația sa merită toată atenția noastră, datorită viziunii pe care o are asupra lumii reflectată în pictura pe care o profesază și nu în ultimul rând, datorită aprecierilor de care se bucură, venite din exteriorul țării. În acest scop vom menționa câteva trăsături definitorii ale personalității sale. Tânăra artistă a avut ca primă activitate a vieții sale anume pe cea care avea să-i devină meserie - pictura, căci pe aceasta a încercat-o înainte de a putea merge și vorbi. Toată viața de mai departe i-a fost orientată în această direcție. Astfel, Olga a urmat studiile la Facultatea de Pictură și Grafică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, cu profesori în domeniu de la care a avut ce învăța.

După absolvire pictorița a hotărât să cucerească nemărginita lume a Internetului. Astfel, își plasează toate lucrările pe rețeaua internațională pentru a fi văzute, apreciate, solicitate chiar, în acest scop creîndu-și propriul site. Rezultatele nu s-au lăsat așteptate, în prezent lucrările pictoriței completând colecții ale multor țări: Franța, Italia, Germania, Canada, SUA, Arabia Saudită, Marea Britanie ș.a. Astfel, pământeanca noastră este foarte apreciată peste hotare, numele său fiindu-i cunoscut criticilor de artă străini, iar galeriile de artă ale atâtor țări solicitându-i lucrările.

Așa cum pictorița a colaborat mai mult cu persoane, galerii, organizații din străinătate, a avut și pe parcursul anului 2005 mai multe expoziții, fie în galerii reale, fie în unele virtuale, personale sau în grup spre dorința de a se apropia de publicul autohton. Olga Pavlova a avut și o expoziție în țară și anume în cadrul Serviciului „Colecții de artă și hărți” al Bibliotecii Naționale, vernisată în perioada 10-30 noiembrie 2005 care a și fost prima expoziție personală a pictoriței în țară. Pentru aceasta a adunat mai

HRANĂ PENTRU SUFLET

Poți fi savant cu savanții, dar cu pictorii trebuie să fii poet

Balzac

Pictura este poezia văzută, iar poezia - pictură auzită

Leonardo da Vinci

multe lucrări, iar cantitatea acestora, conform afirmației autoarei, a însemnat și un salt calitativ. Ceea ce a definit expoziția este reflectat în titlu: **Realitate subiectivă**. Este remarcabilă pluritatea de genuri pe care o abordează și la general, și în expoziția despre care vorbim, de la goblen la pictura pe sticlă, lemn, carton. E întâlnită și pictura tradițională, deși cu acești termeni e dificil să califici pictura Olgăi Pavlova. Calitatea de bază a picturii sale este întrepătrunderea fragmentelor lumii reale cu cele ale imaginarii sau subconștientului propriu. Pentru a raporta pictura la un gen, activitatea artistei e calificată drept una ce ține de arta abstractă. Atunci când aceasta este neînțeleasă pentru omul de rând afirmația pictoriței face

⇒ Artă. Pictură. Sculptură.

lucrurile foarte clare: „Arta plastică nu e acel fel de lucruri care trebuie înțeles. Arta este hrană pentru emoții. Pictura abstractă reprezintă o fereastră spre sine. Privind contururile incerte ale lucrării, cel care privește vede o reflectare a propriilor trăiri. Arta abstractă nu este un tribut modei, e o cale de exprimare”.

Tot în acest an, 2005, artista a fost remarcată și pe plan internațional. Unul dintre evenimentele activității sale din exteriorul țării a fost participarea la cea de-a șaptea Expoziție anuală internațională virtuală de artă abstractă, în vederea organizării acesteia au fost trimise și acumulate șase sute de lucrări ale pictorilor din întreaga lume. Peste trei sute dintre acestea au fost selectate pentru organizarea expoziției, în totalitatea lor, acestea ar fi putut fi grupate în non-obiective, semi-abstracte și pur abstracte. De fapt, genul preferat al pictorilor care au format expoziția a fost stilul abstract. Printre aceștia a fost nelipsită și conaționala noastră, lucrarea care a reprezentat-o fiind „Mirror”, una dintre cele mai apreciate lucrări în stil abstract ale pictoriței. Toți autorii participanți au fost prezentați prin scurte fraze care îi definesc și bineînțeles printr-o lucrare reprezentativă. Tematica care i-a unit pe toți autorii a fost referirea la condiția umană, iar varietatea posibilităților prin care a fost abordat acest fapt a stârnit interesul profesioniștilor și iubitorilor de artă.

TEATRUL „ALEXEI MATEEVICI”

Teatrul „Alexei Mateevici” are, ca orice teatru, o istorie a sa, o istorie dramatică, ce trece prin diferite faze.

Ordinul de fondare al Teatrului „Alexei Mateevici” a fost semnat printr-o uimitoare coincidență, chiar de ziua nașterii poetului Alexei Mateevici, la 16 martie (anul, bineînțeles, era mai aproape de sfârșitul decât de începutul acestui secol). Înființat în 1977, Teatrul Poetic de cândva, ce avea meritul de a prezenta pentru prima dată pe scena Palatului Național o Colindă și de a poposit în atâtea și atâtea sate, orașe dintre Prut și Nistru, aducându-le aminte trăitorilor de „Miorița”, de „Călușarii”, de „Lupii” sau de „Istoria ieroglifică” a lui Cantemir, acest teatru, care la începuturi nu a avut un sediu și o trupă constantă, declamatorii se asemuiau cu niște rapsozi peregrini ce nu se mulțumeau să cânte cu duioșie versuri, doine, balade uitate, și nu se sfiau să le interpreteze cu voci ridicate sau chiar să „doinească” strigând, gesticulând, sărind, acest colectiv de „actori rătăcitori” primește, în fine, statutul de teatru „profesionist”.

Nu mai e, așadar, un teatru poetic? Directorul artistic Andrei Vartic, se declară și în continuare fidel poeziei. Pentru echipa sa, poezia rămâne o sursă de energie spirituală, un mod de a se menține pe verticala esențelor, nu însă un scop în sine. Misiunea Teatrului „Alexei Mateevici” e de a pune în scenă spectacole care ne-ar solicita gândirea și simțirea. Nu doar curiozitatea ne va îndemna să urmărim producțiile acestui colectiv teatral, ci și interesul pentru evoluția lui.

Poate că trebuie enumerate spectacolele în ordine cronologică, analizate, amintite meritele, diplomele și titlurile teatrului. Dar ne aducem aminte de frumoasa și ome-neasca exclamație a lui Pavel Pelin: „Ce dragoste veche,

actorii” și ne dăm seama că nici cea mai performantă electrocardiogramă nu e în stare să dezlege enigma dragostei și ce rost e să faci teoria chibritului, când focul nu e în sobă, ci în inimă?

Așa cum pe vremuri actorii teatrului peregrinau prin satele și orașele dintre Prut și Nistru, tot așa ei continuă această tradiție. Astfel, în vara anului 2006 (iunie) au poposit la Iași. Iată ce scrie ziarul „Flacăra Iașului” în articolul „Muzeistica literară punctează din nou: proiecte, realizări, evenimente la MLR Iași” (7 iunie 2006) despre acest eveniment: „... În aceeași zi de iunie, de la aceeași oră, în colaborare cu Teatrul „Lucașfărul”, cu Ministerul Culturii din Republica Moldova și Teatrul de Poezie „Alexei Mateevici”, din Chișinău, MLR (Muzeul Literaturii Române) Iași propune spectacolul „Piatra de citire”, montat de regizorul Anatol Codru. Evenimentul se derulează la Teatrul „Lucașfărul” (Călin Ciobotari).

Același eveniment este redat și de ziarul „Lumina” din 15 iunie 2006: „Astăzi, 15 iunie, ora 17.00, Muzeul Literaturii Române, Teatrul „Lucașfărul”, Ministerul Culturii și Turismului din Republica Moldova și Teatrul de Poezie „Alexei Mateevici”, Chișinău organizează spectacolul „Piatra de citire” montat de regizorul Anatol Codru, maestru în artă”.

Cu ani în urmă în presă se scria, că efortul artistic al Teatrului Poetic nu e mai puțin prețios decât efortul meșterului de frumos, care a fost Manole. Anume astfel – ca meșterul Manole – dorim și le urăm să fie oricând toți cei, care purtând un gând, o vrere, o trăire de ordin artistic, se numesc toți dimpreună Teatrul Poetic.

Tudor Scripcenco

Este știut că Moldova a avut și are talente în toate domeniile activității umane, regretabil fiind doar că nu sunt întotdeauna valorificate, dezvoltate, explorate. Și despre sport se crede că nu are prea mulți sportivi de valoare sau o organizare la nivel. Dar nu este așa.

În ceea ce privește șahul, primul nume care se evidențiază pe fundalul acestui domeniu este Tudor Scripcenco. Domnia Sa a contribuit la dezvoltarea șahului în Moldova pe parcursul a câtorva decenii, prin eforturile și străduințele sale obținând rezultate excelente și la nivel de organizare, și la cel al performanțelor sportivilor noștri, aceștia datorită victoriilor fiind cunoscuți în lumea întreagă.

De fapt, spațiul românesc de dincoace de Prut este numit de însuși Tudor Scripcenco „plaiul șahului”, semn că acest gen de sport nu se află într-un cadru străin, zecile de decenii formând deja o tradiție în ramura sportului, numită șah. Plus la aceasta, Moldova este chiar patria șahului pe tabla de 100 de patrate (стоклеточная доска). Rezultatele muncii sale minuțioase au fost concentrate în titlul de antrenor emerit al Moldovei, președinte al Federației Naționale de Șah.

În anul 2005 T. Scripcenco și-a sărbătorit jubileul de 70 de ani, eveniment consemnat de publicațiile de specialitate. Rezumând datele referitoare la personalitatea acestui mare om al șahului din Moldova, despre care „e cu neputință să scrii tot ceea ce a făcut pentru fondarea școlii de șah în Moldova” (V. Colesnicenco), menționăm că de la vârsta de 13 ani, atunci când a cunoscut jocul de șah, nu s-a mai despărțit de acesta, dându-i toată viața.

Izvorul energiei sale vitale inepuizabile este dragostea imensă pentru șah, pentru copii, cărora le-a transmis tainele jocului mai mult de o jumătate de secol. La acest

*Probabil, soarta a pregătit pentru mine o astfel de cale:
să mă dedic totalmente minunatei creații
a Geniului uman, numită ȘAH
Tudor Scripcenco*

capitol are motive de mândrie, căci printre elevii săi sunt mai mult de zece mari maestri de talie mondială, printre aceștia și campioana Europei, fiica sa Elmira.

Aflându-se în calitate de conducător al Federației de Șah, a reușit să aducă șahul printre preferatele genuri ale sportului. Șahiști de vază ai republicii, precum Viorel Bologan, Elmira Scripcenco, Viorel Iordăchescu, Svetlana Petrenco ș. a. intră în numărul celor mai de forță mari maestri ai lumii.

Fiind mai mult de 40 de ani pe post de secretar responsabil al Federației de Șah din Moldova, T. Scripcenco a reușit să alcătuiască un plan de activitate multianual din niște activități sporadice.

Este și un deschizător de drumuri noi, căci din inițiativa sa a fost fondat Clubul Republican de Șah care activează până în prezent. La Chișinău a fost întemeiată Școala specializată de șah. În 1981 Secția Orașenească de Învățământ Public a susținut inițiativa lui T. Scripcenco, de a introduce un curs obligator de șah în toate școlile Chișinăului. Un alt merit al stăpânului șahului de la noi este inițiativa și contribuția de a desfășura în țara noastră turnee din spațiul CSI și internațional. Din această categorie de întruniri se înscrie și Campionatul European feminin din anul 2005. Domnul T. Scripcenco organizează la Chișinău în 1997 cel de-al 68-lea Congres (ФИДЕ) la care și-au dat concursul reprezentanți din 112 țări ale lumii. Datorită congresului, întreaga lume a șahului a aflat despre Moldova, i-a respectat valorile, au început colaborările. Toate aceste succese nu au trecut neobservate, căci prin ordinul președintelui, pentru merite deosebite în dezvoltarea șahului în republică, T. Scripcenco a fost decorat cu medalia *Meritul Civic*.

Pe lângă acestea, T. Scripcenco e arbitru internațional, unde a participat la arbitrajele celor mai mari competiții. Având multe deplasări peste hotare, a fost nevoit să cunoască și să învețe șase limbi străine. De asemenea dumnealui este autorul a zece lucrări științifice și de po-

pularizare, precum și autor de poezie. Pe drept cuvânt, e mândria noastră națională.

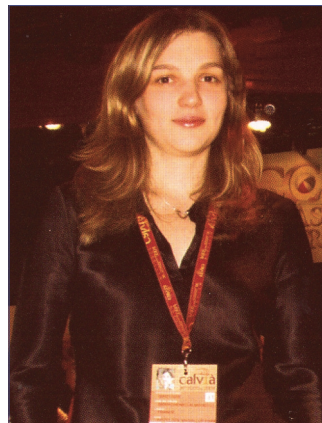
Merită consemnat evenimentul important din lumea șahului ce a avut loc în 2005 la Chișinău – Campionatul Europei. Acesta a fost subiectul mai multor publicații de peste hotare. Revista rusă *Шахматное обозрение* (2005, nr. 8) relatează despre „minunea moldoveană”. Autorul M. Golubev, și-a împărtășit părerea că înainte de campionat nu credea că în Moldova șahul ar ocupa o poziție fermă: „La drept vorbind, pentru mine șahul în Moldova era asociat cu lipsa turneelor serioase împreună cu plângerile colegilor-profesioniști referitoare la onorarii, chiar și pentru participarea la Olimpiada din cadrul selecționatei naționale”. Ceea ce a văzut era contrar părerilor anterioare: „Campionatul a fost organizat excelent – și nu doar după standardele Moldovei sau ale Ucrainei, ci reieșind din cele mai dure”. Campionatul s-a desfășurat în spațiosul Palat al Republicii. Organizatorii le-au cazat gratis pe campioanele Europei. O altă fațetă a organizării Campionatului a fost un minunat site, ce oferea date despre partide, rezultate și tragere la sorți, toate fiind reflectate foarte operativ, iar multe participante aflau numele viitoarelor rivale prin Internet. Autorul citat, uimit de întreaga atmosferă, rămâne încântat de organizatorul Tudor Scripcenco, „motorul principal al turneului, organizator al competițiilor de șah cu un stagiul colosal”.

Despre cea de-a VI-a ediție a acestui eveniment „de excepție” consemnează și *Gambit: Revista română de șah* (2005, nr. 4), a avut „ca locație impresionantă Palatul al Republicii”. Și aici este remarcată „organizarea de excepție” a Campionatului European feminin. A fost trecută în revistă și absența a patru campioane ale Europei din cele cinci, unica prezentă fiind, Elmira Scripcenco.

La Campionat au participat 164 de jucătoare din 34 de țări, care au disputat 18 locuri pentru calificarea la Campi-

onatul Mondial. Fondul de premiere a fost de 45.000 euro, din care 7000 au revenit învingătoarei, iar restul au fost împărțiți pentru 25 de premii. Revista românească nu a trecut cu vederea faptul că „campionatul s-a bucurat de o atenție deosebită din partea media internă și internațională”.

Fiica remarcabilului Tudor Scripcenco, câțiva ani de-a rândul a dus faima țării departe de hotarele ei. Anul 2001 i-a adus titlul de campioană a Europei, unde cu acest prilej tatăl său a scris cartea „155 de partide ale Elmirei Scripcenco”. Și atunci evenimentul a fost mediatizat. Desfășurat în capitala Poloniei, concursul a numărat 157 de jucătoare. Iată una din aprecierile revistei românești *Gambit*: „Pentru șahul din Moldova această ediție reprezintă un succes deosebit”.

Despre Elmira Scripcenco care și-a făcut faima în lume, părinții, țara nu poate să nu emoționeze afirmația tatălui: „Drept răsplată pentru devotamentul față de șah, Dumnezeu mi-a dăruit-o pe fiica Elmira, care a reușit să glorifice Chișinăul, și să înscrie numele său și numele Republicii Moldova în istoria mondială a șahului”.

Ion Luchianov

Ion Luchianov, sportivul cu multe performanțe atât în țară, cât și peste hotare, unul care promite un viitor sportiv glorios, chiar la activ având rezultate care se poate mândri țara. Este maestru în sport de categorie internațională și își perfecționează măiestria sportivă sub îndrumarea antrenorului emerit Nicolae Serpu.

Pentru o cunoaștere mai detaliată a personalității sportivului, amintim datele cele mai importante ale vieții și activității sale. Ion Luchianov s-a născut la 31 ianuarie 1981. Pe lângă pasiunea de sport are și alte interese, specialitatea pe care o are, absolvind USM, Facultatea de Drept.

Expunem performanțele lui Ion Luchianov din ultimii ani: În anul 2003 participă la Campionatul European de

Tineret din orașul Bydgosy, Polonia la proba 3000 m / ob., obținând locul șase. Tot acest an îi aduce locul cinci la proba 3000 m / ob. din cadrul Universiadei Mondiale Daegu din Coreea de Sud.

În 2004 obține Recordul Național la proba 3000 m / ob. în timp de 8.26.17. Are și întreceri în străinătate. Participă la Jocurile Olimpice de la Atena (Grecia) la proba 3000 m / ob., obținând locul 20. Un alt concurs care i-a adus laurii a fost Cupa Europei de la Novi Sad (Serbia-Muntenegru) cu proba 3000 m / ob., obținând locul întâi. Tânărul sportiv și-a arătat talentul și la alte două probe de la Istambul (Turcia), de această dată lungimea traseului fiind diferită. Astfel, la proba 1500 m a obținut locul patru, iar la cea de 3000 m / ob. – locul întâi.

Performanțele sportivului nostru nu se lasă așteptate, bineînțeles, nici în anul 2005. În acest an participă la Campionatul Mondial de la Helsinki (Finlanda) cu proba cunoscută deja de noi – 3000 m / ob., obținând locul 27. La fel, ia parte la Cupa Europei de la Istambul (Turcia), unde obține locul doi la proba 1500 m. A obținut o performanță la Mondialele Universitare de la Izmir, (Turcia), la cea de-a 23-a ediție a jocurilor la proba 3000 m / ob., unde s-a clasificat locul doi, devenind vicecampion, încadrându-se în timpul 8.30.66. A fost aproape de victoria totală, fiind depășit doar cu o fracțiune de secundă de alergătorul din Turcia, Akkas Halii. Este de consemnat faptul că Ion Luchianov a fost unicul sportiv care s-a întors din Turcia cu o medalie.

Conrad, Jean-Yves. **Contribuția românilor din Paris la dezvoltarea lingvistică franceză și cea română** // Biblioteca Bucureștilor. – 2005. – Nr. 6. – P. 32-33.

În cadrul colocviului cu tema „Strategii discursive” de la Paris, Jean-Yves Conrad a ales să prezinte românii și contribuția lor la dezvoltarea lingvisticii. Printre acestea se găsesc și câteva personalități care își au originea din Basarabia, cei mai mulți născuți chiar la Chișinău. Conform afirmațiilor autorului, încă din anul 1999 a cunoscut câțiva basarabeni, pentru prima oară veniți în capitala luminilor, întreaga echipă fiind calificată de J.Y. Conrad drept „un grup deosebit”. A fost un vis care s-a realizat atunci când a avut prima sa convorbire cu „frații de suflet Grigore Vieru, academicianul Mihai Cimpoi, Iulian Filip, Ion Hadârcă, Vasile Romanciuc, Ana și Alexandru Bantoș. A rămas și va rămâne ziua aceasta o zi de glorie în itinerariul meu cultural față de dulcea Basarabie”. În discurs au fost evocați câțiva români care au studiat la Sorbona, la Școala română din Paris și în școlile cele mai înalte din capitala Franței, printre aceștia și basarabeni, născuți în țară, dar trecuți din viață în străinătate. Astfel, sunt actualizați următorii oameni de cultură:

„Jurnalistul și patronul **Leon Donici-Dobronravov** (Chișinău, 5 iunie 1887 — Paris, 26 mai 1926), care a declarat despre Paris: „Numai la Paris am simțit ce a însemnat iubirea de Basarabia. Nu numai de Chișinău și de locuitorii săi, dar de Basarabia, de minunatul ei pământ”.

Juristul Alexandru Boldur (Chișinău, 23 februarie 1886 - București, 18 octombrie 1982), autorul cărții *Basarabia și relațiile ruso-române* (Cazul Basarabiei și dreptul

internațional), publicată la Editura J. Gamber din Paris, în 1927, o carte strălucită de 410 pagini, o frescă foarte actuală privind situația dulcii țări unde mă aflu acum.

Antropologul Alexandru N. Donici (Chișinău, 15 iunie 1886 - Geneva, 13 mai 1936).

Nicolae Donici (născut la Chișinău, la 1 septembrie 1874), primul reprezentant român în Uniunea Astronomică Internațională, un astronom renumit de la Observatorul Astronomic din Paris de când a plecat din țară, în 1945.

Gregoire Michonze (pe numele adevărat, Gheres Misonznic), născut la Chișinău la 9 martie 1902 și naturalizat francez la 7 iunie 1947, un mare pictor suprarealist, decedat la Paris în 29 decembrie 1982.

Grigore Nandriș (Cernăuți 1895-1968), slavist, a fost titularul Catedrei de limbi slave la Universitatea din Londra.

Sașa Schneider (Cernăuți, 20 aprilie 1911 – Willemstad - Curacao, Antilele Mici, 2 martie 1967) a înființat celebra fabrică franceză de televizoare Schneider Radio-Television, în 1945 și este înmormântat în cimitirul Montmartre din Paris.

Prezența basarabeanului **Ion Inculeț** (5 aprilie 1884 - 18 octombrie 1940) pe placa comemorativă a Comitetului Național al Unității Române, dezvelită la 27 februarie 1936 pe fațada imobilului din str. Operei nr. 22, este o dovadă a unității române din perioada interbelică” (p. 33).

Corobca, Liliana. **Personajul în romanul românesc interbelic.** – București : Editura Universității, 2003. – 212 p.

Liliana Corobca e un nume tânăr care încearcă să-și facă loc în literatura română de pe ambele maluri ale Prutului. Nu-i sunt străine provocarea și fronda pe care le afișează pe coperta a patra: „Avem nevoie de ceva nou, chiar dacă nu esențial diferit de ceea ce a fost înainte”.

Liliana Corobca face parte din cel mai nou val basarabean, alături de frații Vakulovski, Dorina Bohanțov ș.a. Reprezentantă a „direcției” critice. Corobca se prezintă cu o teză de doctorat *Personajul în romanul românesc interbelic*, un volum de literatură despre scriitorul (la) negru: „*Ce potrivită ar fi pentru lucrarea mea următoarea declarație: vreți să aflați în ce măsură personajul literar al lui Anton Holban (sau Gib Mihăescu, sau Constantin Stere a fost mai bun sau mai rău decât cel al lui Max Blecher sau Ionel Teodoreanu, sau Panait Istrati)? Lăsați atunci...nu, fără „lă-*

sați”, vreau să citiți și să rezistați până la capăt. V-ați dat, probabil, seama că această carte a fost la origine teză de doctorat. Recitind-o, am făcut unele modificări, am întinerit-o, am făcut-o mai dinamică, mai sfidătoare și, unde s-a putut, mai veselă” scrie Liliana Corobca. (p. 8)

În concluzie, Liliana Corobca scrie: „*Partea teoretică nu m-a interesat foarte mult, dar nici n-am putut face abstracție de ea, dată fiind originea doctorală a lucrării. Am prezentat diverse aspecte teoretice, fără a lua, de multe ori, o atitudine (critică), «mea culpa». Câteva ipostaze ale personajului, cercetate aici, au putut fi, sper, un argument că, despre romanul interbelic, deși s-a scris mult, încă se mai poate scrie. Mi-am pus întrebarea: „Cum să scriu despre acest personaj? Și răspunsul foarte sincer: prin intermediul unui discurs sfidător, nonconformist, capricios și, desigur, ironic”* (p.204).

Cartea este structurată în patru capitole: *Personaj și limbaj* ; *Lecturile personajului*; *Personajul scriitor și Alte aspecte*.

Stilul Liliane Corobca se caracterizează prin unele digresiuni (liric-contemplative), prezente și în comentariul critic. Tot din perspectiva limbajului, pe un joc metaforic rezolvat în discursul critic, se bazează „Personajul în romanul românesc interbelic”. Cum vorbesc, ce citesc și ce scriu personajele lui Blecher, Mateiu Caragiale, G. Călinescu, Eliade, Holban, Ibrăileanu, Istrati, Camil Petrescu, Ionel Teodoreanu ș. a. Evident, unii povestesc, alții scriu, unii mai și citesc. Distanțările Liliane Corobca sunt ferme și atrăgătoare. Această carte are o miză importantă, pentru că reflectă modul în care se vede literatura română de la Chișinău: literatura română clasică, adică romanul interbelic.

Bibliografia critică este conștiincios analizată. Punctele de originalitate ale lucrării sunt comparația Blecher-Eugen Ionescu, postularea lui Stanică Rațiu drept critic literar sau analiza maladiilor personajului românesc interbelic. Impresia favorabilă de ansamblu este însă umbrită de manipularea improprie a unor noțiuni de teorie literară. Chiar dacă Hortensia Papadat-Bengescu declară într-un interviu: „*În Concert din muzică de Bach apar pe primul plan personaje care în precedentul roman fuseseră pur epi-*

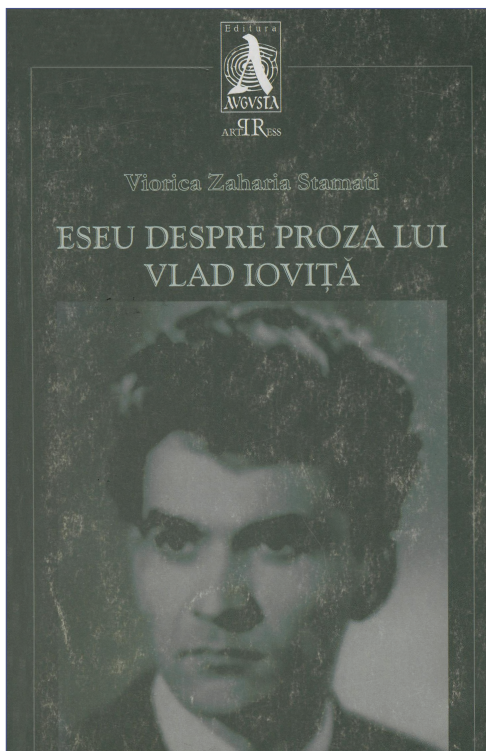
sodice”, Liliana Corobca afirmă (p.153) despre Lica Trubadurul că „dintr-un personaj secundar, Lică se transformă într-unul principal” (p. 153). E o „tehnică” explicată de autoare într-un interviu: “Orice personaj episodic poate deveni erou principal al unei drame sau roman, de aici și faptul că în “Concert din muzică de Bach” apar pe primul plan personajii care în precedentul fuseseră pur episodice.” (Romanul românesc în interviuri, o istorie autobiografică. – București: Minerva, 1986, p. 624)

În fine, se poate spune că imaginea „basarabeană” a romanului interbelic românesc este una proaspătă, purtătoare a unor puncte de vedere noi. E o carte recomandabilă până la urmă prin perspectiva ei analitică.

„Înainte de a scrie despre un autor (sau personaj), se recomandă să citești tot ce s-a scris despre el (în cel mai rău caz:

tot ce găsești). Așa mi-am propus să fac și eu. Dar în privința lui M.I. Caragiale o atare operațiune e periculoasă, riști să nu ajungi niciodată la capăt. Are Ioan Derșidan o carte despre acest autor de 514 pagini (între de vreo patru ori probabil întreaga operă mateină), Mateiu I. Caragiale. Carnavalescul și liturgicul operei, care m-a interesat (și) grație bibliografiei „selective”: 171 de studii, monografii, articole despre Mateiu Caragiale. Nu le-am citit pe toate și poate tot ce-am spus / observat eu (dacă din toată avalanșa de citate mai reiese c-am vrut și eu să spun ceva), a fost spus și de alții. Scuză mea (micuță) e că mă interesează anumite ipostaze (în cazul dat, limbajul personajelor) și Pirgu a fost o ispită de la care, iată, nu m-am putut abține”. (p. 15-16)

Zaharia-Stamati, Viorica. **Eseu despre proza lui Vlad Ioviță.** – Timișoara: Augusta, 2005. – 150 p.

Formată la școala brașoveană, Viorica Zaharia-Stamati – licențiată în filologie a Universității „Transilvania” din Brașov, doctor în filologie, lector superior la Catedra de Literatură Română și Comparată a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, realizează un **Eseu despre proza lui Vlad Ioviță.**

Fiind o bună cunoscătoare a literaturii române, în special a studiilor teoretice clasice, este o talentată cercetătoare. Prin lucrarea de față varsă lumină asupra procesului artistic basarabean și totodată asupra personalității lui Vlad Ioviță, care a căutat în literatură „mântuire de înstrăinare” (M. Cimpoi).

Apărută la editura *Augusta* (Timișoara), cartea cumulează o atitudine critică, lecturi atente și dexteritate terminologică – toate aplicate pe textul unui „prozator de factură modernă”, care a „cochetat” cu mai multe formule narrative ale secolului. După Viorica Stamati-Zaharia „prozatorului nu-i sunt străine laconismul dialogului hemingwayean, monologul interior joycean, fluxul proustian al memoriei involuntare, pluralitatea vocilor, a planurilor narrative și a punctelor de vedere în descendență faulkneriană, valorificarea parabolică în stil camusian, tehnica flash-back-ului și mecanismul sugestiei simbolice” (p. 10)

Întreaga personalitate și activitate a lui Vlad Ioviță au fost puțin discutate, publicate, popularizate. Și este pe bună dreptate așa cum afirmă autoarea: „Un necunoscut în plan literar. Chiar și opera i-a fost editată cu grafie latină printre cei din urmă, deși valoarea estetică-literară a scrierilor sale depășește cu mult operele unora” (p. 10).

În proză scriitorul s-a impus prin noi formule narrative, iar în lucrare personalitatea îi este revăzută dintr-un punct de vedere psihocritic. Opera întregă fiindu-i marcată de înstrăinare, alinare, autoarea nu scapă din vedere acest aspect, care e o trăsătură definitorie a creației lui Vlad Io-

viță, pe care îl caracterizează astfel: „Prozator de factură modernă, cu vocația începuturilor, Vlad Ioviță dă dovadă de extraordinare acțiuni de pionierat. În prozele sale nu putem face o strictă delimitare între **tradiționalism** și **modernitate**. Ambele tendințe **conviețuiesc** într-o simbioză fericită. Putem, în acest sens, vorbi despre o **eterogenitate** a poeziei lui Vlad Ioviță”. (p. 9)

Scopul lucrării este evidențiat de autoare ca „o încercare de valorificare și de punere în lumină a creației unui **scriitor insuficient cercetat**”. (p. 10)

Referindu-ne la lucrarea propriu-zisă, titlul și cuprinsul căreia nu anunță o direcție tematică, este structurată în trei capitole: *Modalități de creație*; *Tehnici narative* și *Tipologii ale personajelor*, unde cercetătoarea alimentată de încrederea în necesitatea unei noi „scări axiologice” a valorilor literare autentice din Basarabia, ne invită la o interpretare a mecanismelor ce funcționează în textul prozatorului. Eseul dat relevă „modalități de creație” și „tehnici narative”, adică reguli și condiții de producere a lor.

Capitolul *Modalități de creație* abordează asemenea probleme: contextul istorico-literar al începuturilor creației scriitorului, creațiile de debut, analiza psihologică a acestora.

În mod firesc, capitolul *Tehnici narative* se organizează în funcție de modalitățile experimentate de prozator mai frecvent: *maniera cvasifotografică / cinematografică* de prezentare a faptelor cotidiene, fără prea multe comentarii asupra lor, *montajul de secvențe* (datorat formației de scenarist și regizor), *dublarea conlocuitorului* și *tehnica gomării*.

La un alt palier al cărții ne întâmpină analiza *Tipologiilor de personaje*. Autoarea constată prezența celor două tendințe fundamentale de abordare a personajului literar în secolul al XX-lea: personaje *tipice* care „reprezintă

lumea” și *atipice* care „văd, comentează, critică” această lume, prozatorul basarabean înclinând spre a doua categorie. În toate prozele lui Vlad Ioviță se conturează un singur personaj: ființa „înstrăinată”, „dezdăcinată”, cu manifestări „ciudate” și „sucite” în spațiul neprielnic al contingentului.

Reprezentant important al celei de-a „treia generație”, Vlad Ioviță se impune prin autenticitate, în proză, într-un amestec reușit de tradiție și modernitate, cadrul literar fiind unul de reluare a temelor mari ale modernismului interbelic.

Facultatea de a înțelege uimitor o umanitate aflată într-o comuniune intimă și totală cu natura îl desemnează pe Vlad Ioviță un urmaș demn al lui Sadoveanu. Chiar credem că a împrumutat de la dascălul înaintaș o anumită artă a frazării. Dar prin istorisirile sale cu eroi fără căpătâi, recrutați din medii disperate și marcați de o apăsată și nu o dată dureroasă amprentă a lumii moderne, autorul trimite la un complet altă familie literară. Apare o afinitate specială în scrisul său cu prozatorii americani comportamențiști. Ca și americanii, el se simte atras (în scrisul său) de naturi „neintegrabile” în mecanismul vieții contemporane.

„Utilizând procedeul relativizării, prozatorul cheamă pe cititor la o participare efectivă. Acțiunea trece pe un plan secundar, linearitatea face loc oglindirii unor situații prin dialoguri, considerații morale etc., în felul acesta realizându-se comunicarea din mai multe perspective, prezentarea personajelor din mai multe unghiuri”. (p. 123)

Dorința criticii literare de la noi de a răpune în valoare creația lui Vlad Ioviță, este susținută cu succes și de această carte, de altfel, premiată de juriul Salonului de Carte Românească, ediția a 14-a, organizată de Biblioteca Județeană din Iași.

Simuț, Ion. **Chișinăul literar** // Familia. – 2005. – Nr. 10. – P.1-3.

Articolul editorial semnat pentru revista română *Familia* de Ion Simuț a fost scris în urma unei vizite în Republica Moldova pentru a participa la dezbateri privind literatura basarabeană în secolul XX. Ion Simuț în articolul său nu a făcut un rezumat al acestor dezbateri, dar și-a exprimat opinia proprie, formată în acest context.

Care sunt opiniile dumnealor? Puteți face cunoștință lecturând integral acest articol pe paginile Almanahului nostru:

„Am ajuns, în sfârșit, la Chișinău, după amânări motivate și temeri nejustificate. Voiam de multă vreme să ajung, dar am reușit pentru prima dată în acest noiembrie. Ocazia

a fost creată de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, care m-a invitat să particip la o dezbatere despre literatura basarabeană în secolul XX. În 4 noiembrie 2005 au mai fost prezenți din România: Mircea Dinescu, Tudorel Urian și Adrian Dinu Rachieru, iar din Bucovina, Ștefan Hostiuc. Avându-l ca moderator pe Mihai Cimpoi, discuția a angajat numeroase opinii din partea gazdelor, unele exprimate cu mult înaintea în presa literară. Ostilitățile au fost declanșate de seria de antologii „Literatura din Basarabia în secolul XX”, apărută în 12 volume, prin efortul combinat al editurilor „Știința” și „Arc” din Chișinău. Inițiativa a fost cât se poate de fericită, merită să aducă numeroase clarificări în

imaginea de ansamblu a literaturii române din Basarabia. Nu voi face un rezumat al acestor dezbateri, căci ar însemna să reproduc întocmai și pe larg anumite puncte de vedere, care nu încap într-un spațiu restrâns. Sensibilitățile și susceptibilitățile unor scriitori basarabeni, mai ales ale celor care lipsesc din antologii, sunt peste măsură de inflamate și sunt sigur că nu le-ași putea satisface orgoliul de a le evidenția suficient. Prin urmare, îmi voi exprima propria opinie, formată în acest context.

Am constatat mai întâi că scriitorii basarabeni sunt foarte interesați de felul în care se vede și este interpretată literatura lor în România. Fapt absolut firesc! Mihai Cimpoi numește această fază drept aspirație de integrare a literaturii române din Basarabia în marea literatură română, iar antologiile le apreciază ca un „examen de integrare”. Am înțeles și grija de a denumi exact realitatea națională pe care o reprezintă. Sintagma preferată este cea de „literatură română din Basarabia”, în locul celei de „literatură basarabească”. Aceasta din urmă înglobează și literatura de limbă rusă din Basarabia, marginalizată sau chiar exclusă, întocmai cum noi, în România, nu includem într-o sinteză despre literatura română și literatura maghiară din Transilvania. Fenomenele de interferență și de coexistență țin de alte competențe. Literatura basarabească nu e doar română, - ținea să sublinieze Adrian Dinu Rachieru, - iar zonele de interferență intră în spațiul de cercetare al unei sociologii preocupate de culturile de contact. Nu mi s-ar părea un dezastru terminologic să vorbim, fără prea multe disocieri în privința sferei de cuprindere, despre literatura basarabească. Știm la ce ne referim, fără a fi nevoie de prea multe precizări. Tocmai din acest motiv, Maria Șleabtișchi, profesoară la Universitatea din Bălți, împreună cu Nicolae Leahu, avansează propunerea să vorbim simplu și direct despre literatura română, fără alte complicații și indicii de localizare. Literatura basarabească trebuie integrată cu toate riscurile (care înseamnă anumite pierderi) în canonul general al literaturii române. Ar fi bine să se întâmple așa, dar practic este imposibil, după părerea mea. Principalul impediment este circulația cărților și a valorilor. Aparițiile editoriale de la Chișinău se văd prea puțin la București sau chiar la Iași. Cărțile scriitorilor basarabeni nu intră, din păcate, în fluxul editorial al actualității. Pe deasupra, situația de acum a Basarabiei, oricât de liberă, în principiu, nu este nici pe departe echivalentă cu cea interbelică. Republica Moldova este un alt stat românesc, unul separat, care are o gestiune proprie a valorilor. Nu aș vrea să fie așa, dar realitatea ne sfidează. Critica literară din România se ocupă cu prioritate (dacă nu cu exclusivitate) de literatura română din România. Excepțiile sunt mult prea puține. Și eu sunt de părere că literatura basarabească e literatură română, dar impedimentele majore pe care le-am enunțat mă obligă deocamdată să vorbesc despre ea ca literatură basa-

rabească, fără ca prin această sintagmă să produc un fel de respingere inconștientă a ei ca literatură română.

Receptarea basarabească a descoperit numai lacune, omisiuni și excomunicări. Andrei Strâmbeanu și Vlad Zbârțciog au făcut un foarte sever rechizitoriu. Ultimul a opinat chiar că aceste antologii contrapun o jumătate a Uniunii Scriitorilor împotriva celeilalte jumătăți. Nu le-ar rămâne astfel celor care se consideră nedreptățiți decât să realizeze o altă antologie (sau alte antologii), care trebuie să se justifice însă printr-un punct de vedere critic foarte bine articulat. Nicolae Leahu amintea cu oarecare tristețe că antologiile literaturii basarabene din secolul XX au reeditat bătălia dintre antici și moderni. Am văzut și eu cu ce înverșunare s-au rostit acuzele. Andrei Strâmbeanu și-a exprimat suspiciunea că „unii scriitori basarabeni scriu să placă dincolo de Prut” (ca și cum asta ar fi, în principiu ceva rău). Noua literatură e asimilată de adversari cu postmodernismul (vorbă de ocară!), pornografia, lipsa de audiență la public și, ca un corolar, cu lipsa de patriotism. În replică, Mircea V. Ciobanu, unul dintre coordonatorii proiectului, a arătat că scriitorii tineri ocupă un loc mult mai modest în antologii decât cred cei care le contestă legitimitatea. Spațiul cel mai mare aparține, pentru toate genurile, șaizeciștilor și șaptezeciștilor. O nedumerire a fost creată de refuzul unor autori de a figura în antologii. Notorii au devenit cazurile lui Ion Druță (pentru roman, căci în antologia prozei scurte figurează) și Dumitru Matcovschi (pentru poezie). Dar ele au fost semnalate ca atare.

Am văzut, asistând la dezbateri, cum literatura basarabească este ruptă dramatic între naționalism și postmodernism, disputată, fără puțință de împăcare, între două generații aflate la antipod. Generația scriitorilor luptători pentru limba română și pentru drepturile naționale se simte trădată, abandonată, ignorată, marginalizată, sfidată și reacționează violent, cu disperare, la orice punct de vedere exclusiv estetic. Acesta a fost punctul de vedere al lui Dumitru Matcovschi, profund decepționat de noul mers al literaturii și al valorizărilor. Pe de altă parte, am constatat o resemnare dar și o privire senină, detașată, a seniorilor șaizeciști: Aureliu Busuioc, Serafim Saka, Vasile Vasilache, Vladimir Beșlea-gă, Nicolae Esinencu - asistând cu detașare la această dispută, care va duce, inevitabil, la o nouă așezare a valorilor într-o ierarhie ce se va afla întotdeauna în mișcare. E zadarnic să te opui schimbărilor din canon. Ele se vor întâmpla oricum, cu sau fără voia cuiva.

Unii scriitori basarabeni își apără literatura de o apreciere mai exigentă prin invocarea unei situații speciale sau a unui caz aparte. Cer îngăduință sub masca apărării unei specificități istorice și politice. Au dreptate până la un punct, dar o astfel de atitudine grijulie, protecționistă, nu se poate perpetua multă vreme. De aceea, Tudorel Urian pleda pentru ideea că după 1989, când au căzut barierele de comunicare, nu se

mai poate vorbi de literatură basarabeană, ci de scriitori valoroși, independenți, fără referință geografică. El afirmă foarte răspicat că atunci când îl citește pe Vargas Llosa nu citește literatură peruană, după cum atunci când îl citește pe Ismail Kadare, nu citește literatură albaneză. E părerea unui criticar literar pur sânge, pe care îl interesează numai valorile, indiferent de proveniența lor. Conceptul de „literatură basarabeană” ar trebui să rămână valabil numai în domeniul istoriei literare, unde de altfel nici nu poate lipsi, pentru că dă o informație de situare. După cum nu-i o prostie să operezi cu conceptul de literatură ardeleană, bănățeană, munteană sau moldovenească pentru vremea de până la 1918, nu-i astăzi nepotrivit să vorbim de o literatură basarabeană, constrânsă atâta vreme să existe separat. Problema gravă nu ar fi să calificăm literatura pe care o scriu Vladimir Beșleagă sau Aureliu Busuioc literatură basarabeană, problema gravă e că proza lor nu e citită în nici un fel în România. Când circulația cărților și a valorilor dintr-o parte sau alta a Prutului va fi naturală și vizibilă, calificativul de „basarabeană” pentru literatura scrisă dincolo de Prut va deveni inutil. Dar acest calificativ va rămâne funcțional pentru un trecut delimitabil între anumite limite. Dacă pentru criticii imediații actualității, originea geografică a unor valori nu prezintă interes, pentru istoria literară universitară, literatu-

ra basarabeană va rămâne un domeniu de specialitate. El are nevoie de specialiști, adică de cunoscători adevărați ai unei istorii și unei tradiții. Din nefericire, nicăieri în România nu există o bibliotecă de literatură basarabeană suficient de bine dotată. Ar fi cazul ca în bibliotecile celor mai mari facultăți de litere din țară să existe un sector consistent de carte basarabeană. Nicăieri în țară nu există măcar un curs opțional de cultură sau literatură basarabeană. Ce să mai vorbim de faptul că aceste domenii ar fi trebuit integrate în sfera culturii sau literaturii române, fără granițe? Ar fi cazul ca în România să existe mai mult de trei-patru buni cunoscători sau specialiști în literatura basarabeană, spre folosul ambelor părți. Dezbaterea despre antologiile literaturii basarabene ar fi putut trece atunci Prutul pe un pod de cărți sau pe o punte de articole, mai solidă decât trei-patru opinii izolate. Antologiile propun o constelație de valori și sunt cele mai bune căi pentru a ieși din simplificările cunoscute și reducionismele atât de vehiculate.

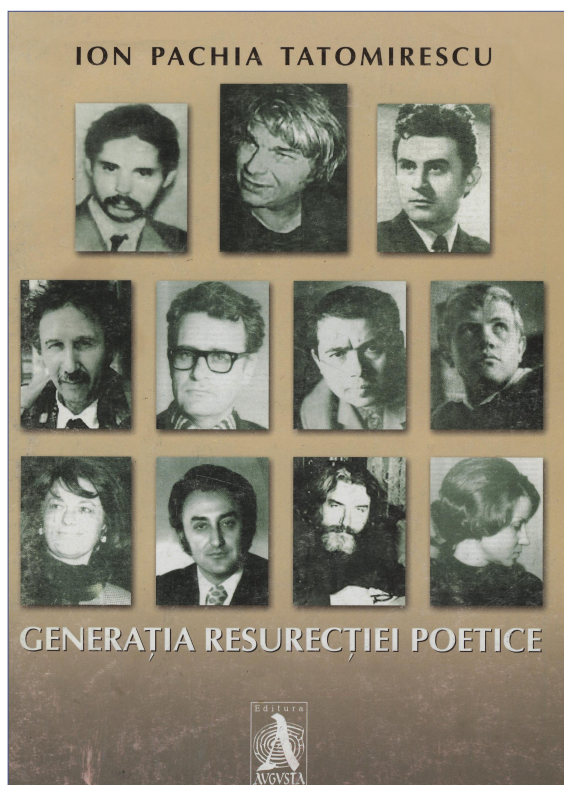
Literatura basarabeană este o parte însemnată din literatura română. Avem datoria să o cunoaștem în profunzime și o spun fără nici un fel de patetism. Ar fi o formă de onestitate și de reciprocitate a înțelegerii. Basarabia este o parte din noi înșine, ca români, oriunde ne-am afla”.

Tatomirescu, Ion Pachia. **Generația resurecției poetice (1965 – 1970).** – Timișoara : Augusta, 2005. – 496 p.

Un studiu prezentabil, cercetare de mare rigoare și mi-nuțiozitate, de fapt „rodul lecturilor de câteva zeci de ani” (dr. Mircea Tomuș) al autorului. Este foarte exactă aprecierea unui specialist în domeniu cu caracteristici - expres a autorului: “Un cercetător cu o largă informație și o reală capacitate de cuprindere și sistematizare...” (dr. Mircea Braga). Pe lângă acestea, autorul “are vocația brevilocvenței într-un domeniu în care limbușia balcanic-orientală face ravagii și capacitatea laudabilă și rară de a absorbi o uriașă cantitate de informații, și de a o restitui cititorului cu acea ușurință cu care marii atleți știu să-și ascundă efortul grație căruia ating marea performanță...” (dr. Crișu Dascălu).

Volumul „cu ambiția exhaustivității” (dr. Liviu Leonte) reprezintă un compendiu de poezie a unor poeți negați, contestați în ultimul deceniu și jumătate, repunându-i în acest fel în toate drepturile. Ei au promovat o poezie care se sprijină pe niște valori. Analiza creației autorilor este considerată o antologie de micromonografii.

Deși creația paradoxismului, reprezentanților operei din generația perioadei 1965-1970 li se datorează „marea explozie lirică”, iar fără poezii reactualizați pe paginile volumului estetica numită a paradoxismului nu ar fi completă, pentru că aportul poezilor din „eșalonul secund” contribuie la cunoașterea metaforică care dă rădăcini de pătrundere în conștiința poeziei universale.

În acest scop au fost discutați, analizați din punct de vedere biografic și din cel al creației mulți poeți români, printre care și basarabeni, ceea ce provoacă un interes sporit pentru noi, cei de dincoace de Prut.

Studiul începe cu un capitol teoretic de periodizare a poeziei respective după cum urmează: periodizarea generaționistă (1985), periodizarea „unificator conceptuală” (1999), perioada literară, generația literară (în care sunt incluse cele trei valuri: valul de tranziție, valul resurecțional, valul postresurecțional), perioada resurecției și a paradoxismului (1965-1989).

Un capitol practic este cel ce analizează autorii fiecărei perioade, după care sunt și tratatele despre poezia peri-

oadei respective. Următorul capitol, caracterizează creația poezilor la general cu evidențierea celor mai importante trăsături, idei, motive, acestea fiind numite “portret de grup” al generației resurecției și al paradoxismului. Ca poeți emblematici ai perioadei au fost evidențiați în mod special Nichita Stănescu și Marin Sorescu. Este un studiu complex despre poezia anilor 60-80, atât ca teorie a materiei expuse, cât și ca material practic, având în vedere autorii analizați împreună cu creațiile lor.

Într-o manieră ironică, studiul lui Ion Pachia Tatomi-rescu este interesant în încercarea de a lua în discuție poezia „proletcultistă”.

Pe paginile volumului, pe lângă A. Toma, Demostene Botez, Cristian Sârbu, George Lesnea, Marcel Breslașu și mulți alții și pe basarabeni Leonid Corneanu, Emilian Radu Bucov (Emilian Bucov), Liviu Deleanu, Bogdan Istru, George Meniuc, Vladimir Rusnac.

Oferim un fragment din lucrarea cercetătorului.

„George Meniuc și „cântarea zorilor” proletcultismului. Absolventul Facultății de Litere și Filosofie din București, din anul 1940, autor al eseului publicat în același an, *Imaginea în artă*, George Meniuc (Chișinău, 20 mai 1918 – 8 februarie 1987, Chișinău), reîntors în capitala R. S. S. Moldovenești, devine un înverșunat creator de stihuri proletcultiste: *Poeme* (1957), *Iarba fiarelor* (1959) etc. – ca în *Cântarea zorilor* (din *Poeme*, 1957), unde se ambiționează să depășească „modelul din 1955”, *Ție-ți vorbesc, Americă!* de Maria Banuș, aruncând și el anatema asupra „rechinilor capitalismului” ce amenință pacea lumii, al cărei paznic de nădejde era pe atunci Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste: *O'kei / Oriunde vă puneți juvățul, / Cântecul Rusiei vine cu drag. / Noaptea voastre vor fi sfâșiate / Pe continente, pe arhipelag... / Lume pe punte, la prora vaporului, / Zburdă pe valuri în cârduri delfinii. / Cântecul Păcii se-nalță-n lumină / Ca pescărușul în flacăra zorilor.*” (p. 60)

Vasilescu, Emil. **Magister dixit** // Biblioteca. – 2005. – Nr.3. – P. 90. – Rec.: Rău, Alexe. Magister dixit. – Chișinău : Editura Museum, 2004. – 200 p.

Emil Vasilescu, redactor-șef al revistei “Biblioteca”, (Revistă de bibliologie și știința informării din București) consemnează o recenzie la cartea “Magister dixit” de Alexe Rău (Editura “Museum”, Chișinău, 2004).

Înainte de a prezenta recenzia propriu-zisă, ne vom referi la datele biografice și cele din activitatea autorului cărții “Magister dixit”.

Alexe Rău s-a născut la 23 decembrie, anul 1953, în comuna Larga din nordul Republicii Moldova. Este bibliolog, poet, eseist, filosof al culturii.

În 1975 a absolvit Facultatea de Biblioteconomie și Bibliografie a Universității de Stat din Chișinău. A lucrat lector universitar la aceeași facultate. Începând cu anul 1976 se încadrează în structurile Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. A suplinit mai multe funcții și va urca mai multe trepte ierarhice, atât în cadrul Bibliotecii Naționale, cât și al Ministerului Culturii și Cultelor, în 1992 fiind numit în funcția de director general al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.

Aflându-se în diferite funcții, cu o echipă de experți, elaborează Legea cu privire la biblioteci, Programul Național de reformare a bibliotecilor din republică, de depolitizare (în măsura posibilităților) și orientare a acestor importante instituții spre valorile naționale perene. De asemenea este autorul Modelului strategic al Sistemului național de biblioteci. Elaborează concepția și inițiază înființarea Consiliului Biblioteconomic Național și a Școlii de Biblioteconomie din Moldova, care activează

sub egida Asociației Bibliotecarilor și sub cea a BNRM. Este autorul proiectului Sistemul Informațional integrat al Bibliotecilor din Moldova - SIBIMOL (2002), cel mai important proiect național care va integra bibliotecile informatizate din Moldova într-o rețea națională prin intermediul Internet-ului. Lui Alexe Rău i se datorează, de asemenea, inițierea Salonului Internațional de Carte, organizarea simpoziunelor naționale Anul Bibliologic și Valori bibliofile, elaborarea Programului Național Memoria Moldovei, înființarea Clubului biblioteconomiștilor din Moldova și elaborarea de către BNRM a mai multor colecții de carte și monografii științifice, cum ar fi cele din programul editorial “Moldavica”: seriile *Clio și Byblon*, *Bibliologica*, *Compozitorii Moldovei*, *Plasticienii Moldovei* etc. Sub conducerea lui Alexe Rău BNRM a pus bazele editării *Bibliografiei Naționale a Moldovei*, lansată în 1994 în cadrul unei ședințe a Comisiei Cultură a Consiliului Europei, precum și a bibliografiilor analitice *Cronica vieții politico-administrative, social-economice și culturale a Moldovei*, cu un digest în limba engleză *Chronicle of political, administrative, social, economic and cultural life of Moldova*, alte serii de bibliografii naționale și materiale de referință: *Legi, acte normative, comunicate oficiale emise de către organele puterii de stat și administrației publice ale Republicii Moldova*, *Cultura în Moldova*, *Exteriorica* ș. a.

Alexe Rău este fondatorul și redactorul-șef al primei reviste de specialitate din Moldova – *Magazin bibliologic* și al primului periodic de specialitate *Gazeta bibliotecarului*. Animator al salonului literar “Miorița” și al Athenaeumului “Moldova” ce activează de câteva decenii la Biblioteca Națională.

Sub aspect teoretic, în domeniul biblioteconomiei a fundamentat și a demonstrat necesitatea Reformei bibliotecare în republică, a elaborat Modelul cibernetic al managementului de bibliotecă. În domeniul filosofiei biblioteconomice se impune prin elaborarea bazelor filosofice ale biblioteconomiei și ale bibliografiei în general.

Alexe Rău a inițiat și contribuit la desfășurarea Festivalului de carte și poezie Eminesciana (1985-1986), editează almanahul *Patrimoniul. Almanahul bibliofililor din Moldova (1977-1981, Calendarul bibliotecarului (din 2000 Calendar Național)*.

Este autorul a peste 300 de studii, articole, eseuri publicate în culegeri și ediții periodice de specialitate din republică și străinătate: România, Rusia, SUA, Austria, Franța, Serbia etc.

A redactat publicația *Datina creștină*. Este îngrijitorul mai multor volume de carte, unele deosebit de importante pentru spiritualitatea noastră: E. Renan. *Viața lui Iisus* (Chișinău, 1991), P. Ganenco. *Scrieri istorice* (Chișinău, 2001) etc.

A descoperit și a reverberat noi adevăruri referitoare la *Cazania lui Varlaam*, la opera lui Nicolae Densușianu și la dilema ființei noastre naționale.

Președinte al Asociației Bibliotecarilor din Moldova (1996-2000); vicepreședinte al Societății Bibliofililor (din 1996); vicepreședinte al Consiliului Biblioteconomic Național (din 2001); membru al Comitetului de conducere al Bibliotecii Virtuale Europene BOOK History Online (BHO) cu reședința la Haga.

Grație colaborării fructuoase a directorului general Alexe Rău cu organisme internaționale de specialitate, Biblioteca Națională a Republicii Moldova este bibliotecă asociată a Rețelei UNESCO, a devenit membru cu drepturi depline al Fundației Conferința Bibliotecilor Naționale Europene (CENL) și a proiectului Biblioteca Numerică Europeană, participantă a Asambleei Internaționale EURASIA etc.

Distincții: medalia Eminescu (2002), medalia Meritul Civic (1996), medalia Uniunii Europene Lider al comunității europene și Diploma Manager al sec.XXI (Bruxelles, 2002), Diploma UNESCO (2002); Ordinul pentru merit în grad de Comandor (România), Medalia de aur a Fondului pentru Excelență de la Geneva (2005).

Premii: Penița de aur al revistei *Biblioteca* din București (1994); Octavian Goga pentru activitate științifică în bibliologie (Cluj, 1997); Premiul pentru debut literar la Saloanele de Carte din Cluj și Iași (1994); Premiul Fundației Culturale pentru volumul *Jurnal parizian* în cadrul Anului literar 2001; Premiul Uniunii Scriitorilor pentru eseu (2005); Premiul pentru eseu al Salonului Internațional de Carte de la Iași (2005); Premiul Asociației Bibliotecarilor din Moldova (2005).

Debutează cu versuri la 16 ani în *Tinerimea Moldovei*. Publică apoi poezie și proză în revistele *Literatura și arta*, *Lanterna magică*, *Datina creștină* etc.

Ca scriitor care practică toate genurile literare (membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova din 1995), editează volumele de versuri: *Spune ceva* (Chișinău, 1993), *Uniluconul* (Chișinău, 1997), *Nuca lui Nevermore* (Timișoara, 2000), *Pe noi nouă adu-ne* (Chișinău, 2003). În calitate de cercetător bibliolog tipărește cărțile de eseuri: *Există și un Dumnezeu al bibliologiei* (Chișinău, 2001), *Jurnal parizi-*

an (Chișinău, 2000), *Ochiul din oglinda paginii* (Chișinău, 2002), *Magister dixit* (Chișinău, 2004).

Alexe Rău are și felul său de a fi în poezie, evidențiat mai ales prin intermediul unor poeme din volumul *Nuca lui Nevermore* și prin grupajele publicate în revistele *Contrafort* (Chișinău), *Cronica* (Iași), *Steaua* (Cluj-Napoca), *Bucovina literară* (Suceava), *Convorbiri literare* (Iași) etc.

Emil Vasilescu:

“Ne sunt bine cunoscute virtuțile creatoare polivalente ale lui Alexe Rău. Poet prin vocație, publicist pasionat, eselist subtil, Alexe Rău excelează deopotrivă în toate genurile scrisului cu acea limpezime ce o dă numai harul și profunzimea asigurată de o cultură temeinică. Recentul său volum de eseuri, “Magister dixit”, și nu este singurul, reconfirmă preocupările în domeniu susținute de o tot mai evidentă diversificare a tematicilor. Dacă la început, călătorul prin Paris și Franța capta cu antene sensibile multiplele semnale ale unei culturi cu vechi tradiții, în recenta culegere aria de cuprindere este mult mai amplă, punând în valoare cunoștințe și experiențe venite din domenii foarte diferite. Dacă dominant rămâne domeniul bibliologic este pe deplin explicabil, ținând seama de profesia autorului dar și de atracția față de carte și problematica ei și se plasează ca un reper ontologic, între Labirint și Paradis, adică între ideile lui Umberto Eco și cele ale lui Borges. Primul vedea bibliotecile ca un Labirint, celălalt ca un Paradis. Între aceste două reprezentări își dezvoltă bibliologul Alexe Rău meditațiile despre cultura și mișcarea spiritului.

Pre dilecția pentru acest domeniu se regăsește în cea mai mare parte a volumului și capătă conotații aparte prin așezarea eseurilor sub semnul istoriei. Valorile bibliofile și condiția noastră de neam consideră cartea ca un dat etern în evoluția unei națiuni, dacă aceasta știe să-și valorifice întregul potențial creator. Ideea de carte ca eternitate se asociază cu ideea de bibliotecă modelată de-a lungul secolelor. Câteva opinii despre conceptul de bibliotecă națională, evoluția ei în timp și răspunsurile la efectul globalizării confirmă idei mai vechi despre nucleele statele ale dinamicii instituțiilor cărții. Bibliofuturologia tocmai acest lucru încearcă să-l facă și în opinia autorului sunt suficiente premise pentru a fi optimiști în destinul cărții și al bibliotecii.

Mișcarea modernă a cărții la nivel planetar își regăsește dimensiunea istorică în chiar cercetări istorice. Cultura scrisă în epoca lui Ștefan cel Mare este unul din cele mai substanțiale studii din câte s-au scris în literatura de specialitate. El se asociază cu o examinare atentă a reprezentărilor picturale ale figurii lui Ștefan cel Mare și precizarea unor elemente încă în controversă. Dimitrie Cantemir este văzut ca un moment de sinteză și model (după Constantin Noica), pentru mișcarea

culturii românești. În viziunea lui Alexe Rău, preocupările de bibliologie românească se regăsesc și la autori contemporani, precum Mircea Vulcănescu, Valeriu Anania, pentru excepționala traducere a Septuagintei în română, sau Gabriel Liiceanu. Întâlnim, de asemenea, câteva studii publicate intelectuale în periodice despre Kant sau Borges, cum și altele mai puțin frecventate în cultura română despre biblioteconomia rusă și unul dintre promotorii săi, N. Rubakin.

Alexe Rău ne oferă încă o dată, așa cum ne-a obișnuit, o carte substanțială extrasă din marea cultură a lumii și motive de reflecție față de lumea cărții în care trăim.”

Mediul electronic al domnului Alexe Rău se încadrează în diferite aspecte de activități pe meridianul internațional:

- În revista de limba engleză “Europa” este publicată o consemnare despre deschiderea de către Alexe Rău a Salonului Internațional de Carte de la Chișinău;

- Pe site-ul Pulman Web, întreținut de Comisia Europeană, la Bruxelles apare o consemnare despre conferința ținută de Alexe Rău la workshopul consacrat Proiectului Pulman pentru bibliotecile publice;

- În cadrul ediției 2005 a Conferinței științifice internaționale, organizată anual de Biblioteca de Stat a Rusiei la Moscova, Alexe Rău a prezentat o comunicare despre reforma BNRM;

- Pe site-ul Asociației Bibliotecilor Americane este publicat, în traducere engleză, studiul lui Alexe Rău “Clasic și modern în managementul de bibliotecă: Modelul cibernetic; Rău, Alexe. Classical and Modern in the Management of the Library: Cybernetic Model.//www.ala.org/ala/iro/activites/paperpresentations.cfm);

- În revista “Dacia Revival”, care apare la New York, este publicat eseuul lui Alexe Rău “Calendar și calendare”:

RĂU, ALEXE. Calendar și calendare // www.gk.ro/sarmizegetusa/civilizatia_daca/calendar_st.htm

“Cu privire la spațiul nostru istoric, atunci când este vorba de scrierea, tipărirea și circulația literaturii calendaristice, cercetătorii acordă atenție mai mult celor cu caracter laic și literar, evidențindu-le mai ales pe acelea care poartă în titlu cuvintele calendar și almanah. Se menționează astfel circulația calendarelor ce veneau cel mai adesea din Italia, Austria și Germania, unele traduse, cum a fost tălmăcirea, în 1698, a unui prognosticon, din germană în greacă, pentru Constantin Brâncoveanu și se scot în prim-plan primele calendare tipărite în limba română: “Calendarul acumu întâiu rumânescu alcătuitu...”, tipărit în 1731, la Brașov, de Petcu Șoanul, iar în Moldova - “Calendarul pe 112 ani scos din

multe feliuri de cărți...”, tradus de V. Măzăreanu și tipărit la Iași, în 1785, de frații Mihail și Policarp Strilbițchi, ambele fiind considerate tipăriri naționale de pionierat, fără să se accentueze predilecția (înveterată, de altfel) pentru conținutul nereligios și pentru cuvântul-cheie din denumire. Tabloul s-ar schimba, evident, dacă am include în el scrierile și tipărirea cu o altă titulatură decât aceea de calendar sau almanah, dar care sunt calendaristice prin excelență, și dacă am abandona diferențierea lor după caracterul religios sau laic, mai important părându-ni-se a fi criteriul bibliologic, acela al pivotării lor pe rânduiala zilelor anului. În acest fel, nu am putea să nu menționăm ca prime tipăriri cu caracter calendaristic Liturghierul de la 1508, scos cu grija voievodului Radu cel Mare, la Târgoviște, și Mineiul tipărit în 1546 de Liubavici și Moise. Altul ar fi și tabloul sinoptic al apariției tipăriturilor calendaristice în limba română: 1570 - “Liturghierul” tipărit de Coreși; 1643 - “Antologhionul” de la Câmpulung; 1698 - “Mineiul” scos la Buzău; 1731 - Calendarul lui Petcu Șoanul; 1781 - “Minologhionul” de la Blaj; 1785 - Calendarul lui Strilbițchi, 1795 - “Calendarul acum a doua oară tipăritu, la București”; 1809 - seria calendarelor de perete inaugurată la Cernăuți de Vasile Tintilă; 1814 - “Liturghierul” scos la tipografia exarhicească din Chișinău; 1819 - “Mineiul de obște”, scos la aceeași tipografie chișinăuiană, bibliografiat, ca și “Liturghierul” din 1815, de Paul și Zamfira Mihail în “Acte în limba română tipărite în Basarabia (1812-1830)”; 1830 - “Lista de sărbători împărătești și a zilelor de victorii”, scoasă la Tipografia Duhovnicească din Chișinău; 1830 - “Calendarul zilnic” de la Iași; 1835 - “Calendarul nou”, editat de Gheorghe Asachi; 1842 - “Almanahul de învățătură și petrecere”, editat până în 1846 de Mihail Kogălniceanu, iar în 1847-1869 de Gheorghe Asachi; 1861 - “Antologhionul de la Chișinău”; 1883 - Almanahul Societății “România Jună” (Viena) în care s-a publicat pentru prima dată “Lucașfârul” lui Eminescu ș.a.m.d. Șirul ar putea fi continuat, dar ne oprim la aceste ediții rare și bibliofile, nu înainte de a sublinia că ierarhia cronologică ar putea fi modificată, în funcție de descoperirea altor ediții, mai vechi, sau a precizărilor ce survin mereu, în urma cercetărilor paleografice și de altă natură, în ceea ce privește datarea publicațiilor.

În perioada postbelică, în Republica Moldova s-au făcut remarcate “Calendarul de masă”, editat din 1967 până prin deceniul al nouălea, almanahul “Patrimoniul” al bibliofililor din Moldova (nr. 1,2,3 - 1987, 1988, 1989), scos de Societatea prietenilor cărții “Vasile Alecsandri” și câteva almanahuri literare (“Dintre sute de catarge”, “Glasuri tinere”, “Meridiane”, “Panorama”, ș. a. care au văzut lumina tiparului, fără o regularitate strictă, în anii ‘60 - ‘80 ai secolului trecut).

Din 1958 Biblioteca Națională a publicat liste de literatură la datele memorabile și remarcabile ale Moldovei

sub diferite titluri: "Date memorabile" (1958-1964), "Calendarul datelor memorabile ale Moldovei" (1964-1971), "Timpuri. Oameni. Evenimente" (1971-1977), "Liste bibliografice de recomandare pentru date însemnate și memorabile ale Moldovei" (1977-1991). Primul coordonator și alcătuitor a fost Alexandra Kneazev. Printre cei mai prodigioși alcătuitori ulteriori s-au numărat Ion Madan, Tamara Isac și Nina Melenciuc.

În 1992, în locul "Listelor..." a început să fie elaborat "Calendarul bibliotecarului", acesta transformându-se, în anul 2000, în "Calendar Național".

Ediția de față a calendarului nostru vizează anul, în care Biblioteca Națională va împlini 170 de ani de la inaugurare. Rostul ei în viața calendaristică a Moldovei a fost și rămâne unul major - atât prin editarea "Calendarului Național", singura, la ora actuală, publicație fundamentală de acest gen în republică, de care se conduc toate mediile, cât și prin activitatea de difuzare culturală, a căreia reformă, din ultimul an, a transformat această instituție într-un pivot și într-un centru motrice al calendarului vieții culturale, spirituale și științifice a Moldovei. Eminescu spunea, că "secretul vieții lungi a unui stat stă în ierarhia meritului". Calendarul așază o astfel de ierarhie, iar Biblioteca Națională o însuflețește, rostuind conservarea, circulația și dăinuirea valorilor".

În revista „Dacia Revival International” este publicat articolul lui Alexe Rău în comemorarea a 90 de ani de la moartea lui Nicolae Densușianu.

RĂU, ALEXE. Sfinte firi viziore: (la 90 ani de la moartea lui Nicolae Densușianu)
// Dacia Revival International (New York).
– 2001.- Iunie.

“Versul eminescian ce l-am ales drept titlu al acestor note exprimă cum nu se poate mai bine esența, felul de a fi al miruiților cu harul lui Dumnezeu bărbați din dinastia Densușianu (Pop). - Bizanțiu, tatăl, Aron și Nicolae, feciorii parohului de Densus din maica Sofia și Ovid, fiul lui Aron - ba chiar parcă ar fi fost scris ca pentru a răsplăti obolul fără de preț, adus de acești fără de pereche iubitori de neam și de țară la înviețuirea și însuflețirea Spațiului și Timpului Ființei naționale din începuturile imemorabile până în nemurire. Iar Nicolae ar merita în mod special o astfel de răsplată, cel puțin în acest moment când se împlinesc nouă decenii (sfântul și magnificul număr 9 elogiât în opera densușeneană!) de

la trecerea sa în neființă, dată care ar fi trebuit să se constituie într-un prilej de însuflețire și cugetare cel puțin patriotice, dar care, iată, a rămas, ca și multe alte lucruri de preț ale noastre, într-un con de umbră și de uitare.

S-a fost spus și scris, despre Nicolae Densușianu, că el, ca și Eminescu, de altfel, decât care era cu doar doi ani mai în vârstă, a intenționat să edifice, prin opera sa, un monument patriei. Ce deosebire razantă de scopurile unui Ovidiu, sau ale unui Pușkin, care urmăreau, întâi de toate, facerea unui monument propriei persoane! Și totuși, mi se pare că nu acesta este adevărul adevărat despre el. Ar fi fost prea puțin pentru dânsul, ca și pentru Eminescu. Nu mă tem să cred, că intenția lor fundamentală era mult mai mare și mai serioasă: ei doreau să lase o operă care să se constituie într-un fel de sistem de securitate națională. Așezat la răscruce de drumuri continentale, dar mai cu seamă de interese politice, economice și militare, neamul nostru a fost (și mai rămâne) mereu răpuit, mereu amenințat de dezintegrare teritorială. Cum să-ți asiguri securitatea într-un astfel de păienjenis politic? Și mai ales în contextul felului nostru de a fi, în care organele menite să apere așezarea politică, statală și administrativ-teritorială a națiunii, luptă mai mult împotriva concetățenilor decât a dușmanilor acestora. Densușianu și Eminescu înțelegeau un lucru, pe care l-au priceput, poate, numai americanii. Aceștea din urmă, precum se știe, abordează securitatea națională ca pe o operă care se înfăptuiește departe de hotarele țării, uneori chiar prin anexări de teritorii străine, care presupune nu atât paza unor stâlpi de graniță, cât cucerirea unor spații ideologice, culturale, spirituale. Împresurați de-a lungul istoriei, noi nu am avut și nici nu avem șansa extensiunii spațiale a sistemului de protejare. Singura noastră posibilitate e de a ne extinde în timp, în profunzimea rădăcinilor pe care trebuie, suntem datori să le alimentăm cu spiritul nostru întru a le întări ca să ne rămână arborele pe locul său cel merit. În aceasta și constă diferența fundamentală între istoriografia noastră și aceea a marilor puteri. Istoricii lor au misiunea să legitimeze rapturile, ai noștri au datoria să vegheze la puținul ce ne-a mai rămas. Astfel că istoria, cultura, creația în general reprezintă pentru noi mijloace de adăpostire ființială, elemente ale fortificațiilor securității naționale, alături de cucerirea/construirea unui spațiu informațional epifenomenal care să ne legitimeze și să ne protejeze”.

În revista “Convorbiri literare” (Iași, 2005) a apărut poemul poetului Alexe Rău: “Ridicând ochii”.

RĂU, ALEXE. **Ridicând ochii** // Convorbiri literare. – 2005. – Nr. 8 (116). – P.37.

Ridicând ochii

Pe locul
satului nostru
se prăbușise
o piatră mare din Cer
căzută din
inelul Creatorului

Noi am ieșit
din stânci și
ne-am apropiat de ea
an cu an
Am înconjurat- o și
o priveam adânc
amintindu-ne de ceva
care a fost demult
dar nu poate fi spus

Din vreme în vreme
ridicam ochii
căutând locul
de unde a căzut

Cu fece privire
înălțată
se desprindea și
se întorcea în slăvi
câte o părticică din piatră
până când s-a făcut
în depărtarea i-susa
un ochi mare

Din scobitura rămasă
copiii sorbesc
dimineața
un fel de lapte –
căzut noaptea din Cer –
cu un fel de linguri
dintr-un fel de lemn
scobit
de ochii maicilor

Tarlapan, Efim. **Antologia aforismului românesc de pretutindeni.** – Cluj-Napoca : Dacia, 2005. – 200 p.

Basarabeanul Efim Tarlapan, stabilit cu traiul la Cluj - Napoca, este fără îndoială, unul dintre cei mai talentați umoriști (dar și autor pentru copii). Mucalit, biciuitor, spontan și cozeur, Efim Tarlapan și-a pus arma râsului în slujba bătăliei pentru renașterea națională din Basarabia, deși epigramele, fabulele, poemele satirice au valoare general umană.

Dintre toți acei care s-au pronunțat pe marginea creației lui Efim Tarlapan, cea mai sugestivă caracteristică pe care îi eliberase... Efim Tarlapan: „Să nu mă cauți niciodată printre clovni, dar nici printre gladiatori”. Desprindem din această replică dezacordul poetului cu intenția noastră de oameni grăbiți de a-l vedea fixat într-o ipostază simplistă: un autor care se face luntre și punte pentru a ne declanșa cu orice preț râsul, ori unul care lovește frontal cu buzduganul, fără careva vibrații artistice, în viciile și imperfecțiunile lumii. Pentru el satira și umorul nu constituie un scop în sine, ci o modalitate organică de a interpreta realitatea în concordanță cu propria simțire.

Anul 2005 a fost extrem de productiv pentru Efim Tarlapan din punct de vedere editorial. Trei dintre aparițiile sale constituie evenimente literare, personale sau de interes general: *Antologie cronologică a aforismului românesc de pretutindeni* (Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 2005), două volume de epigrame: *Cu poante pre moarte călcând... I*, antologia epigramei clasice, *Epigrama daco-română contemporană*, II (Editura „Stadiform”, Cluj-Napoca, 2005); fine un masiv volum antologic din creația originală: *Proscris* (Editura „Cartimpex”, Cluj-Napoca, 2005) - satire, fabule, miniaturi epigramatice, parodii, aforisme, versuri pentru copii, memorialistică și interviuri. Autorul este de părerea că a practica satira și umorul înseamnă a fi pe linia întâi în lupta Binelui contra Răului, a Frumosului contra Urâtului, a Adevărului contra Minciunii.

Dacă antologii de epigrame s-au mai publicat de-a lungul anilor, cea de aforisme este o premieră absolută în cultura română și de aceea merită discutată în mod deosebit. În cele peste 200 de pagini sunt inserate aforismele cu 95 de autori, români de pretutindeni: Dimitrie Cantemir, An-

ton Pann, Costache Negruzzi, Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, Bogdan-Petriceicu Hasdeu, Ioan Slavici, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Spiru Haret, Ion Luca Caragiale, Alexandru Vlahuță, Nicolae Iorga, Constantin Brâncuși, Mihai Codreanu, Tudor Arghezi, Octavian Goga, Nicolae Titulescu, Panait Istrati, Camil Petrescu, Lucian Blaga, George Călinescu, Nichita Stănescu, Grigore Vieru, Petru Cărare ș.a.

În prefața *Nesfârșita diversitate a aforismului românesc*, semnată de Constantin Zărnescu, citim: „...*Domnul Efim Tarlapan a fost tentat de a acoperi o geografie românească întinsă, dincolo de granițele politice (convenționale), spre cele vechi, ale tuturor regiunilor (și dialectelor lingvistice); astfel: Anton Pann și monseniorul Vladimir Ghica (macedo-români: unul născut la Sliven, în Bulgaria, celălalt la Constantinopol; Cilibi Moise (aforist galițian-bucovinean); Eugen Frunză (Cehoslovacia); Barbu Răbii-Rabinovici, Mircea Gorun-Grinberg, A. Sever (Israel); Vladimir Barabulă, Grigore Vieru, Petru Cărare, Clima Gescu, Gheorghe Mazilu, Victor Prohin, Efim Tarlapan, Efim Bivol, Vasile Neculce, Ion Cuzuioac, Grigore Drăgan, Ianoș Țurcanu, Vasile Plăcintă, Ion Diviza (din Basarabia); Ion Diordiev (din Transnistria); Mihai Cucereavii (din Hotin, Ucraina); Florin Țăran (din Uzdin - Banatul Sârbesc - Voievodina, fosta Iugoslavie); Ionel Stoitș (Valea Timocului, Serbia de azi) etc.*

...*Cele mai revelatorii și specifice constatări, domnul Efim Tarlapan le face, în urma activității și creației unor intelectuali (literați) cu sursa de inspirație rustico-urbană, autori ai unui limbaj viu și colorat, „crengist”, care privesc cu un ochi spre zicalele populare, iar cu celălalt la literatura și creația cultă, extrăgându-și reflecțiile atât din literatura orală, cât și din arta și cultura scrisă. În cazul unor contemporani, scriitorii-luptători, militanți, cum sunt românii-basarabeni și românii-bucovineni (din Ucraina), acesta nu rămâne un defect, ci o profundă, ombilicală relație eroică și patriotică, firească, cu Națiunea, Neamul, Marea Familie Românească, cetățeni ai tuturor zonelor, provinciilor și regiunilor noastre.*”

Cititorul va putea lectura integral această *Antologie*, dar noi vă punem la dispoziție doar aforismele autorilor basarabeni:

Vladimir BARABULĂ

(pag. 123)

- * *Optimist e acela care își cumpără portmoneu pe ultimii bani.*
- * *Locul în viață îl găsim când e ocupat de alții.*

Grigore VIERU

(pag. 141)

- * *S-a spus că Terra este patria întregii omeniri. Adevărat, dar Țara mea nu poate fi patria întregii lumi.*
- * *Câtă limbă română a rămas în Basarabia, ar putea s-o învețe ușor și rusul.*

Petru CĂRARE

(pag. 144)

- * *Un soi de moldoveni: dușmani cu frații și frați cu aliații.*
- * *Oglinzile nu fac complimente.*

Ion DIORDIEV

(pag. 145)

- * *Din punctul de vedere al cârțiței, prea multă lumină strică.*
- * *Poporul care dansează cum îi cântă alt popor, greu iese pe scena lumii cu propriile dansuri.*

Clima GESCU

(pag. 149)

- * *Nemuritor îl făcu pe om... moartea.*
- * *Omul începe să creeze din clipa în care se autodepășește.*

Gheorghe MAZILU

(pag. 162)

- * *Când e liniște în critică, nu e mare zbucium nici în literatură.*
- * *Zei mor când oamenii își însușesc toate slăbiciunile divinităților.*

Mihail DOLGAN

(pag. 166)

- * *Secretul vieții constă nu în a face ce-ți place, ci în a-ți plăcea ce faci.*
- * *În dragoste cine cedează puțin, cedează totul.*

Victor PROHIN

(pag. 171)

- * *Primul alfabet din lume a fost creat de oameni analfabeți.*
- * *Floarea norocului nu face semințe.*

Mihai CUCEREAVII

(pag. 173)

- * *Clopotul fără limbă e mut. Așa și poporul.*
- * *Se uită chiorăș la soare. Nu poate să-1 vadă în ochi.*

Efim TARLAPAN

(pag. 176)

- * *Poporul care-și uită Istoria, rămâne și fără Geografie.*
- * *Patria e în pericol! La apelul ei răspund... trădătorii.*

Vasile NECULCE

(pag. 185)

- * *Mâinile încătușate nu se mai spală una pe alta.*
- * *De la comuniști învățase să spună minciuni, de la capitaliști - cum să tragă foloase din ele.*

Ion CUZUIOC

(pag. 187)

- * *Dacă viața este un teatru, atunci ce este moartea? Un antract?*
- * *La Ministerul de Externe, toate relațiile sunt interne.*

Efim BIVOL

(pag. 191)

- * *Patria ne este mama tuturor, dar câți îi suntem feciori adevărați?*
- * *Unde nu-i cap, vai de colectiv.*

Grigore DRĂGAN

(pag. 193)

- * *Și iubirea fără margini te poate scoate la capăt.*
- * *Cocoșul plouat greu se umflă în pene.*

Ianoș ȚURCANU

(pag. 199)

- * *Bomba - atomică ar trebui construită pe principiul bu-merangului.*
- * *La unii, înțelepciunea vine cu anii. La alții, vin numai anii.*

Vasile PLĂCINTĂ

(pag. 206)

- * *Cartea este mama științei... Tată n-are.*
- * *Anii trec, pușcăriile rămân.*

Ion DIVIZA

(pag. 208)

- * *În țara orbilor, chiar și frumusețea are nevoie de reclamă.*
- * *Toast de revelion: să închinăm în sănătatea celor care o mai au!*

Dorin CĂRCHELAN

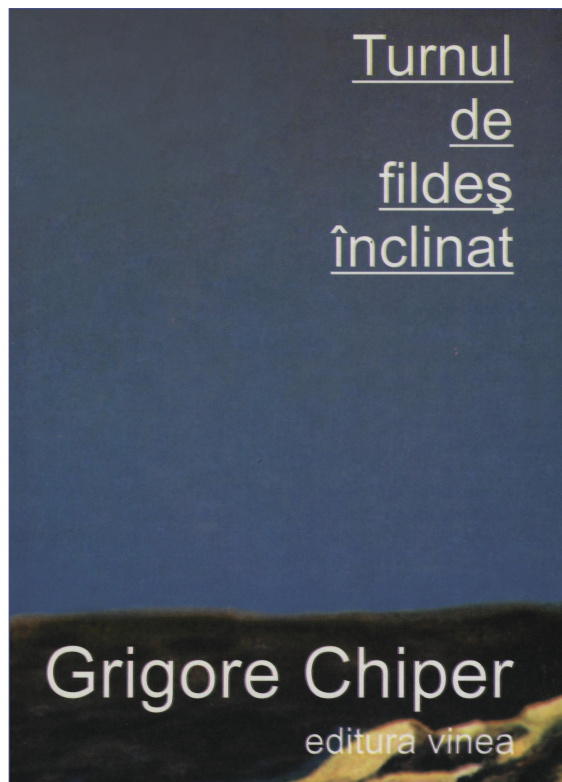
(pag. 212)

- * *Săracii sunt sponsorii bogăților.*
- * *Unirea bisericilor va însemna victoria rațiunii asupra violenței.*

Chiper, Grigore. **Turnul de fildeș înclinat.**

– București : Editura Vinea, 2005. – 66 p.

Elan liric autentic, exuberanță, inventivitate imagistică. Capacitate de a fabrica poezie din orice; neașteptatelor binevenite irizații de umor
Alex. Ștefănescu

Grigore Chiper s-a născut la 16 aprilie 1959, în s. Copanca, raionul Slobozia. Își face studiile la Universitatea de Stat din Moldova. A publicat volumele de versuri: *Abia tangibilul* (1989, Premiul Tineretului din Moldova); *Aici în falset* (1991), *Perioada albastră* (1997, Premiul Uniunii Latine și al Fundației Culturale Române pentru literatură, 1996); *Violoncelul și alte voci, proză scurtă* (2000); *Cehov, am cerut obosit* (2001).

Turnul de fildeș înclinat (2005) este o carte superbă de poeme care construiește, în ansamblul un „înțeles parabolic”. Viața e cariată și frumusețea otrăvită, ne spune poetul în stilul său delicat, aluziv, ca în acest poem de o stranie și misterioasă simplitate:

*„viața ta nu mai are nimic de făcut
nici n-a avut
doar să prindă niște foi cu clame
să bată o țință în ceață
să parcheze mașina la umbră
cineva iese din cadru
și aruncă o crenguță neagră”*

(„O crenguță”, p.34)

*„Titlul ultimului volum de poezie al lui Grigore Chiper **Turnul de fildeș înclinat** nu e o formulare rezumativă, ci o sintagmă - cheie curioasă, sugestivă, care spune ceva esențial despre text. Se știe că „Turnul de fildeș înclinat” denumește izolarea de viață a unui scriitor, e ultima „redută” în care acesta, plictisit, decepționat sau obosit de tumultul vieții, se adăpostește. Or, dacă turnul de fildeș se înclină, e limpede că scriitorul nu se mai simte confortabil nici acolo și nu mai are un refugiu care să-i ofere siguranță. Nu întâmplător poetul spune că i se pare real doar pericolul”. (Iulian Ciocan)*

Grigore Chiper face o poezie a cotidianului, a lucrurilor care li se întâmplă tuturor, adică o poezie alimentată din viața de toate zilele. Dar cotidianul monoton, banal, demoralizator roade neconținut fundamentul turnului de fildeș, incluzându-le esențial. Temele alese de poet sunt legate de valorile zbuciumate a realității:

*„e bine să scrii un poem despre cețuri londoneze
despre clădirile din Chicago
sau în cel mai bun / rău caz despre zidul Berlinului căzut în
dar tu trăiești altă realitate
inclusiv literară*

*nici nu ai măcar nevoie de cuvinte
ci doar de simptome
discuțiile despre Stalin
departe de a fi academice
comportă aceleași riscuri
umbrele trecutului trebuie menținute
la un regim de temperatură ca și figurinele de ceară ale
lui Grevin*

*sau Madame Tussaud ludicul nu a părăsit pagina dactilo
să intre în viața oamenilor ca lampa lui Ilici.” („Ludicul
amânat”, p. 7)*

Universul poetic din volumul *Turnul de fildeș înclinat* e unul al cotidianului anost, cenușiu, al iluziilor spulberate și al morții, cu înmormântări, parastase, mazăgă, toamnă și iarnă, vizite la părinții bătrâni și bolnavi. Această idee o putem descoperi în poezia „Imagini negre” (p. 13)

*„...pentru prima dată în casa rudei mele unde am mers
am văzut mortul atât de aproape
într-un sicriu pus direct pe podea
avea mâinile de ceară vlăguite
ca într-o moarte atee*

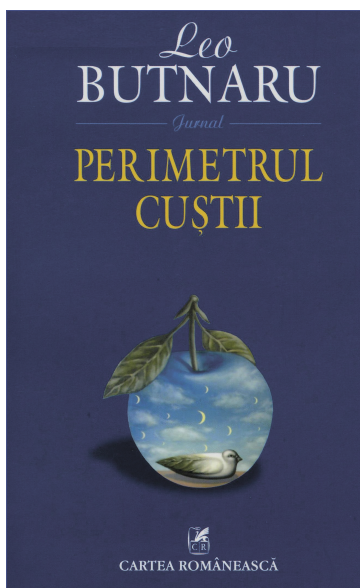
*scările fiind prea strâmte sicriul a fost coborât de la man sarda cu frânghii
casa nu prevăzuse nici un stop cardiac
peste lumea ce aștepta am privit de sus ca din spatele unei
imagini negre.*

*Aceeași idee o vedem și în poemul *Asfalt moale*:
ne îndreptăm cu toții spre o toamnă
livezile sunt arse
cu crengile scheletice peste garduri
pământul e stafidit presărat cu frunze pârjolite*

*ca o plasă de camuflaj deteriorată
acest soare torid și ultim parcă
accentuează pașii tăi apăsați în asfaltul moale.” (p. 16)*

Minuțios elaborate, pline de rafinement, poeziile din acest volum se citesc dintr-o răsuflare și predispun la reflecție, în poeziile lui fiecare cuvânt ne spune despre eul profund al omului și despre lumea în care trăim. Nu încapă îndoială, că fragmentele prezentate mai sus vor incita curiozitatea cititorului pentru a lectura această carte.

Butnaru, Leo. **Perimetrul cuștii. Jurnal 1972-1978.** – București : Cartea Românească, 2005. – 284 p.

Editura *Cartea Românească* inaugurează noua colecție *Jurnale memorii*. În această colecție debutează cartea *Perimetrul cuștii* – un jurnal cazon al tânărului poet Leo Butnaru, aflat în stagiul militar. Poet, prozator, traducător și eseist prolific, autor de interviuri cu personalități ale culturii române și de peste hotare, prezent sistematic în paginile revistelor literare de pe în-

treg cuprinsul țării, Leo Butnaru ne oferă o amplă porțiune, un jurnal scris în anii 1972-1978 și ne aduce în atenție un spațiu discreționar, în care „cărțile ard înainte de a fi scrise, iar cuvintele tac, ca într-un coșmar, înainte de a fi rostite”. Fost student „pe timpul rinocerilor”, poetul Leo Butnaru își petrece serviciul militar ca ofițer. Jurnalul lui Leo Butnaru spune multe celui care are o experiență proprie a timpurilor descrise de autor, cu un mediu ostil, suspicios, în care hipersensibilitatea poetului se refugiază în lecturi. Atmosfera descrisă în jurnal se prelungește și după reîntoarcerea lui la vatră: „Oare când Moldova va fi condusă de băștinași?”

Leo Butnaru reușește să iasă din cușca ideologică impusă, eliberându-se prin creație. Și-a cronometrat scrupulos treptele creșterii sale intelectuale. Apelăm la câteva secvențe din jurnal:

„1972.09.19. *Metamorfozele vieții personale m-au prefăcut aproape într-o figurină de șah ce se mișcă la auzul ordinelor militare, unele - de-a dreptul stupide. Dar cred că nu mă voi lăsa să alunec prea jos. În tagma colegilor care se supun orbește, zicându-și că nimic nu depinde de ei.*” (p. 18).

„1972.09.20. *De observat că „ordinea” militară îmi creează dezordine în preocupările care ar trebui să-mi fie firești: scrisul, lectura*” (p. 20).

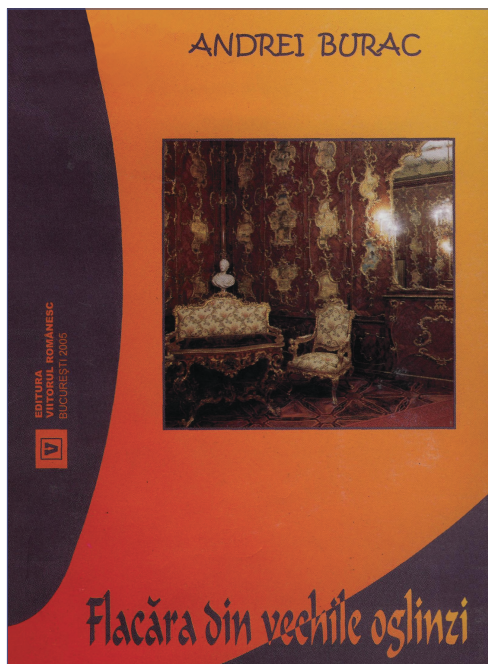
„1978.06.09. *În poemele sale, un autor sau altul trebuie să se consolideze și un mod personal de a gândi. Poetul care, ca model de raționament, e altul de la text la text, de fapt nu ne propune nici un fel de gândire. Gândirea și ca profesiune de credință. Autorul care n-o are nu poate propune decât un joc caleidoscopic (sau, mai bine zis, de caleidoscop), care „știut lucru – își schimbă prea des imaginile, fără a lăsa beneficiarilor răgaz de a le memoriza, „fixa”. De-a le prelua, dacă vreți...”*

Așadar, „depistarea” modului de a raționa poetic al respectivului autor îți poate oferi și o anumită informație despre profesiunea-i de credință, scopul pe care și-l propune în general în acest domeniu de creație și al poemului respectiv - în speță. Un autor serios în modu-i de „raționament poetic” nu caută locul convenabil unde să-și plaseze creația; nu jinduieste locurile unde publicul e “mai darnic” în aprecieri măgulitoare. În fine, gustul, preferința publicului /cititorului se modifică, însă cuvântul pus în poem - mai greu, sau niciodată” . (p. 266-267)

Burac, Andrei. **Flacăra din vechile oglinzi.** – București : Viitorul românesc, 2005. – 152 p.

Volumul de versuri de o excelență prezentare grafică, prin întreg aspectul și caracterul său, te cufundă în universul: oglinzilor, reflectărilor, reflecțiilor, luminii, căutării, trăirii, limpezimilor, echilibrului...

Gheorghe Tomozei este cel care face înțelesă starea de spirit a autorului, fiind cheia spre descifrarea lumii descoperite la lectura poemelor: „*Andrei Burac e un cerebral, versurile sale se organizează cu lentoare în jurul unui „sâmbure” ideatic și, cu aparența unui fabulist ce începe prin a deconspira „morală”, poetul se învâluie în mister. Stenic (indecizia opțiunilor sale e doar aparență), Burac rostește cu simplitate adevăruri existențiale de maximă gravitate păstrând pe „chip” (vers) o penumbră de îngândurare și pătimire.*”

Propunem cititorilor versurile:

Vedenii

*Cu inimă rătăcită
cu mână lacomă
neobosită.
Întru sfidarea tainelor nopții
scumpe și exotice carate
în stânga și în dreapta ai risipit.
Le-ai semănat
în fără-de-viață nisipuri.
Și ce-ai izbutit?
Ferestre deschise
nasc monștri
și ațâțătoare de reci focuri –
vedenii.*

Cuib de nisip

*Lumina zburată-n
miriade de așchii pe valuri
amare-migratoare-dezamăgitoare.
Lumina Egeei – o dulce amăgire
de-o oră, de-o clipă
într-un cuib de nisip
de antic nisip
printre dinți
lumina-balanță
în dreapta cu viața
cu moartea în spate.*

Burac, Andrei. **Asediați de cuvinte**. – Timișoara, 2005.
– 158 p.

În viziunea lui Alexandru Lungu, autorul cărții, Andrei Burac, este „un spirit deschis către lume, acționând cu osârdie nezugomotoasă pentru depășirea nefericitelor închisori culturale impuse cu sila de catastrofele istoriei”.

Scriitorul a scos la lumină acest volum de interviuri cu scriitorii, poeții, oamenii de cultură și anume cei aflați departe de casă.

Asediați de cuvinte au fost unii scriitori, poeți. Unii dintre aceștia au fost intervievați, alții au pus întrebările, acestea adresate lui Andrei Burac. De aceea cartea este structurată în două părți fundamentale: **întrebări** adresate și cea de-a doua parte constituie **răspunsurile** pe care le-a oferit autorul oamenilor de litere. De menționat, că inter-

vievații fac parte din așa-numita „diasporă literară românească” și întrețin cu Andrei Burac niște „consistente dialoguri”, ceea ce și formează corpul cărții. Fiecare întrebare este pusă în așa fel, încât provoacă o relatare, o povestire independentă, „o discuție intimă de la om la om”. Însuși autorul oferă parcă o explicație: „*Întrebările și răspunsurile... pornesc de la o spusă populară care zice că vorba este icoana sufletului omenesc*”. (p. 3)

Relatăm o secvență din interviul lui Andrei Burac cu Alexandru Lungu:

A.B.: *Sunteți un poet cu un „simț” deosebit al limbii. Oamenii scrisului cunosc, în general, și alte limbi decât cea maternă: unii dintre ei ajung să se întrebe dacă există pe lume o limbă perfectă. Care ar fi părerea Dvs.?*

A.L.: *Între mine și limba română există mai mult decât un flux de simțire reciprocă. E o simbioză binecuvântată care-mi dăruie împlinirea unui sens major al ființării. Sunt un rob fericit al limbii, dar în același timp un stăpân statornic și neiertător al ei. Cred că poezia, cea care-și merită numele și-și îmlinește rostul reprezintă inima și duhul fiecărei limbi. Ce înfățișare și ce puls sonor ar avea, de pildă, franceza fără Ronsard și Baudelaire, italiana fără Petrarca și Dante, româna fără Eminescu și Ion Barbu?* (p. 53)

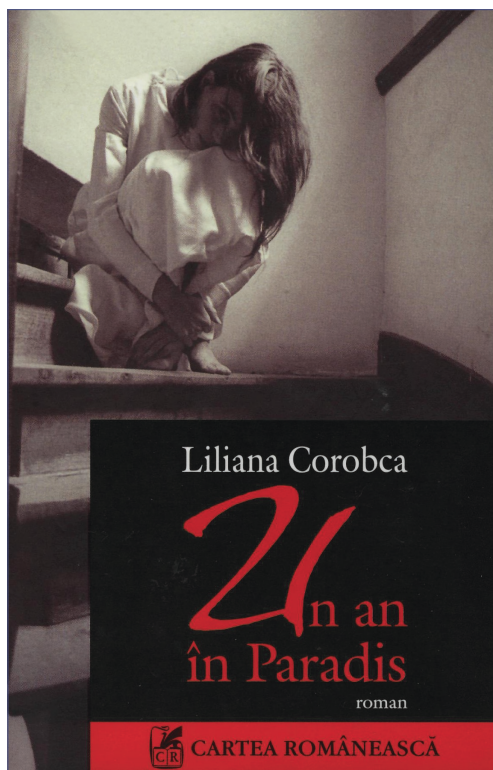
„Pentru mine, firește, cea mai apropiată de perfecțiune este limba română. Acest simțământ profund subiectiv nu umbrește prețuirea celorlalte limbi. Limba noastră este încă relativ tânără, are rădăcini adânci, dar și ramuri pe cale de înmugurire și virtuale înfloriri. Viguroasă fără înnodări anchilozante, statornicită, dar păstrându-și minunate deschideri mișcătoare, sonorități neașteptate și miezuri stărnitoare de noi înțelesuri „mult e dulce și frumoasă” limba ce ne călătorește prin trecerea acestei lumi. Nu uit că de vreo jumătate de veac limba română a fost rănită prin infiltrarea unei ideologii nefaste cu țândări de lemn și încercări de schilodiri nemernice”. (P. 54)

Corobca, Liliana. **Un an în Paradis : Roman**. – București: Cartea Românească, 2005. – 206 p.

Liliana Corobca, o tânără scriitoare născută în Republica Moldova (satul Săseni, județul Orhei), are curajul de a scrie despre o realitate a lumii de azi, o realitate pe cât de dură, pe atât de delicată – traficul de femei. Un roman despre drama fetelor atrase nu atât de mirajul Occidentului, cât de presupusa posibilitate de a munci și a câștiga

bani în străinătate, dar obligate să se prostitueze, umilite și maltratate, este, cred, o premieră la noi. „*Nu este un roman autobiografic. Am construit o poveste. Am crezut că va merge foarte repede, dar n-a fost așa, mi-a luat doi ani. Are extreme, duritate, cruzime versus tandrețe și afecțiune*”, este de părere autoarea.

Când citești un roman nou despre traficul de carne vie, așteptările nu pot fi prea diversificate. Romanul poate fi un reportaj social, deturnat estetic prin exploatarea limbajului dur și a unei realități urâte, șocante, pe care majoritatea dintre noi o cunosc doar de la televizor, și nu prea bine. Sau poate fi o relatare „dinăuntru”, semnalând

ispășirile unui destin care coboară. Prea puțini cititori s-ar aștepta la o scriere poetică. Tonul cărții este lejer și vioi, parcă pentru a compensa tema gravă și sordidă.

Romanul conține o istorie basarabeană. Prin selecția de personaje, Republica Moldova din romanul Lilianei Corobca apare drept profund rurală, unde tinere care nu intră la facultate sunt niște victime a seducătorilor interesați, furnizori ai bordelurilor camuflate în zonele obscure și bântuite de război ale Europei.

La fel i se întâmplă și Sonei, neadmisă la examenul de admitere și plasată la începutul cărții, în lacrimi pe scările universității. Candidată ideală, ea îi va pica imediat în plasă lui Pavel și promisiunilor acestuia despre minunile pe care le poate face un an de lucru „cu contract” în străinătate, strângând bani ca să-și ajute familia: „Spune că încă nu știi rezultatul și, dacă nu intri, mergi la lucru, ca toată lumea, în Cehia, cu o prietenă. Lucrez un an și vin, mamă, cu bani, cumpărăm televizor color”. (p. 17)

Pavel o va vinde proprietarului unui bar intitulat „Paradis”, dar nu va uita de ea.

În continuare, romanciera descrie viața în bordelul de la „Paradis”, greutățile și candorile sale inedite. Proprietarul tiran este Zeca, fost pușcăriaș, profilat pe negoțul cu fete. Îngrijitoarea de bordel Anișoara, de asemenea victimă a sistemului, este cerberul binevoitor al acestui micro-univers, favorizând-o pe plăpânda Sonia, care lăcrimează des. Refractară la dezgustătoarele servicii pe care trebuie să le presteze, Sonia se chinuie multă vreme, după care se hotărăște să devină seducătoare, ca Pavel să o răscumpere și să-și recapete libertatea. Pierderea purității morale este deci prețul plătit pentru a părăsi acest iad. Finalul circular ne-o prezintă pe Sonia din nou pe treptele universității. „Pe scările Universității, mare îmbulzeală. Candidații află azi rezultatele. Unii ies zâmbind fericiți, sar în brațele părinților sau ale prietenilor neliniștiți, alții apar posomorâți, triști, cu ochii în lacrimi. Eduard ocheste o fată care se așezase pe scări și fuma, făcând abstracție de toată lumea. Era elegantă și delicată, ușor machiată, ochi albaștri mari, buze pline, conturate și rujate atent. Păr scurt blond, pare natural, rebel și cărlionțat. Pe o asemenea căldură, când fetele sunt îmbrăcate aproape ca pe plajă, fata asta poartă o bluziță cu mâneci lungi. Brațele n-o mai dor, dar i-au rămas cicatricele urâte. Își aduce aminte că anul trecut era îmbrăcată în cămașa aceea galbenă, oribilă, din cauza iepurelui care o zgâriase. Acum poartă tot o bluză cu mâneci lungi, dar asta e frumoasă și scumpă.

- Sunteți studentă? întrebă Eduard, încercând să lege o discuție”. (p. 205)

Mai interesantă este o altă ramificație a istoriei de la „Paradis”. Existența lor mizeră, prezentată doar prin memorări, se compensează tot prin amintire, prin imaginea unor zile fericite, cel mai adesea din copilărie. De asemenea, ca reflex al fericirii trecute, în camerele unde sunt închise fetele au loc ritualuri solare: „Dacă e zi cu soare, fetele care sunt acasă (în camere) fac grafic pentru „plajă”. Geamul din camera vecină e mic, cu gratii, și e atât de sus, că ai nevoie de un scăunel ca să ajungi. Petrică traversează bănuitor coridorul, știe el de grafic. Ce să-i faci? Vor și ele soare, la aer, cele mai multe (până una alta, toate) sunt de la țară, unde au lucrat la pământ, au avut curte, s-au jucat când erau mici în nisip. Soarele nu luminează geamul mai mult de jumătate de oră. Afară nu se poate să iasă. S-a permis deci scăunelul. Fetele urcă, pentru câteva minute, după numărul doritoarelor, măcar cinci minute; dacă nu reușesc azi toate, mâine vor începe „restanțierele”. Petrică respectă ritualul de neînțeles, pe care fetele îl tratează cu sfințenie. Nu prea vorbesc, vin una câte una, o fată atârnă nemișcată cinci minute, alta așteaptă la rând”. (p. 59)

Dabija, Nicolae. **Harta noastră care sângeră: Bezna vine de la răsărit.** – Craiova : Fundația Scrisul Românesc, 2005. – 350 p.

În istoria presei românești figurează numeroși jurnaliști ai spațiului dintre Prut și Nistru care au ținut vreme de un secol și jumătate flacăra nepieritoare a românității, alături de reprezentanții bisericii, uneori întrupați chiar în aceeași personalitate, de la destoinica familie Hasdeu, în frunte cu savantul ei de renume european, la Constantin Stere și Alexei Mateevici.

Dar în epoca retrzirii conștiinței naționale basarabene în linia întâi a publiciștilor s-a situat Nicolae Dabija.

Începând cu o publicistică de esență culturală, dintre căutări documentare și palpități de viață sănătoasă națională, Nicolae Dabija a trecut la fenomenologia socială bazată pe marile adevăruri ale neamului milenar. Și așa adevăr a fost expus în cartea *Harta noastră care sângeră: Bezna vine de la răsărit*:

„Dar cum poți vorbi de o istorie a moldovenilor dintre Prut și până aproape de Nistru, fără să te referi și la istoria tuturor românilor, inclusiv a moldovenilor de dincolo de Prut, de la care ne-au rupt cu sabia „frații de la Răsărit”, sau a valahilor, care au avut aceiași domnitori cu moldovenii (câteva exemple: Constantin Mavrocordat a fost de 4 ori domnitor al Moldovei și de 6 ori domnitor al Valahiei, Radu Mihnea a fost de 2 ori voievod al Moldovei și de 4 ori voievod al Valahiei, Gheorghe Duca a domnit de 3 ori în Moldova și o dată în Valahia, Alexandru Moruzi a guvernat Moldova de 3 ori și de 2 ori Valahia, Mihai Racoviță a stăpânit Țara Moldovei în 4 rânduri și în 2 rânduri Valahia, Grigore II Ghica a domnit de 4 ori în Moldova și de 2 ori în Valahia, Mihai Șuțu s-a aflat de 2 ori în scaunul Moldovei și de 3 ori în cel al Valahiei, Alexandru Iliș, Nicolae Mavrocordat, Constantin Racoviță, au fost voievozi ai Moldovei în 2 rânduri și tot în 2 rânduri și voievozi ai Valahiei, Simion Movilă, tatăl mitropolitului de Kiev Petru Movilă, a fost și domnitor valah și domnitor moldovean, ca și Mihai Vițeazul, Constantin vodă Basarab, Gheorghe Ghica, Scarlat Ghica, Grigore II Ghica, Manole Gianu-Ruset, Constantin Ipsilanti, Alexandru Șuțu etc., etc.), pe lângă faptul că au aceeași limbă, aceleași tradiții, aceeași istorie, pe lângă faptul că în Evul Mediu al Moldovei i se mai zicea Cealaltă Valahie, Valahia Mică, Moldovalahia etc.?! ” (p.40)

Porumb, Marius. **Stephen the Great and Transylvania: Cultural and Artistic Relations Between Moldavia and Transylvania During the 15th and the 16th Century** // *Transylvanian Review* (Cluj-Napoca). – 2004. – Nr. 2. – P. 3-19.

În 2004, anul comemorării lui Ștefan cel Mare, la 500 de ani de la trecerea la cele veșnice, i-au fost dedicate dis-tinsului domnitor numeroase studii, materiale, lucrări, articole, cele mai multe fiind într-o viziune revăzută, tra-tate din perspective noi, din punctul de vedere al docu-mentelor recent descoperite. Astfel de materiale găsim și în sus-numita publicație istorico-literară de la Cluj, unde

este tratată problematica epocii lui Ștefan cel Mare cu toa-te relațiile pe care le implică. Autorul, Marius Porumb, membru corespondent al Academiei Române, director al Institutului de Arheologie și Istoria Artei, președintele Comisiei Naționale a Monumentelor abordează proble-me încă necercetate până acum, iar cele cunoscute fiind reevaluate.

„*The Romanian historical art monuments in Transylva-nia, priceless testimonies regarding our national culture and our history, come to underline the existence of an old civili-zation, clearly indicating the sense of communion and the constant contacts maintained between all lands inhabited by Romanians. Works of art and monuments of architecture, murals or paintings on wood, together with pieces of jewelry, tapestries, or silverware, “sometimes lying in hidden places, forgotten and misunderstood, are all called upon to recon-struct a Romanian past under a multitude of facets, com-pleting, and at times even compensating for the scanty or the altogether absent written testimonies”.*

The history of Transylvania cannot be separated from that of Romania in general, being closely related to that of the voivodates located beyond the Carpathian Mountains.

First come the economic and the trade relations between Moldavia and Transylvania, which reached such an intensity that, during the reign of Alexander the Kind, the Transylva-nian merchants visiting the voivodate east of the Carpathians were granted special privileges. Trade and economic rela-tions intensified at a never slackening pace. Through the passes cutting across the Carpathians, Moldavian and Wallachian grain and livestock, as well as certain raw materials, were pouring into Transylvania”. (P. 5)

Pop, Ioan-Aurel. **Relations entre la Transylvanie et la Moldavie à l'époque d'Étienne le Grand** // Transylvanian Review. – 2004. – Nr. 2. – P. 20-34.

O altă cercetare din seria studiilor transilvănene legate de relațiile cu Ștefan cel Mare este cea a lui Ioan-Aurel Pop cu titlul indicat. Autorul este membru corespondent al Academiei Române, profesor la Universitatea Babeș-Bolyai, director al Centrului de Studii transilvănene din Cluj. Specialist în istoria medievală a României și de istorie a instituțiilor medievale a Europei Centrale. Mai multe studii amănunțite, aprofundate, minuțioase ale autorului au permis să se considere că toate cele prezentate în studiu, sunt destinate să se pună lumină asupra motivului pentru care raporturile lui Ștefan cel Mare cu Transilvania au fost mai speciale și mai dezvoltate decât cu celelalte țări. Sunt aduse și alte motive care au favorizat astfel de relații particulare. În ciuda oscilațiilor care caracterizează raporturile cu alte state, în mare cu Ungaria (1457 aproximativ 1470), relațiile lui Ștefan cel Mare cu Transilvania au fost strânse (intense). Pe de altă parte, aceste raporturi sunt dintre cele mai variate din punctul de vedere al conținutului lor, vizând aproape toate domeniile: politic, militar, economic, dinastic, etnic și religios.

Ștefan cel Mare acorda o atenție deosebită schimburilor comerciale cu Transilvania, mai ales că linia principală a comerțului internațional care traversa Moldova trecea pe axa de nord-sud, pentru că lega Marea Baltică cu Ma-

rea Neagră. În studiu mai sunt analizate relațiile între cele două principate din toate punctele de vedere și subliniată importanța legăturilor de diferite genuri ale unei țări pentru cealaltă.

Prezentăm un fragment din studiu.

„*Les liaisons politiques entre les deux pays, qu'elles eussent ou non stimulé les relations commerciales, furent permanentes et parfois sinueuses. Aux vues d'Étienne le Grand, qui considérait la Moldavie "une porte de la chrétienté", la collaboration anti-ottomane avec la Valachie et la Transylvanie représentait la clé du succès. Son conflit avec quelques princes régnants du sud des Carpates, au-delà de certaines rivalités personnelles, fut entretenu par la soumission de ces princes à la Turquie, ce qui mettait en danger la liberté de la Moldavie et de la Transylvanie. Les tentatives d'Étienne le Grand d'imposer en Valachie des princes régnants capables de résister aux Turcs signifiaient protéger la Moldavie, ainsi que la Transylvanie et la Hongrie. Après le long effort anti-ottoman patronné par Iancu de Hunedoara (1441-1456), la crise que le royaume de Hongrie avait traversée de 1456 à 1458 semblait avoir gravement affaibli justement les forces actives du pays. L'insécurité régna pour un certain temps en Hongrie et en Transylvanie, même après l'avènement au trône de Mathias Corvin*”. (P. 23)

Toderașcu, Ion. **Stephen the Great – a Romanian Prince** // Transylvanian Review. – 2005. – Nr. 1. – P. 3 - 12.

Ion Toderașcu, profesor la Universitatea “Al. I. Cuza” din Iași, autor al mai multor cărți, studii, cercetări în lucrarea publicată în revista sus menționată, stăruie asupra rolului pe care l-a avut personalitatea și activitatea lui Ștefan cel Mare pentru istoria de peste veacuri.

Deși domnitorul reprezintă personificarea poporului român din epoca eroică a Evului Mediu, și-a adus contribuția la crearea României moderne, ulterior a României Mari.

„*Through the agency of these churches, Stephen the Great was able to intervene directly in the life of the Romanian Transylvanian community, becoming its spiritual patron, something that would not be forgotten in the centuries that followed.*

The connections between the church erected by Stephen at Vad and Moldavia continued in the following centuries. During the restoration work done at the former Episcopal

church of Vad, on the wall of the altar apse, under a more recent layer of plaster, specialists discovered a number of inscriptions. One of them, dated 1 August 1718, mentioned "Hieromonk Antonii the Mol[davian]".

Stephen III, the "Great" prince of Romanian history, fully deserves this epithet. He was a great statesman, a remarkable

diplomat, a skilled strategist, a devout Christian, a patron of culture, a man whose fame lasted for centuries. However, the portrait of this personality must be completed with his sense of Romanian identity, manifested, as we have just seen, in the forms typical for the medieval world". (p. 9)

Mârza, Daniela; Mârza, Radu. **Étienne le Grand dans les manuels scolaires d'histoire des Principautés (1857-1924)** // Transylvanian Review. – 2005. – Nr. 1. – P. 28-51.

Ștefan cel Mare este luat în discuție din punct de vedere al unui alt aspect și anume, cercetarea personalității domnitorului din punct de vedere didactic, instructiv și educativ.

Daniela Mârza este cercetătoare la Centrul de Studii din Transilvania, specialistă în istoria învățământului și a Bisericii greco-catolice din Transilvania. Radu Mârza este asistent universitar la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, autor al mai multor studii referitoare la Europa centrală al Evului Mediu. Punctul de plecare al autorilor este analiza unui personaj istoric sau a unui aspect în manualele școlare care poate oferi fapte interesante asupra nivelului pe care l-a atins procesul de dezvoltare al educației în societate. Studiul propune să releve aspecte cel mai des întâlnite în manuale: calitățile lui Ștefan cel Mare (ca conducător de oști), imaginea sa de luptător împotriva turcilor și apărător al creștinătății, devoțiunea și relația sa cu divinitatea, trăsăturile sale negative, relațiile cu Țara Românească.

Locul pe care îl ocupă Ștefan cel Mare în manualele românești de istorie (începând cu manualele lui Florian Aaron și Heliade-Rădulescu până la manualele lui Mihail Roller și manualele alternative elaborate în prezent) demonstrează că un material documentar voluminos ar merita o cercetare independentă. Spre finele studiului, autorii au inclus mai multe diagrame care reprezintă locul ocupat de Ștefan cel Mare în comparație cu alte personalități ale istoriei noastre în manualele de Istoria Românilor. Studiul nu se axează pe personajul istoric, ci își propune să analizeze felul în care Ștefan cel Mare este prezentat în manualele de istorie care au circulat în Principatele Române din 1857 până în 1924. Cuvintele-cheie

comparativ cu alte personalități din istoria românilor au fost: mare luptător, fermitate de caracter, puterea de mobilizare în cazul unei crize, luptător contra turcilor, bun creștin și apărător al creștinătății, persoană pioasă, având o relație specială cu divinitatea, diplomat fin și om politic clarvăzător, un bun gospodar de țară, mare patriot, spirit unionist, precursor al unității naționale. În majoritatea diagramelor din anexele atașate la sfârșitul studiului, Ștefan cel Mare este cel care întrunește aceste calități, plasându-se în fruntea "topului" domnitorilor, reflectați în manualele școlare.

Expunem un mic fragment din studiu.

„Un autre segment de notre analyse est consacré aux traits négatifs d'Étienne le Grand. Le plus important d'entre eux est l'ingratitude (associée à l'idée de trahison) envers Vlad Țepeș, qui l'avait aidé à accéder au trône. On considère comme réprovable non seulement le fait de trahir un prince régnant roumain et un parent (Étienne le Grand et Vlad Țepeș étaient cousins), mais aussi de trahir au profit des Turcs: en 1462 Étienne "...aida les Turcs contre Vlad Țepeș, très grande faute"; conformément à un autre manuel, Étienne s'empara de la cité de Kilia de Vlad Țepeș, trahissant un allié de confiance justement au moment où celui-ci était attaqué par les Turcs. D'autres manuels montrent qu'Étienne et Mathias Corvin ont finalement collaboré pour réinstaller Vlad Țepeș sur le trône de la Valachie, rétablissant ainsi le lien entre les Pays roumains et le royaume hongrois.

Les situations où Étienne le Grand s'est allié avec les Turcs (ou les Tatars) contre une puissance chrétienne (la Pologne) sont tout aussi présentes, sans pour autant que les auteurs laissent l'impression d'une contradiction avec son image de défenseur de la chrétienté. Par exemple, après l'invasion des

Polonais sous la commande du roi Albert en Moldavie, "... la suite avec les Polonais contre les Turcs. Les Turcs étaient voyant l'indignité des Polonais, il s'unit aux Turcs, entra en utiles lorsqu'ils pouvaient servir ses intérêts". (p. 38) Pologne et la mit à sac en 1498", pour qu'il se réconcilie par

Maxim, Mihai. **Stephen the Great and the Sublime Porte: New Turkish Documents** // Transylvanian Review. – 2005. – Nr. 1. – P.13 – 27.

Articolul e consacrat lui Ștefan cel Mare și anume cercetat din punct de vedere al legăturii cu Înalta Poartă. Mihai Maxim, directorul Centrului de Studii al Turciei al Universității din București, autor al multor cărți a pus la dispoziția cititorilor mai multe documente noi, care atestă raporturile și felurile lor dintre domnitor și Poarta Otomană.

„Document no.2

This command to the bey of Silistra and to the kadi of Aydos: Süleyman, son of Dellâle Hiristin, of the Istanbul Jews, is owed 1,429 florins by a certain Simko, <one> of Voivode

Stephen's men, for the price of pepper and cloths, <in the meantime>, the said Simko passing away, the debt remained unpaid; <but> as Süleyman himself passed away, his sons remained. Things being so, I order that, when <official X> arrives with this high command of mine, you shall write a letter to Voivode Stephen <and> send it; if he says: 'His debt exists', then have him send it to you, <and you> shall return it to its rightful owner; should he say 'His debt does not exist', then ask him to send one of his men so that an inquiry be done in your presence; on the basis of that and according to sacred <Muslim> law you shall give a decision on the matter and take right away". (P. 22)

Bezviconi, Gheorghe G. **Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru.** – București : Tritonic, 2004.

Reeditată cartea istoricului Gheorghe Bezviconi *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, rămâne în prezent deosebit de prețioasă pentru contribuțiile lui la cercetările în domeniul genealogiei românești. Rămâne ca un studiu de referință, poate cea mai serioasă cercetare cu referire la nobilimea basarabeană, temeinic documentată cu materiale din arhivele rusești și românești.

Ca structură a unui dicționar genealogic, cartea istoricului face sinteza tuturor surselor privind destinul „Boierimii Moldovei dintre Prut și Nistru”, contribuția boierilor din Basarabia în epoca de formare a identității naționale românești care capătă o reevaluare istorică, o semnificație de document identitar.

Însemnătatea istoriei boierimii în viața Țării Românești și a Basarabiei în secolul XIX este incontestabilă, atât prin necesitatea acestei descrieri amănunțite a clasei privilegiate cât și reprezentativă în trecut. În această lucrare cititorul va regăsi sinteza tuturor datelor referitoare la rangurile boierilor Basarabiei.

Lucrarea este împărțită în trei părți. Partea întâi, oglindește boierii dintre anii 1812-1821. „Acolo unde am putut, am căutat să completăm datele în privința persoanelor citate. Arătând, prin referințe, materialul cunoscut asupra frunțașilor vieții locale, ne-am mărginit la expunerea datelor esențiale, publicând, în schimb, chiar amănunte puțin însemnate asupra unor persoane de mai mică importanță, dar totuși înregistrate în lucrare, persoane despre a căror existență nu se găseau alte elemente de arhivă”. (p. 7, prefață la ediția din anul 1943).

Partea a doua este consacrată nobilimii Basarabiei din anii 1821-1918. Aici sunt redați acei care figurează înscriși în cadrele nobilimii locale, fiind confirmați de Departa-

mentul Heraldic al Senatului ca: Cantacuzino, Catargi, Cerkez, Ghica, Kazimir, Rosetti, Leonard ș. a.

Partea a treia a volumului conține câteva familii care nu figurează în primele două categorii.

Vă aducem la cunoștință un mic fragment din carte:

„50. **Canta(cuzino)**, Români, de origine traco-bizantină, moșieri între Prut și Nistru din secolul al XVII-lea.

Constantin, ban, moșier la Sângera (Orhei), căsătorit cu Ecaterina, fata spătarului Mih. Millo; copiii săi: Matei, Sultana von Sgurow și Zamfira Sluzanska de Jaworska (1810-1854, la Chișinău). Constantin este un reprezentant al ramurii Măgureanu, trecută din Muntenia în Moldova, un fiu al vistiernicului Ienache C. Cantacuzino.

Ioan, participă la adunarea din 1814; probabil – fiul lui Ioan, fratele predecesorului.

Mihail, participă la adunarea din 1814.

- Cantacuzino.

Prinț Alexandru, moșier la Volcinețul, Codreni și Mohilău (Soroca), consilier titular, nobil la 1818; coproprietar cu fratele său, prințul Gheorghe; ascendenții nobililor prinți Cantacuzino din 1843 și 1882.

Prinț Constantin Ilie, locotinent i.r., nobil la 1818-1821. Din raportul Adunării Deputaților nobilimii din Basarabia către Departamentul Heraldic, din 24 Septembrie 1841, se constată că prințul n-a trecut la supușenia rusă și preferă să rămână în Moldova, renunțând la dreptul de a fi confirmat nobil ereditar.

Prinț Iordache, logofăt, moșier la Balamuteuca, Buzovița, Vasilău; Ribisăuți; Bulboaca și Rătunda (Hotin).

Iordache, sărdar, supus la 1812, moșier la seliștea Nicorești (Soroca)”. (p.24-25)

Brătianu, Gheorghe I. **Basarabia. Drepturi naționale și istorice.** – București: Editura Tritonic, 2004. – 220 p.

S-a împlinit o jumătate de veac de când, între zidurile reci ale celulei 73 din fosta închisoare politică de la Sighet, se stingea din viață marele istoric și om politic Gheorghe Brătianu. Nici un alt istoric român nu dăduse un răspuns mai calificat celor ce încercau să conteste existența noastră în spațiul carpato-danubiano-pontic. A investigat izvoare și documente, a construit raționamente științifice, a formulat concluzii și teze cu valoare axiomatică în bizantinologie și devenirea noastră istorică, în special. Tratatetele despre Marea Neagră și Basarabia (va plăti cu viață pentru ele) sunt definitorii pentru impresionanta statură a istoricului și conștiința omului politic. I s-a propus să se decică mai ales de tezele despre Basarabia și a refuzat, asumându-și cu luciditate iminența morții: „Adevărul rămâne, indiferent de soarta celor care l-au servit”.

Gheorghe I. Brătianu se înscrie în constelația luminoasă de savanți și politicieni patrioți, ce legitimează identitatea noastră etnică, culturală și europeană.

Cartea istoricului Gheorghe I. Brătianu *Basarabia. Drepturi naționale și istorice*, scrisă în „interesul restabilirii adevărului”, este structurată în șase capitole: 1. *Basarabia*

și tratatul ruso-moldovean din 1711; 2. Problema Basarabiei în 1812; 3. Basarabia rusă și retrocedarea județelor din sud în anul 1856; 4. Frontierele ruso-române de la Congresul de la Paris până la Congresul de la Berlin (1856-1878); 5. Problema Basarabiei între anii 1917 și 1920; 6. Basarabia în relațiile dintre România și U.R.S.S., se face o analiză a documentelor ce vorbesc despre starea de lucruri din provincia atât de disputată a Basarabiei.

Punctul de plecare al cercetărilor pe care le face Gheorghe Brătianu îl constituie textul ultimatumului sovietic din 1940. Ar fi util să reproducem pasaje din acest document diplomatic pentru a prezenta termenii deosebiți folosiți care îl fac unic în genul său.

„În 1918, scria în data de 26 iunie 1940 comisarul pentru Afacerile Externe Molotov, România profitând de slăbiciunea militară a Rusiei, a desprins din Uniunea Sovietică (Rusia) o parte din teritoriul său, Basarabia, atentând în acest fel la uniunea seculară dintre Ucraina și Basarabia, populată în principal de ucrainenii. Uniunea Sovietică nu a recunoscut niciodată anexarea forțată a Basarabiei, acest lucru fiind declarat în mod deschis de nenumărate ori. În momentul de față, pentru că slăbiciunea militară a U.R.S.S. aparține de domeniul trecutului și pentru că situația internațională care s-a creat cere imperios soluționarea rapidă a tuturor problemelor cu scopul de a stabili bazele unei păci durabile între toate popoarele, U.R.S.S. consideră necesar și binevenit, în interesul restabilirii adevărului, de a rezolva cu România chestiunea reînțoarcerii Basarabiei la teritoriul Uniunii Sovietice, iar această soluție trebuie aplicată fără întârziere, urmărindu-se rezolvarea imediată a problemei”. (p. 6)

În ce privește această teză, care invocă drepturile istorice și naționale, autorul, „în interesul restabilirii adevărului”, dar și în sensul strict al acestui termen avea să demonstreze în ce constă „unitatea seculară dintre Basarabia și Ucraina”.

„În secolul al XVI-lea, Basarabia desemna în mod obișnuit teritoriul mărginit de cursurile inferioare ale Prutului și Dunării, de Marea Neagră, iar la vest de gura de vărsare a Nistrului. Această semnificație nouă a denumirii se consfințește începând cu momentul în care Imperiul Otoman cucerește de la moldovenii fortărețele de la Chilia și de la Cetatea Albă, și creează din aceste orașe bazele unei zone de aprovizionare și de supraveghere strategică a împrejurimilor, numite raia, pe care o măresc în 1538 până la cetatea Ti-

ghinei, căreia îi schimbă numele în Bender. Noul nume al întregii regiuni transformate în raia ajunge să fie Bugeac, dăruit în stăpînire a hoardelor tătare... În 1690, un raport venețian marchează foarte clar echivalența între numele date regiunii: „Bugeacul, adică un altfel de a spune Basarabia”. Cîteva ani mai tîrziu, în 1698, un diplomat austriac, dotat cu calitatea remarcabilă a unei deosebite puteri de previziune, atrăgea atenția guvernului său asupra intențiilor expansioniste ale Rusiei, „care în momentul de față nu amenință să înghită decît Peninsula Crimeea, dar, după ce va fi rezolvată această problemă în mod avantajos pentru ea, nu va ezita să își întindă brațul ei de caracatiță spre Basarabia... „Este

neîndoielnic că noi trebuie să înțelegem că autorul se referă la Bugeac, pentru că în această perioadă, cum am mai spus, cele două denumiri sunt sinonime. Aproape un secol mai tîrziu același lucru îl înțelege și De Peyssonnel, care a scris un tratat despre comerțul din zona Mării Negre: „Teritoriul Basarabiei, astăzi cu numele Bugeac, este o provincie mare care cuprinde statele hanului tătarilor, limitată la nord de Nistru, la est de Marea Neagră, la sud de un braț al Dunării, la vest de Moldova. Zonele principale în care se desfășoară comerțul din această regiune sunt Bender, Kauschan, Akkerman, Kily, Ismail și Kichela”. (p. 16-17)

Карликовский, Юрий. Камушек на памятник: Очерки и рассказы о бессарабском местечке. – Тель-Авив: 1999. – 440 с.

Autorul cărții este un fost locuitor al țării noastre, care și-a publicat lucrarea despre locul unde s-a născut, fiind deja repatriat. Iurii Karlikovskii s-a născut în 1927 la Fălești. A învățat în școală românească, iar în 1940 a trecut în școală rusă. S-a aflat timp de trei ani în ghetoul din Transnistria în timpul regimului fascist. După eliberare a fost mobilizat în Armata Roșie. Din cauza stării sănătății a fost demobilizat în scurt timp. Bolnav fiind, a lucrat mult și din greu. A învățat mai întâi la Școala Juridică republicană, după aceea la Institutul Juridic. Nu s-a putut angaja în câmpul muncii conform specialității din cauza valului de arestări a medicilor evrei de la începutul anului 1953. Apelând la vocația sa scriitoricească Iurie Karlikovskii a devenit jurnalist. Aceasta i-a fost meseria timp de patruzeci de ani. Lucrările sale publicistice au apărut în numeroase ziare, reviste, au fost difuzate la televiziunea și radioul Moldovei, la fel la Moscova, Los-Angeles, Filadelfia. S-a repatriat în Israel în octombrie 1992.

Volumul de față reprezintă o reacție la nostalgia după locurile natale. Vorba e că doar ajuns în Israel și-a dat seama că a părăsit Făleștiul natal la modul cel mai serios și pentru totdeauna. Astfel, și-a încredințat hârtiei toate reflecțiile, gândurile, sentimentele pentru a ușura povara sufletului.

Prezentăm un mic fragment din această scriere nostalgică:

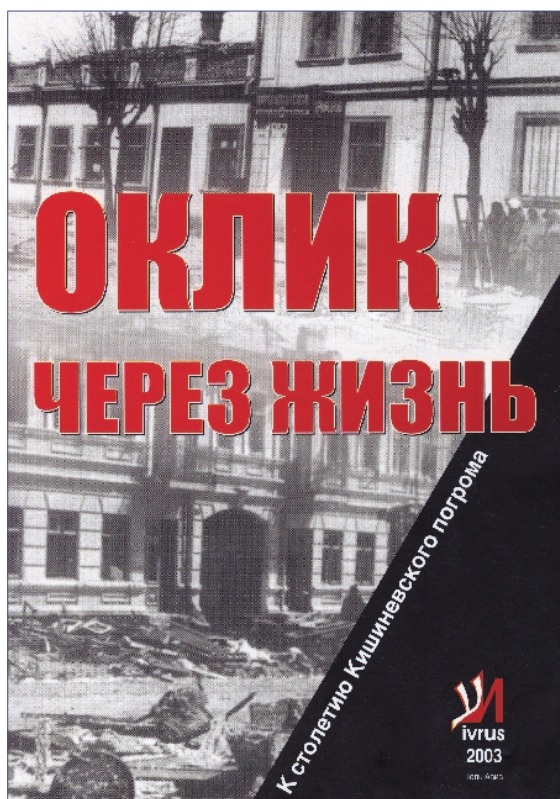
„В своем родном местечке, в Фалештах, я прожил сравнительно мало – едва ли больше полутора десятков лет. В других местах, особенно в Кишиневе, протекла большая часть жизни. Почему же тогда, скажите на милость, так часто звучит в моих ушах музыка улиц, улочек, переулков, майданов не Флорешты, Калараша, Кишинева, а именно Фалешт? Почему меня так часто будит по утрам звонкий, приятный голос местечкового глашатая Гершла:

- Буб-ли-ки! Я-ич-ные! Зо-ло-ты-е! Я-ич-ны-е!..

Улица не разбирала слов и, следовательно, не знала, о чем именно кричит Гершл. Люди знали, однако, о чем он должен кричать, им было известно также с точностью до минуты время, когда он появится, и выходили ему навстречу в тот самый момент, когда улица наполнялась его голосом и они уже могли разобрать слова:

- Бэгл эри-ке! Э-ри-ке бэ-гл, гол-дэ-нэ! Буб-ли-ки! Я-ич-ные! Зо-ло-ты-е-е!” (p. 42)

Оклик через жизнь: К столетию Кишиневского погрома. – Тель-Авив : Иврус, 2003. – 288 с.

Este o carte dedicată jubileului, foarte trist de altfel, de o sută de ani de la pogromul chișinăuian care i-au afectat nu numai pe evreii Moldovei, dar și întreaga lume. Dr. Dani Korn afirmă că pogromul din țara noastră, privit din perspectiva întregului secol XX, vizavi de întreaga problematică discutată, este destul de modest. Acesta pare chiar lipsit de importanță istorică pe fundalul evenimentelor care au urmat și mai ales al catastrofei evreilor europeni în anii celui de-al Doilea Război Mondial. Același autor afirmă că și astăzi, la începutul secolului XXI, lecțiile naționale ale pogromului din Chișinău din anul 1903 sunt foarte actuale. Chiar și după un secol de la pogromul evreiesc există aceleași dileme, probleme, legate de poporul evreu și sionism. Mișcarea sionistă luptă pentru statutul său, atât în mediul evreilor din întreaga lume, cât și în societatea israelită. Altfel spus, în prezent se desfășoară lupta nu doar în diasporă, ci nemijlocit în statul Israel. Tot mai mulți israelieți nu se consideră sioniști, iar existența Israe-

lului ca un stat evreiesc și sionist le pare destul de dificilă. Ei preferă să perceapă Israelul ca un stat al tuturor cetățenilor săi, și nu “evreu și sionist”. Prin lucrarea de față, trecând în revistă evenimentele, relatările, comunicările diferiților autori despre acel eveniment se are în vedere și un alt scop, de actualitate, o înțelegere profundă a importanței și necesității autoapărării evreiești, o luptă neîncetată și îndelungată cu antisemitismul în toate formele sale, uneori mizerabile, și tot odată importanței intensificării concepției sioniste în Statul Israel și în mediul evreilor din toată lumea.

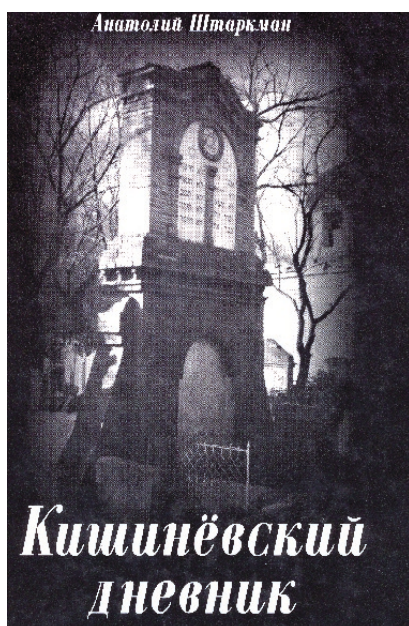
Prima parte a cărții reprezintă comunicările conferinței științifice ce a avut loc la Chișinău la 7-8 aprilie 2003. Partea a doua include comunicările conferinței științifice desfășurată la Tel-Aviv la 26 - 27 martie 2003. O altă parte informează despre evreii din vest la începutul secolului XX, după care urmează capitolul care include comentariile oamenilor iluștri, despre evenimentul relatat. Prezentăm un fragment din lucrare.

„Более ста лет назад писал поэт и критик Яков Фихман: «День, когда было написано это поэтическое полотно «Сказание о погроме», вероятнее всего, явится великим днем в новейшей ивритской поэзии».

Сегодня, спустя сто лет, можно с уверенностью сказать, что Фихман был прав. Нет в новейшей ивритской поэзии другого произведения, которое произвело столь огромное, длящееся по сей день, впечатление, как “Сказание о погроме”. Удивительно здесь то, что произведение, возникшее из сиюминутных впечатлений, которые обычно тускнеют и исчезают с течением времени, стало творением для многих последующих поколений. А иное произведение, написанное с установкой на вечность, исчезает со сцены в течение нескольких лет. Лишь одно стихотворение может соревноваться по необычайной силе с поэмой – стихотворение Бялика “О резне”, написанное в последнюю неделю апреля 1903 года, за пять месяцев до завершения поэмы. Два этих произведения отличаются друг от друга не только по величине и характеру, но и по переживанию и общественно-политической направленности”.(p. 49)

Штаркман, Анатолий. **Кишиневский дневник.** – Тель - Abub, 2003. – 400 с.

Prin ceea ce a lăsat scris autorul lucrării de față, acesta este caracterizat mai mult drept teoretician. A practicat diferite genuri: pamfletul, articolul de ziar, povestirea. Pe lângă celelalte volume în care narează, în mare, despre evreii Chișinăului în lupta de a rămâne evrei, despre soarta generației evreilor din timpurile brejneviste, este impresionant și cel de față prin vivacitatea evenimentelor și personajelor expuse în întreaga narațiune. Deși repatriat, autorul își axează evenimentele asupra perioadei și locului, când și unde a locuit mai mulți ani – Chișinăului. Toate sunt consemnate, așa cum menționează și titlul, în forma unui jurnal. Relatarea începe cu stabilirea, activitățile și relațiile evreilor de aici cu cei ale altor țări, începând cu 1812, după o incursiune în datele istorice despre Chișinău și despre numele acestuia. Accentul este pus pe o perioadă

mai recentă, cea de după formarea giganticului imperiu, numit Uniunea Sovietică, cu tot ce a implicat aceasta: antisemitism manifestat în toate sferele vieții, refuzuri de peste tot de a fi înmatriculați în instituțiile de învățământ superior ale URSS, culminând cu pregătirea eșaloanelor pentru deportările în Siberia și în lagărele de concentrare. Unica regiune în care aceștia erau acceptați pentru studii era Moldova, fapt ce, conform afirmației autorului, a adus țării mulți savanți de valoare de origine evreiască și a transformat-o dintr-o țară agrară în una industrială. Despre acele momente și despre viața care a urmat găsim relatat în prezenta carte.

„Село Пугой находится в тридцати километрах от Кишинева. Дорогу покрывала толстая корка льда. Машину несколько раз разворачивало, но Бог миловал. Когда съехали с основной дороги, вести машину стало еще труднее. Ехали по снежной целине и только нахохлившись от холода деревья с обеих сторон указывали направление. Белым хороводом уходили заснеженные перелески, приткнувшиеся на холмах деревеньки. Село раскинуло свои дома на боках широкой лощины. Хозяин дома, говорящий на русском, пригласил в погреб под домом. И чего там ни было!.. Бочками соленые яблоки, груши, арбузы, не говоря о капусте, огурцах и помидорах; окороки разных сортов; вина густые гибридные красные и белые рислинговые. Не торопясь, разговаривая больше взглядами, чем словами, переходили от кадки к кадке. Готовилась грандиозная пьянка, в которой Иосиф, как шофер, не мог участвовать. Хозяин дал ему козушок, валенки, и он ушел бродить, протрезветь от винной дегустации (p. 92).

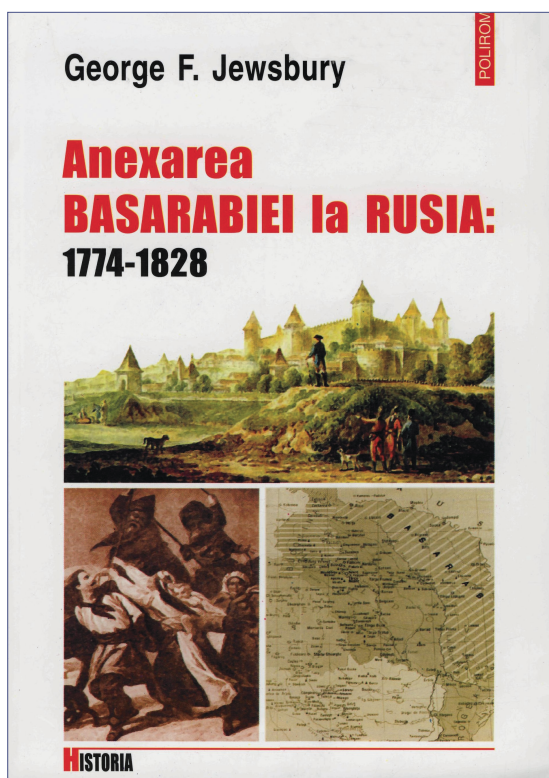
Jewsbury, George F. **Anexarea Basarabiei la Rusia: 1774-1828. Studiu asupra expansiunii imperiale.** – Iași: Polirom, 2003. – 198 p.

Anexarea Basarabiei de către Rusia a ocupat puțin spațiu în studiile de istorie diplomatică și militară și a constituit un măr al discordiei doar în mintea patrioților ruși și români până în 1945, și mai discret după aceea.

George F. Jewsbury

În colecția „Historia” a apărut cartea lui George F. Jewsbury *Anexarea Basarabiei la Rusia: 1774-1828.*

Reputat cercetător, profesor la Universitatea din Paris și la Școala Activă Bilingvă „Jeannine Manuel”, membru

asociat al Centrului de studii rusești, sovietice și postsovietice din cadrul École des Hautes Études en Sciences, Sociales a publicat numeroase lucrări, studii, articole și recenzii în reviste de specialitate. Volumul pe care îl propunem acum *Anexarea Basarabiei la Rusia: 1774 - 1828* reprezintă traducerea versiunii în limba engleză a studiului de Alina Pelea.

E o lucrare fundamentală, interdisciplinară, realizată cu maximă rigoare profesională, unicul studiu complet despre o naționalitate probabil cea mai puțin cunoscută. Studiul cuprinde 9 capitole: *Înaintarea rusă: 1774-1806; Principatele dunărene sub ocupația rusă: 1806-1812; Obstacolele în calea consolidării; Basarabia sub stăpânirea rusă: 1812-1826; „Constituția” Basarabiei: 1816-1818; Cinci ani de guvernare conform Regulamentului din 1818; Rușii la Chișinău; Suprimarea autonomiei Basarabiei: 1823-1828; Problemele administrative nerezolvate.* Bibliografia anexată de carte impune respect și ne induce nouă, receptorilor, o seriozitate și o atitudine de profesioniști, ce ar trebui să devină consubstanțială și oamenilor de știință basarabeni.

Anexarea Basarabiei este un episod relativ neimportant în tradiția seculară a expansiunii ruse. Această fâșie de pământ sporea cu foarte puțin suprafața statului rus, dar din punct de vedere comercial, diplomatic și militar reprezenta un avantaj modest pentru Imperiul țarist.

Lucrarea de față tratează incorporarea Basarabiei în Imperiul Rus ca pe un studiu de caz al problemelor administrative ale expansiunii. Prezentul studiu debutează cu anul 1774, când Rusia începea să-și folosească tot mai mulți partizani din Principatele dunărene, Moldova și Țara Românească, și se încheie cu anul 1828, când în Basarabia au fost impuse legile și regulamentele rusești, și a fost suprimată autonomia locală de care se bucuraseră până atunci românii.

Studierea anexării Basarabiei la Rusia permite găsirea punctelor tari și a celor slabe ale diplomației ruse în Balcani de după momentul Kuciuk-Kainargi și oferă un nou mod de a privi sarcinile dificile pe care le-a avut de îndeplinit armata în cadrul misiunii ei de extindere a puterii ruse. Însă cel mai important lucru de reținut, extinderea puterii ruse asupra românilor este obstacolul major care apare atunci când o națiune dominantă încearcă să-și atingă scopul folosindu-se de o altă națiune. Experiența ruso-română din această perioadă oferă o perspectivă nouă asupra problemelor de „conflict cultural”. Această jumătate de secol prevestea neînțelegerile ce aveau să continue până în ziua de azi între cele două popoare.

„*Tratatul de la Kuciuk-Kainargi din 1774 așeza activitățile Rusiei în zonă pe o temelie mai stabilă, aproape permanentă, sultanul recunoscându-i țarului dreptul de a veghea la bunăstarea fraților săi ortodocși din Balcani*”. (p.26)

„*Rușii își duceau politica de formare a unui corp de partizani în Moldova și Țara Românească în condiții dificile. Nu se îndoiseră niciodată de natura oportunistă a loialității grecilor și românilor, care erau fideli oricui le putea oferi mai mult ajutor, și, în consecință, reprezentanții țarului în Principate s-au hotărât să-i atragă de partea lor pe boierii și fanarioții din Iași și București, făcând apel la cea mai puternică motivație personală existentă, propriul interes. Conducătorii autohtoni au răspuns pozitiv. În secolul al XVIII-lea, marii boieri erau primii care susțineau cauza rusă, însă mai târziu poziția socială a devenit un indicator mai puțin sigur al loialității față de țar*”. (p.25)

“*Datorită abilității diplomatice și militare a lui Kutuzov, rușii au încheiat cu bine războiul cu Turcia din 1806-1812. Dacă retragerea din Principate ar fi întârziat o lună în cursul invaziilor napoleoniene, ar fi fost siliți poate să cedeze Basarabia, deoarece în 1812 cea mai imperioasă necesitate pentru ei era aceea de a strânge o cât mai puternică forță de rezistență împotriva francezilor. Tratatul de la București permitea Rusiei să păstreze fâșia de pământ dintre Nistru și Prut ca o dovadă a reușitei eforturilor sale*”. (p. 91)

Occasional Papers in Romanian studies, No 3, Moldova, Bessarabia Transnistria, School of Slavonie and East European Studies. – London : University College, 2002. – 225 p.

Volumul apărut la Londra, stârnind interesul nostru datorită subiectului pe care se axează Basarabia, reprezintă o totalitate a lucrărilor unui simpozion, ce a avut loc la Londra în 1999, studiile aparținând cercetătorilor din Marea Britanie, Irlanda, Republica Moldova, România. Cartea este editată și prefațată de Rebecca Haynes, profesoară de istoria românilor la Shool of East-European and Slavonie Studies din Londra.

Volumul a fost remarcat de dr. Mihai Sorin Rădulescu, prof. univ., care a făcut o analiză a acestuia, articol plasat în revista „Dosarele istoriei”, 2005, nr. 2. În viziunea prof. M.S.Rădulescu acest volum „*suscită un interes deosebit din partea publicului occidental specializat, evenimentele frământate care se petrec aici îngrijorează și preocupă multă lume*” (P. 6). Pe de altă parte, faptul că autoarea a făcut cunoscută această parte a Europei avantează țara și locuitorii ei, pentru că îi face cunoscuți în sensul bun al cuvântului, informațiile răspândite de mass-media fiind adesea inexacte, parțiale sau prezentând incompatibilități cu faptele reale.

În articolul istoricului de la București, rolul dnei Rebecca Haynes este unul foarte apreciabil, pentru că volumul ar putea deveni „de-acum încolo un text de referință în literatura istoriografică occidentală despre România”. S-a mai bucurat de următoarea apreciere: „*Foarte rare sunt paginile scrise în Occident cu atât de multă comprehensiune și erudiție despre trecutul ... întregului spațiu ro-*

mânesc” (P. 6). Pe lângă faptul că a avut grijă de editarea volumului, dna Rebecca Haynes a avut meritul imens de a face cuvântul introductiv, care de fapt, este un mini-volum, de 150 pagini, acesta în aprecierea prof. Rădulescu fiind „*o carte în sine*” (P. 6). Meritul autoarei este cu atât mai mare, cu cât relatarea nu e doar din punct de vedere istoric, ci și economic, cultural, militar. Istoria prezentată aici, afirmă prof. M.S.Rădulescu, este una obiectivă, consemnată „*cu detașare și apropiere, cu spirit analitic și în același timp de sinteză.*” (P. 6). Bineînțeles, în cadrul acestui studiu critic, prof. Rădulescu, face și unele observații, nu trece cu vederea unele lacune, precum ultimul membru al dinastiei Mușatinilor-Ștefan Răzvan sau considerarea familiei Cantacuzino drept una fanariotă, informațiile despre mazili „*sunt cam rapide*” (P. 7) etc. Dar, așa cum lucrarea nu-și propune să cerceteze, să descopere lucruri, evenimente, fapte necunoscute încă, meritul autoarei este că „*știe să selecteze esențialul din istoria Principatului Moldovei, întemeindu-se pe o documentație foarte bogată, care se oglindește în notele sale*” (P. 6). Pe lângă acestea „*merită elogiat interesul pentru istoria socială*”, în general lucrarea fiind „*o operă de popularizare elevată, în accepția foarte pozitivă a acestui termen*” (P. 7). În cele din urmă, scopul final al volumului este cunoașterea „*cât mai veridică a acestei regiuni a Europei, la care Occidentul privește cu teamă, preocupat de păstrarea și mărirea propriei stabilități și prosperități*”. (P. 7)

⇒ Bibliografie

1. BARCAN, LUIZA. **Un artist rătăcitor revine acasă** / Luiza Barcan // *Adevărul literar și artistic*. – 2005. – 11 oct. – P. 5.
2. BEZVICONI, GHEORGHE G. **Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru** / Gh. Bezviconi . – București : Tritonic, 2004.
3. BEZVICONI, GHEORGHE G. **Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse** / Gh. Bezviconi . – București : Tritonic, 2004. – 390 p.
4. BON, AGNÈS. **Moldavie 2004 : Valse – hésitation entre communisme et social-démocratie** / A. Bon // *Le courrier des pays de l'Est*. – 2005. – Ian.-Febr. (Nr. 1047).
5. BRAN, MIREL. **Moldavie cap sur l'Europe** / Mirel Bran // *Le Point*. – 2005. – 10 mart.
6. BRĂTIANU, GHEORGHE I. **Basarabia. Drepturi naționale și istorice** / Gh. Brătianu. – București : Editura Tritonic, 2004. – 220 p.
7. BURAC, ANDREI. **Asediați de cuvinte** / Andrei Burac. – Timișoara, 2005. – 158 p.
8. BURAC, ANDREI. **Flacăra din vechile oglinzi** / Andrei Burac – București : Viitorul românesc, 2005. – 152 p.
9. BUTNARU, LEO. **Perimetrul cuștii. Jurnal 1972-1978** / Leo Butnaru. - București : Cartea Românească, 2005. – 284 p.
10. CHIPER, GRIGORE. **Turnul de fildeș înclinat** / Grigore Chiper. – București : Editura Vinea, 2005. – 66 p.
11. **Chisinau rate le train de l'Europe** // *Courrier international*. – 2005. – 16 mart. (Nr. 749). – P. 13.
12. CONRAD, JEAN-YVES. **Contribuția românilor din Paris la dezvoltarea lingvistică franceză și cea română** / Jean-Yves Conrad // *Biblioteca Bucureștilor*. – 2005. – Nr. 6. – P. 32-33.
13. COROBCA, LILIANA. **Personajul în romanul românesc interbelic** / Liliana Corobca . – București : Editura Universității, 2003. – 212 p.
14. COROBCA, LILIANA. **Un an în Paradis : Roman** / Liliana Corobca. – București : Cartea Românească, 2005. – 206 p.
15. DABIJA, NICOLAE. **Harta noastră care sângeră : Bezna vine de la răsărit** / Nicolae Dabija. – Craiova : Fundația Scrisul Românesc, 2005. – 350 p.
16. DEBUREAUX, MATTHIAS. **Nectar moldave** / M. Debureau // *Citizen K international*. – 2005, Été – P. 394-395.
17. **Determinismul genetic al reacției grâului comun de toamnă la boli fungice** / Galina Lupașcu, Elena Sașco, Svetlana Gavzer, P. Buiuc // *Rezumatul lucrărilor celui de-al XXIII-lea Simpozion Național de Genetică Vegetală și Animală*, București, 24-25 noiembrie 2004. – P. 17-18.
18. DUMITRAKI, PAVEL. **Moldova – Siberia : Operațiunea "Iug"**. Vol. 1 / Pavel Dumitraki. – Târgoviște : Editura Macarie, 2005. – 216 p.
19. DUNGACIU, DAN. **Moldova ante portas** / Dan Dungaciu. – București : Tritonic, 2005. – 320 p.
20. DUNGACIU, DAN. **Națiunea și provocările (post) modernității : istorie, concepție, perspective** / Dan Dungaciu. – București : Tritonic, 2004. – 512 p.
21. **Frontiers and Horizons of the EU : The New Neighbors Ukraine, Belarus and Moldova**. – Hamburg : Korber-stiftund, 2005. – 136 p.
22. GREFFRATH, MATHIAS. **Weg aus Moldawien : Nachrichten aus dem ärmsten Land Europas** / Mathias Greffrath // *Zeitschrift fur Kultur Austausch*. – 2005. – Nr. 3, 4 (An. 55). – P. 12-13.
23. **Interferențe culturale : Botoșani (Ro) – Glodeni (MD)** . – Botoșani, 2005. – 85 p.
24. **L'intégration de la République de Moldova dans l'économie mondiale : Les premiers pas** – Atena : Editions Ant. N.Sakkoulas, 1999. – 138 p.
25. JÉGO, MARIE. **Après l'Ukraine et la Géorgie, la Moldavie veut desserer la tutelle russe** / Marie Jégo // *Le monde*. – 2005. – 7 mars.
26. JEWSEBURY, GEORGE F. **Anexarea Basarabiei la Rusia : 1774-1828. Studiu asupra expansiunii imperiale**. – Iași : Polirom, 2003. – 198 p.
27. KARLIKOVSKIJ, ŪRIJ. **Kamušek na pamâtnik: Očerki i rasskazy o bessarabskom mestečke** / Karlikovskij Ūrij. – Tel'Aviv , 1999. – 440 p.
28. **Les communistes donnés gagnants après le revirement pro-occidental du président Voronine** // *Le Monde*. – 2005. – 7 Mart.
29. MÂRZA, DANIELA. **Étienne le Grand dans les manuels scolaires d'histoire des Principautés (1857-1924)** / Daniela Mârza, Radu Mârza // *Transylvanian Review*. – 2005. – Nr. 1. – P. 28-51.

⇒ Bibliografie

---

30. MAXIM, MIHAI. **Stephen the Great and the Sublime Porte : New Turkish Documents** / Mihai Maxim // *Transylvanian Review*. – 2005. – Nr. 1. – P. 13-27.
31. MUNTEAN, ANATOLIE. **Românii de la est : Războiul de pe Nistru (1990-1992)** / Anatolie Muntean, Nicolae Ciubotaru. – București : AGER ECONOMISTUL, 2004. – 471 p.
32. MUNTEANU, ANATOL. **Sacrificiu și trădare. Războiul de secesiune din Republica Moldova (1990-1992)** / Anatol Munteanu. – București, 2005. – 640 p.
33. **Occasional Papers in Romanian studies, No. 3, Moldova, Bessarabia Transnistria, School of Slavonic and East European Studies**. – London : University College. – 2002. – 225 p.
34. **Oklik čerez žizn' : K stoletîu Kišinevskogo pogroma**. – Tel' - Aviv : Ivruș, 2003. – 288 s.
35. POP, IOAN – AUREL. **Relations entre la Transylvanie et la Moldavie à l'époque d'Étienne le Grand** / Ioan-Aurel, Pop // *Transylvanian Review*. – 2004. – Nr. 2. – P. 20-34.
36. PORUMB, MARIUS. **Stephen the Great and Transylvania : Cultural and Artistic Relations Between Moldavia and Transylvania During the 15th and the 16th Century** / Marius Porumb // *Transylvanian Review* (Cluj-Napoca). – 2004. – Nr. 2. – P. 3-19.
37. RĂU, ALEXE. **Calendar și calendare** // www.gk.ro/sarmizegetusa/civilizatia_daca/calendar_st.htm.
38. RĂU, ALEXE. **Classical and Modern in the Management of the Library: Cybernetic Model** // www.ala.org/ala/iro/activites/paperpresentations.cfm.
39. RĂU, ALEXE. **Ridicând ochii** // *Convorbiri literare*. – 2005. – Nr. 8 (116). – P. 3-7.
40. RĂU, ALEXE. **Sfinte firi vizionare: (la 90 ani de la moartea lui Nicolae Densușianu)** // *Dacia Revival International* (New York). – 2001. – Iunie.
41. **Reacții ale unor genotipuri de sfeclă de zahăr la patogenii care produc putregaiul de rădăcină** / Galina Lușcu, Elena Sașco, B. Kastner, Gh. Crivcianschi ș.a. // *Rezumatele lucrărilor celui de-al XXIII-lea Simpozion Național de Genetică Vegetală și Animală*, București, 24-25 noiembrie 2004. – P. 19.
42. SIMUȚ, ION. **Chișinăul literar** / Ion Simuț // *Familia*. – 2005. – Nr. 10. – P. 1-3.
43. ŠTARKMAN, ANATOLIJ. **Kišinevskij dnevnik** / Štarkman Anatolij. – Tel' - Aviv, 2003. – 400 p.
44. TARLAPAN, EFIM. **Antologia aforismului românesc de pretutindeni** / Efim Tarlapan – Cluj-Napoca : Dacia, 2005. – 200 p.
45. TATOMIRESCU, ION PACHIA. **Generația resurecției poetice (1965-1970)** / I.P. Tatomirescu . – Timișoara : Augusta, 2005. – 496 p.
46. TIMUSH, A.P. **On Some Aspects of Economic Cooperation Between the Republic of Moldova and the Russian Federation** / A. P. Timush // *Problems of Economic Transition*. Vol. 47. – 2005. – Apr. (Nr.12). – P. 75-79.
47. TODERAȘCU, ION. **Stephen the Great – a Romanian Prince** / Ion Toderașcu // *Transylvanian Review*. – 2005. – Nr. 1. – P.3-12.
48. VASILESCU, EMIL. **Magister dixit** // *Biblioteca*. - 2005. - Nr. 3. - P. 90. - Rec.: Rău, Alexe. *Magister dixit*. - Chișinău. Editura Muzeum, 2004. - 200 p.
49. ZAHARIA-STAMATI, VIORICA. **Eseu despre proza lui Vlad Ioviță** / Viorica Zaharia-Stamati. – Timișoara : Augusta, 2005. – 150 p.

CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE	3
POLITICĂ	5
IMUNOGENETICĂ	20
INDUSTRIA VINULUI	23
ECONOMIE	24
ARTĂ. PICTURĂ. SCULPTURĂ	26
TEATRU	33
SPORT	34
LINGVISTICĂ	37
ȘTIINȚA LITERATURII	38
BELETRISTICĂ	44
ISTORIE	56
BIBLIOGRAFIE	68

Bun de tipar: 17.07.08
Apărut: 2008

Coli de tipar: 8,75
Tiraj: 100 ex.

Tiparul sub comanda nr. 10,
executat la Imprimeria BNRM,
str. 31 August 1989, 78 A,
Chișinău